

## Az uráli nyelvek régi halnevei.

A finnugor ősnép a tudományos köztudatban mint vadász-halász nép szerepel. Vadász-halász nép volt kétségkívül a finnugor és a szamojéd népek közös őse, az uráli ősnép is. Az uráli nyelvek halneveinek rendszeres áttekintése nem lehet tehát érdektelen feladat.

Ebben a dolgozatban az a célom, hogy az uráli nyelvek halneveit tisztán nyelvészeti szempontból megvizsgálva kimutassam azokat a halneveket, melyeknek eredete a rendelkezésre álló nyelvi adatok alapján az uráli, illetve a finnugor korba vezethető vissza.

Fel fog tűnni dolgozatomban a mordvin halnevek csekély száma. A nyomtatásban megjelent szógyűjteményekben azonban mordvin halneveket alig találtam (ezek is nagyrészt orosz eredetűek), PAASONEN rendkívül becses és gazdag, máig is kiadatlan gyűjteményeit pedig csak láthattam, de nem használhattam.

Hogy az uráli nyelvek legősibb rétegeihez tartozó halnevek mennyiben szolgáltatnak adatokat uráli, illetve finnugor hangtani és alaktani ismereteinkhez, kitűnik az egyes etymológiák tárgyalásából.

A régi források (vö. ZICHY, A magyarság őstörténete és műveltsége a honfoglalásig 5—13) mind megegyeznek abban, hogy a finnugor népek eredetileg zsákmányoló életmódra voltak berendezkedve és hogy a vadászat mellett a halászat volt a másik főfoglalkozásuk. PALLAS az osztjákat egyenesen halásznemzetnek nevezi (vö. ZICHY i. mű 7), „mert a halászat egész nyáron át és részben télen is főfoglalkozásuk és a hal főtáplálékuk; vadászat és madárfogás mellékfoglalkozásuk“. KANNISTO a vogulok foglalkozási ágairól írva megjegyzi, hogy „a voguloknál a halászat éppen olyan fontos, helyenként még fontosabb foglalkozás, mint a vadászat“ (Suomen suku II, 379).

SETÄLÄ (Suomen suku I, 131—132) nyelvi adatok alapján arra az eredményre jutott, hogy a finnugor ősnép főfoglalkozása a zsákmányoláson alapuló vadászat és halászat volt. Ugyanez vonatko-

zik primitivebb formában SETÄLÄ szerint (i. mű 123) az uráli ősnépre is (vö. még Verw. 49—50, 73).

A halnevek vizsgálata ezt a felfogást természetesen mindenben megerősíti. Valószínűnek tartom, hogy az uráli ősnép halászata bizonyos tekintetben még virágzóbb volt, mint a finnugor ősnépé, amelynek foglalkozási ágai között már az állattenyésztés (vö. SETÄLÄ, Suomen suku I, 132—134) és a földművelés (vö. TOIVONEN: MSFOu. LVIII, 230—231, 238) is meglehetősen jelentős szerephez jutott. Bár uráli eredetű halászati műszót alig ismerünk (vö. SETÄLÄ, Verw. 73), az uráli eredetű lazacnevek feltűnő nagyszámából (17) arra következtethetünk, hogy az uráli ősnép fejlett lazachalászatot folytatott, ez pedig nem képzelhető el aránylag jó halászati eszközök, igen nagy ügyesség és elég magasfokú intelligencia nélkül. A lazacok nagy jelentőségéről az összefoglalásban még lesz szó.

Azzal a véleménnyel szemben, hogy a halnevek nagyon változnak és azzal a ténnyel szemben, hogy az indogermán ősnép a halak élvezetét talán nem is ismerte és a halászatához talán nem is értett (vö. KÖHLER, Die altengl. fischnamen 7—8) és hogy a 'piscis' fogalmára — amint azt már MUNKÁCSI is kiemelte (Hal. 18) — nincs közös indogermán eredetű szó (vö. SCHRADER, Reallexikon 319), sem pedig egyetlen biztos indogermán eredetű halnév nincs kimutatva, az uráli nyelvek halnevei alapján megállapítható, hogy — amint azt már régen tudjuk — az uráli népeknek a 'piscis' fogalmára közös uráli eredetű szavuk van, hogy az uráli ősnép a halakat jól ismerte és hogy az uráli nyelvekben máig is sok régi halnév őrződött meg, legtöbb azoknak a népeknek nyelvében, melyeknek táplálkozásában életkörülményeiknél fogva a hal ma is jelentős szerepet játszik, legkevesebb azokéban, melyeknél a hal és a halászat háttérbe szorult, mint például nálunk magyaroknál.<sup>1)</sup>

Az uráli ősnép sajátos halász kultúrájának egyik legjellemzőbb vonása lehetett a *téli halászat*. IBN ROSZTEH (vö. A magyar honfoglalás kútfői 168) többek között a következőket írja a magyarok-

<sup>1)</sup> Mégis HERMAN OTTÓ, aki a legbehatóbban tanulmányozta a magyar nép halászatát, „a magyar népies halászatból folyó tanulságok alapján” arra a meggyőződésre jutott, „hogy bárhonnan jött legyen a magyarság, halászó vidékről kellett jönnie s hogy az emberiség ősfoglalkozása, a halászat, mindenesetre e nemzetnek is ősfoglalkozásai közé tartozott s tartozik ma is” (MHalK. 65).

ról: „Tartományuk kiterjedt s egyik határukat a Fekete-tenger alkotja s ebbe a tengerbe két folyam szakad . . . s ezen folyamok közt laknak. Téli víz idején, aki ezen folyók valamelyikének közelében lakik, e folyóhoz húzódik s a telet partjain tölti el halászva; az ott tartózkodás tél idején nekik alkalmasabb.“ Ezt a jeges halászatot, melynek jelentősége a mai napig megmaradt nálunk (vö. HERMAN, MHALK. 378—397), őseink semmiesetre sem a környező népektől tanulták, hanem a finnugor, helyesebben az uráli őshazából hozták magukkal örökségül. BRBHM (Fische 350) a rendkívül nagyjelentőségű szibériai coregonus-halászatról írva kiemeli, hogy míg az oroszok csak nyáron, más szóval csak jégmentes vizekben halásznak, addig az osztjakok és a szamojédok télen is folytatják a halászatot a jég alatt. Az osztjakoknál a téli halászatra az egész család kivonul (vö. ITKONEN, Suomensukuiset kansat 229). A leghidegebb téli időszak a vadászatra nem alkalmas (vö. I. MANNINEN, Suomensukuiset kansat 370), a halászat azonban az obi-ugor népeknél éppen a legnagyobb fagyok idején annál jobban fellendül s ezt a téli halászatot elősegíti az Ob alsófolyásának vidékén tapasztalható sajátos természeti tünemény is, a víz ú. n. „elhalása“ (vö. Suomen suku II, 357, 379, ITKONEN, i. mű 229, I. MANNINEN, i. mű 367). Nem vesztette el jelentőségét a téli halászat a lappoknál, a zürjéneknél és a finneknél sem.

Mielőtt a hálnév-etymológiák tárgyalására rátérnék, e helyen is a legmélyebb hálával adózom YRJÖ WICHMANN emlékének, aki 1927 nyarán rendelkezésemre bocsátotta máig is kéziratban levő nagybecsű zürjén, votják és cseremisiz szótárát és munkám iránt élete végéig meleg érdeklődéssel viseltetett. Nagy hálával és köszönettel tartozom ARTTURI KANNISTO egyetemi tanár úrnak, aki rendkívül nagyterjedelmű vogul szótárából, amelynek csak átnézése hetekig tartó erős munkát kívánt volna, maga kereste ki számomra a vogul halneveket, JALO KALIMA egyetemi tanár úrnak, aki figyelmemet erre a témára felhívta s akinek lúd szógyűjteményét használtam, Y. H. TOIVONEN egyetemi tanár úrnak, aki KARJALAINENNEK az ő feldolgozása alatt levő, akkor még befejezetlen, osztják szótárának átnézéséhez hozzájuttatott és később is sok becses felvilágosítással segített, FRANS ÄIMÄ egyetemi tanár úrnak, akitől lapp halneveket és lapp adatokra vonatkozó felvilágosításokat kaptam, E. A. TUNKELO egyetemi tanár és T. I. ITKONEN múzeumi intendáns uraknak, akiknek szintén kéziratban levő vepszá, illetve lapp szógyűjteményét átnézhet-

tem, LAURI KETTUNEN egyetemi tanár és OSKAR LOORITS egyetemi m. tanár uraknak, akik keleti-tengeri finn, illetve lív halneveket küldtek. Köszönetemet fejezem ki a Sanakirjasäätiö vezetőségének, hogy a *Sanastaja* 1927. 2. számában, saját kezdeményezéséből, a finn halnevek földrajzi elterjedésére vonatkozólag terjedelmes tudakozódást adott ki és a beérkezett válaszokat pontos másolatban átadta nekem, valamint a Finn Irodalmi Társaságnak azért a szívesességért, hogy a karjalai-aunuszi kéziratban levő szógyűjtemények használatát megengedte. Hálával tartozom ZSIRAI MIKLÓS egyetemi tanár úrnak, aki LYTKIN, ROGOV és ŠACHOV szótárából zürjén halneveket keresett ki számomra, könyvekkel ellátott, akivel kétségeimet többször megbeszéltem s aki kezdetől fogva nagy érdeklődéssel kísérte munkámat.

### Rövidítések.

A nyelvek, nyelvjárások és források rövidítésében általában a *Magyar Etymológiai Szótár* rövidítéseit követem. Kiegészítésül közlöm azokat a rövidítéseket, melyek az EtSz. rövidítései között nem szerepelnek vagy azoktól gyakorlati okokból némileg eltérnek. — MUNKÁCSI BERNAT „A magyar népies halászat műnyelve“ (Ethnographia IV.) című 1893-ban megjelent becses értekezéséből csak vogul nyelvi adatokat vettem át, etymológiáira azonban — mivel a mű megjelenése óta fgr. hangtani ismereteink lényegesen megváltoztak — nem voltam figyelemmel. Ugyanez vonatkozik az ÁKE. hálnév-etymológiáira is.

A finn népnyelvi adatokat és a helyneveket, melyek a halnevek földrajzi elterjedését mutatják — ha a forrás nincs külön megjelölve — a SANAKIRJASÄÄTIÖ tudakozására beérkezett válaszokból vettem. Vannak azonban adataim (Iitti, Jaala, Kontiolahti, Maaninka) a finn nyelv készülöben levő nagy szótárának gyűjteményeiből is. Figyelembe veendő azonban, hogy Finnország több vidékéről egyáltalán nincsenek adataim, s ezért a finn halnevek népnyelvi variánsairól és földrajzi elterjedéséről nem adhattam teljes képet.

cserB.	= Birski	nyelvjárás a cseremiszenben.
„ C.	= Carevokokšajski	„ „
„ J.	= Jaranski	„ „
„ JU.	= Jaransk-Uržumi	„ „
„ KH.	= Kozmodemjanski (hegyi)	„ „
„ M.	= Malmyži	„ „
„ P.	= Permi	„ „
„ U.	= Uržumi	„ „

cser. RÁMST. = hegyi cseremisiz adat RAMSTEDT szótárából: Bergtscheremissische Sprachstudien. Von G. J. RAMSTEDT. Helsingfors 1902.

cser. WICHM. = Yrjö WICHMANN cseremisiz szótára (kézirat).

észtD. = déli észt nyelvjárás.

észtÉ. = északi észt

karj.-aun. Aun. körny., AHTIA = E. V. AHTIA szógyűjteménye Aunus környékéről (kézirat).

karj.-aun. Jyvölähti, KARJAL. = K. F. KARJALAINEN szógyűjteménye Jyvölähti nyelvjárásából (kézirat).

karj.-aun. Rugajärvi, KARJAL. = K. F. KARJALAINEN szógyűjteménye Rugajärvi nyelvjárásából (kézirat).

karj.-aun. Salmi, MARFA HOSAINOV = MARFA HOSAINOV szógyűjteménye Salmi nyelvjárásából (kézirat).

karj.-aun. Salmi, KUJOLA = JOH. KUJOLA szójegyzéke Salmi nyelvjárásából (kézirat).

karj.-aun. Säämjärvi, AHTIA = E. V. AHTIA szógyűjteménye Säämjärvi Yläleh falvának nyelvjárásából (kézirat; A—Kar.-ig).

karj.-aun. Suojärvi, AHTIA = E. V. AHTIA szógyűjteménye Suojärvi nyelvjárásából (kézirat).

karj.-aun. Tulemajärvi, LESKINEN = EINO A. LESKINEN szógyűjteménye Tulemajärvi nyelvjárásából (kézirat).

karj.-aun. Tver, KARJAL. = K. F. KARJALAINEN szógyűjteménye Tver nyelvjárásából (kézirat).

KETTUNEN (keleti-tengeri finn nyelvek mellett) = adatok LAURI KETTUNEN kéziratban levő feljegyzéseiből.

†ivK. = Kuolkka nyelvjárása Kurlandban.

†ivL. = Salis nyelvjárása Livlandban.

†pA. = Akkalai nyelvjárás a lappban.

„ Arj. = Arjeplogi „ „

„ Ht. = Hatfjelddali „ „

„ I. = Inari „ „

„ Kld. = Kildini „ „

„ Ko. = Kolttai „ „

„ Kr. = Karasjoki „ „

„ Kt. = Kautokeinoi „ „

„ Ku. = Kuolajärvi „ „

„ L. = Lulei „ „

„ Lg. = Lyngeni „ „

„ Nj. = Nuortijärvi „ „

„ Not. = Notozerói „ „

„ P. = Polmaki „ „

„ Pts. = Patsjoki „ „

„ Sk. = Suoniskyläi „ „

„ So. = Sompioi „ „

„ T. = Teri „ „

†p. ITKONEN = T. I. ITKONEN, Kuolanlapin murteiden sanakirja (kézirat).

†p. ÄIMÄ = lapp adat FRANS ÄIMÄ kéziratban levő feljegyzéseiből.

†lúd Mundjärvi, KALIMA = JALO KALIMA szójegyzéke a lúd nyelv mundjärvi nyelvjárásából (kézirat).

lúd Sununsuu, KUJOLA = JOH. KUJOLA szógyűjteménye a lúd nyelv sununsuu nyelvjárásából (kézirat).

md. PAAS. = mordvin adat H. PAASONEN Mordwinische chrestomathie mit glossar und grammaticalischem abriß, Helsingfors 1909 c. művéből.

NEOVIVS = AD. NEOVIVS feljegyzései Sakkola és Metsäpirtti nyelvjárásából (kézirat).

OsztjAD. = Alsó-demjankai nyelvjárás az osztjákban.

" C.	= Cingalai	"	"
" Č.	= Česnakovoi	"	"
" Demj.	= Demjankai	"	"
" É.	= Északi	"	"
" FD.	= Felső-demjankai	"	"
" FO.	= Felső-obi	"	"
" Fil.	= Fili	"	"
" I.	= Irtyši	"	"
" J.	= Jugani	"	"
" Kam.	= Kamini	"	"
" Kaz.	= Kazymi	"	"
" Kond.	= Kondai	"	"
" KO.	= Közép-obi	"	"
" Koš.	= Košelevoi	"	"
" Kr.	= Krasnojarski	"	"
" Likr.	= Likrisovskoei	"	"
" MJ.	= Malyj-Jugan mell.	"	"
" Ni.	= Nizjami	"	"
" O. és Obd.	= Obdorski	"	"
" S.	= Surguti	"	"
" Sog.	= Sogomi	"	"
" Trj.	= Tremjugan melléki	"	"
" V.	= Vachi	"	"
" Vart.	= Vartovskoei	"	"
" Vj.	= Vasjugani	"	"
" VK.	= Verchne-Kalymski	"	"

osztj. AHLQV. = északi osztják adat AHLQVIST szótárából: Über die Sprache der Nord-Ostjaken. Von August Ahlqvist. I. Helsingfors 1880.

osztj. BEKE = északi-osztják adat BEKE ÖDÖN Északi-osztják Szójegyzékéből. (KSz. VIII, IX).

osztj. KARJAL. = K. F. KARJALAINEN osztják szótára. Feldolgozta Y. H. TOIVONEN (kézirat). Átnéztem az a-ú részt.

osztj. PAAS. = kondai és jugani osztják adat H. PAASONEN osztják szótárából, vö. PAAS., Ostj. Wb.

osztj. PÁPAI = déli osztják adat PÁPAI gyűjteményéből: Déli osztják szójegyzék. PÁPAI KÁROLY gyűjtései alapján összeállította MUNKÁCSI BERNÁT. (Ugor Füzetek 12) Budapest 1896.

vepszä Kaskeza, TUNKELO: = E. A. TUNKELO szójegyzéke a vepszä nyelv kaskezai nyelvjárásából (kézirat).

szam. Bud. = BUDENZ JÓZSEF, Jurák szamojéd szójegyzék. NyK. XXII, 321—376.

szamJen. B. = a jeniszei-szamojéd baicha-nyelvjárása.

szamJen. Ch. = a jeniszei-szamojéd chantai-nyelvjárása.

szamJur. Knd. = Kondini nyelvjárás a jurákban.

” ” Nj. = Njalina ” az erdei ”

” ” Soñ. = Soñay melléki ” ” ”

” ” T. = Tazi-öböl vidéki ” a tundrai ”

szamKoib. = Koibal-szamojéd nyelv.

” Mot. = Motor- ” ”

szamO. ATa. = Alsó-Taz melléki nyelvjárás az osztják-szamojédban.

” O. B. = Baicha- ” ” ”

” O. FTa. = Felső-Taz melléki ” ” ”

” O. FO. = Felső-Ob ” ” ”

” O. Č. = Čaja ” ” ”

” O. Čl. = Čulym ” ” ”

” O. Jel. = Jelogui- ” ” ”

” O. K. = Keti ” ” ”

” O. Kar. = Karaszin- ” ” ”

” O. KO. = Közép-Ob melléki ” ” ”

” O. N. = Narymi ” ” ”

” O. NP. = Natspumpokolski ” ” ”

” O. Taz. = Tazovi ” ” ”

” O. Tym. = Tym melléki ” ” ”

szam. REGULY = Reguly jurák-szamojéd adata BUDENZ JÓZSEF Jurák-szamojéd szójegyzékéből, NyK. XXII, 321—376.

szam Taigi = Taigi-szamojéd nyelv.

vogAK. = Alsó-kondai nyelvjárás a vogulban.

” AL. = Alsó-lozvai ” ”

” DV. = Dél-vagilski ” ”

” É. = Északi ” ”

” ÉV. = Észak-vagilski ” ”

” FK. = Felső-kondai ” ”

” FL. = Felső-lozvai ” ”

” K. = Kondai ” ”

” KK. = Közép-kondai ” ”

” KL. = Közép-lozvai ” ”

” L. = Lozvai ” ”

” P. = Pelymi ” ”

” So. = Sosvai ” ”

” Szigv. = Szigvai ” ”

” T. = Tavdai ” ”

” TČ. = Tavda-Čandyri ” ”

” TJ. = Tavda-Janičkovai ” ”

” V. = Vagilski ” ”

vog. KANN. = Artturi Kannisto vogul szótára (kézirat).

votjG.	= Glazovi	nyelvjárás a votjákban.
" J.	= Jelabugai	" "
" K.	= Kazáni	" "
" M.	= Malmyži	" "
" MU.	= Malmyž-Uržumi	" "
" S.	= Sarapuli	" "
" U.	= Ufai	" "

votj. WICHM. = YRJÖ WICHMANN votják szótára (kézirat).

zürjI.	= Ižmai	nyelvjárás a zürjénben.
" KP.	= Kelet-permi	" "
" L.	= Luzai	" "
" Le.	= Letkai	" "
" NyP.	= Nyugat-permi	" "
" Peč.	= Pečorai	" "
" S.	= Sysolai	" "
" Ud.	= Udorai	" "
" V.	= Vičegdai	" "

zürj. WICHM. : YRJÖ WICHMANN zürjén szótára (kézirat).

AHLQV., SKR. = Suomen kielen rakennus. Vertaavia kieliopillisia tutkimuksia.

Tehnyt AUG. AHLQVIST. I. Helsingissä 1887.

ÄIMÄ, Astev. = Astevaihtelututkimia. Kirjoittanut FRANS ÄIMÄ. I. Helsinki 1919.

BEKE, Cser. nyt. = Cseremisiz nyelvten. Irta BEKE ÖDÖN. (Finnugor Füzetek 16) Budapest 1911.

BREHM, Fische = BREHMS Tierleben. Dritte, gänzlich neubearbeitete Auflage. Herausgegeben von. Prof. Dr. PECHUEL-LOESCHE. VIII. Fische. Leipzig und Wien 1892.

CASTR., EGS. = Elementa Grammatices Syrjaeuae. Conscripsit M. A. CASTRÉN. Helsingforsiae 1844.

K. DONNER, Anl. lab. = Über die anlautenden labialen spiranten und verschlusslaute im samojedischen und uralischen. Von KAI DONNER. Helsingfors 1920.

FALK-TORP, EtWb. = Norwegisch-dänisches etymologisches wörterbuch. Von H. S. FALK und ALF TORP. I—II. Heidelberg 1910—1911.

GAN. = CHRISTFRID GANANDER Nytt Finskt Lexicon. Kézirat 1786—1787-ből a helsinki Egyetemi Könyvtár birtokában (általában csak akkor idézem, mikor értelmezése eltér RENV. és LÖNNR. értelmezésétől).

GENETZ (aun.) = Tutkimus Aunuksen kielestä. Tehnyt ARVID GENETZ. Suomi II 17. Helsingissä 1884.

GENETZ (karj.) = Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä. Tehnyt ARVID GENETZ. Suomi II 14. Helsingissä 1880.

GENETZ, Ensi tav. vok. = Ensi tavuun vokaalit suomen, lapin ja mordvan kaksi- ja useampitavuisissa sanoissa. Tutkinut ARVID GENETZ. (Vähäisiä kirjelmii XXIII) Helsingissä 1896.



- HALÁSZ, Sv.-lp.** nyt. = Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok. Irta és közölte HALÁSZ IGNÁCZ. (Ugor Füzetek 3) Budapest 1881.
- HUPEL** = Ehnstnische Sprachlehre für beide Hauptdialekte den reyalschen und den dörrtschen; nebst einem vollständigen Wörterbuch. Herausgegeben von AUGUST WILHELM HUPEL. Riga und Leipzig 1780.
- JUSL.** = Suomalaisen Sana-Lugun Coetus. Coottu DANIEL JUSLENIUXELDA. Stockholm 1745.
- KALANDUS JA KALASTUS** = Kalandus ja kalastus. Koostanud G. RÄNK, A. MÄÄR ja A. SAARESTE. (Eesti keeleainestiku kogumisvahendeid II.) Tartus 1931.
- KALIMA, OLR.** = Die ostseefinischen lehnwörter im russischen. Von JALO KALIMA. Helsingfors 1915.
- KANN., Vok.** = Zur geschichte des vokalismus der ersten silbe im wogulischen von qualitativen standpunkt. Von ARTTURI KANNISTO. Helsinki 1919.
- KARJAL., Vok.** = Zur ostjakischen lautgeschichte. I. Über den vokalismus der ersten silbe. Von K. F. KARJALAINEN. Helsingfors 1905.
- KETTUNEN, LVHA.** = Lõunavepsa häälik-ajalugu. I–II. LAURI KETTUNEN. Tartu 1922.
- KETTUNEN, VÄH.** = Vatjan kielen äännehistoria. Toinen uusittu painos. Kirjoittanut LAURI KETTUNEN. Helsinki 1930.
- KLAPR.** = Asia Polyglotta. Von JULIUS KLAPROTH. Zweite Auflage. Paris 1831.
- KLAPR., Atl.** = Asia Polyglotta. Von JULIUS KLAPROTH. Sprachatlas. Zweite Auflage. Paris 1831.
- LEHTISALO, Vok.** = Über den vokalismus der ersten silbe im juraksamojedischen. Von T. LEHTISALO. Helsinki 1927.
- LIND-ÖHRL.** = LINDAHL-ÖHRLING, Lexicon Lapponicum. Holmiae 1780.
- LÖNNR. Suppl.** = Lisävihko ELIAS LÖNNROTIN Suomalais-Ruotsalaiseen Sana-kirjaan. Toimittanut A. H. KALLIO. Helsingissä 1886.
- ЛУТКИН** = Т. С. ЛУТКИНЪ, Зырянскій край при епископахъ пермскихъ и зырянскій языкъ. Санктпетербургъ 1889.
- MELA-KIVIRIKKO** = A. J. MELAN Suomen luurankoiset. Vertebrata Fennica. Toinen kokonaan uudistettu painos. Toimittanut K. E. KIVIRIKKO. Porvoossa 1909.
- NIELSEN** = KONRAD NIELSEN, Lappisk ordbok — Lapp dictionary. I. Oslo 1932.
- NIELSEN., Gramm.** = Lærebok i lappisk. I. Grammatikk av KONRAD NIELSEN. Oslo 1926.
- OJANSUU, KAÄH.** = Karjala-aunuksen äännehistoria. Esittänyt HEIKKI OJANSUU. Helsinki 1918.
- PAAS., Ostj. Wb.** = H. PAASONENS Ostjakisches Wörterbuch nach den dialekten an der Konda und am Jugan. Zusammengestellt, neu transskribiert und herausgegeben von KAI DONNER. Helsingfors 1926.
- PALLAS, Zoogr. III.** = Petro Pallas Zoographia Rosso-Asiatica. Tomus III. Animalia monocardia seu frigidi sanguinis Imperii Rosso-Asiatici. Recensente P. S. PALLAS. Petropoli MDCCCXIII.
- PAWLOWSKY** = I. PAWLOWSKY'S Russisch-Deutsches Wörterbuch. Dritte... Auflage. Riga 1900.
- QVIGSTAD, Beitr.** = Beiträge zur Vergleichung des verwandten Wortvorrathes der lappischen und der finnischen Sprache. Von J. K. QVIGSTAD. Helsingfors 1883.

- QVIGSTAD, Lapp. navne = Lappiske Navne paa Pattedyr, Krybdyr og Padder, Fiske, Leddyr og lavere Dyr. Ved J. QVIGSTAD. (Separat aftryck af „Nyt Magazin f. Naturvideusk.“ 42, IV) Kristiania 1904.
- RÄSÄNEN, Tschuw. lehnw. = Die tschuwassischen lehnwörter im tscheremisischen von MARTTI RÄSÄNEN. Helsinki 1923.
- RIKOJA = H. RIKOJA, Kodumaa kalad. Tartus 1927.
- SABANĚEV = Л. П. Сабанѣевъ, Рыбы Россіи 3. kiad. Moskva 1911.
- SCHRENK = ALEXANDER GUSTAV SCHRENK, Reise nach dem Nordosten des europäischen Russlands, durch die Tundren der Samojuden zum Arktischen Uralgebirge. II. Dorpat 1854. 270—331. X. Vocabularium der archangelschen Samojuden- und Zyranen-Sprache. (Vö. KAI DONNER: MFOu. LXIV, 58—119).
- SETÄLÄ, Quantitätsw. = Über quantitätswechsel im finnisch-ugrischen. Vorläufige mitteilung von E. N. SETÄLÄ. (JSFOu. XIV) Helsingfors 1896.
- SETÄLÄ, Stufenw. = Über art, umfang und alter des stufenwechsels im finnisch-ugrischen und samojudischen. Von E. N. SETÄLÄ. (FUF. XII Anzeiger) Helsingfors 1914.
- SETÄLÄ, Verw. = Zur frage nach der verwandtschaft der finnisch-ugrischen und samojudischen sprachen. Von E. N. SETÄLÄ. (JSFOu. XXX<sub>6</sub>) Helsingfors 1915.
- SJÖGREN-WIED. = JOH. ANDREAS SJÖGREN's Livisch-Deutsches und Deutsch-Livisches Wörterbuch. Bearbeitet von FERDINAND JOH. WIEDEMANN. St. Petersburg 1861.
- STUDIA FENNICA = STUDIA FENNICA. Revue de linguistique et d'ethnologie finnoises. Helsinki 1933—.
- ŠACHOV = Н. А. Шахов, Краткий Коми-русский словарь. Устьысольск 1924.
- TOIVONEN, Affr. = Zur geschichte der finnisch-ugrischen inlautenden affrikaten. Von Y. H. TOIVONEN. Helsinki 1927.
- ULMANN = Lettisches Wörterbuch. Erster Theil. Lettisch-deutsches Wörterbuch von CARL CHRISTIAN ULMANN. Riga 1872.
- UOTILA, Kons. = T. E. UOTILA, Zur geschichte des konsonantismus in den permischen sprachen. Helsinki 1933.
- Vasziljev = В. М. Васильев, Марий Мутэр (= Cseremisiz szótár) Moszkva 1926.
- WIED., Ehsn. Gramm. = Grammatik der ehstnischen Sprache von F. J. WIEDEMANN. St.-Petersbourg 1875.

### Uráli eredetű halnevek.

1.<sup>1)</sup> F. lüd Mundjärvi, KALIMA *päll* 'eräs lohilaji' (egy lazacfaj); vepszä (SETÄLÄ ÄH. 433) *pall* 'lohensukuinen kala' (lazacféle hal), Kaskeza, TUNKELO *pall*, *pallay-kala* 'pehmeä, punalihainen, pieni-

<sup>1)</sup> Az egyes etymológiákban, ha a hálnév a finnben megvan, általában a finnt veszem alapul. Ha a finn adat hiányzik, akkor abból a fgr. nyelvből indulok ki, melyben a hálnév hangalak és jelentés szempontjából a legvilágosabb.

päinen, vähäruotoinen kala' (puha, vöröshúsú, kislejű, kevés-szálkájú hal). A vepszából a halnév átment az oroszba is (vö. KALIMA, OLR. 180).

Votj. WIED. *paja* 'brachsen; abramis brania', MUNKÁCSI J. *paja* 'durda-hal; лещъ; abramis brama', WICHM. J., G. *paja* 'лещъ'. VogT. MUNKÁCSI (NyK. XXIII, 99) *pajil* 'kárász-hal'.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 409) *paja*, *pái* 'salmo vimba'; Jur. REGULY *paiha* 'сирокъ; salmo vimba', CASTR. *paja*, *paiha* 'peljedka; salmo peljet'; CASTR. Jen. B. *faeha* id.; Tawgy *fa'uka* 'muksun'. A *-ka* és a *-ha* = *\*-ka* végzet más halnevekben is előforduló képző, vö. *narahaeci* stb. (18. sz.), *kinthae* (34. sz.) stb., továbbá PAAS., Beiträge 285—286 jegyz. PAASONEN (i. h.) a tawgy *fa'uka* 'muksun' halnevet nem egyeztette a többi felsorolt szamojéd halnévvel, holott a tawgy adat idetartozásának sem hangtani, sem jelentéstani akadálya nincsen.

A szóközépi hangokat PAASONEN (Beiträge 286 jegyz.) eredeti *\*-lj-* folytatónak, illetve megfelelőinek magyarázta. Nem erősítette meg ezt a felfogását a votják adat (*paja*), amelyben a *-j-* eredeti *\*-l-* hangra utal. PAASONEN felvetette azt a lehetőséget, hogy a votják halnév talán a jurák *paja* átvétele. — Bár a lüd-vepszä *-ll* határozottan *\*-lj-* re utal, úgyszintén a vog. *pajil* halnév, amelyben metathesist tételezhetünk fel, kiindulhatunk talán uráli *\*-l-* szóközépi hangból is, melynek szabályosan megfelel votj. *-j-*, szam. *-j-*, *-i-*. A tawgy- és jenízei-szamojéd adatokban a liquida elvevessége eredeti *\*-l-* hangra mutat (vö. PAAS., Beiträge 41—42 és TOIVONEN: FUF. XX, 82). A szóközépi *\*-l- ~ \*-l-* hangnak ilyen ingadozása nem ismeretlen sem a finn-ugorságban, sem a szamojéd nyelvekben, sem pedig a fgr. és a szam. nyelvek között (vö. PAAS., Beiträge 47).

A szóbanlevő uráli halnév 'salmo taimen' jelentésben megvan bizonyos török nyelvjárásokban is:

RADLOFF alt., tel., leb., sor *päl* 'ein fisch; salmo taimen', szag., koib. *pel* id., kaz. *bäl* id., jakut BÖHTLINGK *bil* 'salmo taimen'. Mindezek az alakok egy őstörök *\*bäl* alakra mennek vissza. Mivel a halnév a törökségben igen nagy területen ismert, sőt még a kazáni nyelvjárásban is megvan, nem gondolhatunk ős-szamojéd-ból való átvételre, hanem ez a lazacnév is egyike azoknak a megfelelőeknek, melyek az ősi urál-altáji kapcsolat emlékét őrizték meg (vö. NÉMETH: NyK. XLVII, 69—82).

A török adatok vokálisai — amint láttuk — eredeti \* *ä*-re mennek vissza. Ha feltesszük, hogy a török a vokalizmus<sup>1)</sup> eredetibb állapotát tünteti fel (vö. NÉMETH i. mű 69), abból az következik, hogy a halnév az uráli ősnyelvben magashangú volt s az első szótag eredeti vokálisát a lúd *päll* alak őrizte meg. Az sem lehetetlen azonban, hogy az *s* ~ *š* váltakozás, mellyel a törökségben számolni kell (vö. NÉMETH i. h.) s mely a halnév finn alakjaiban megvan (lúd *päll* ~ vepszä *pa'll*), igen nagy multra tekinthet vissza.

MUNKÁCSI: NyK. XXIII, 92 és GOMBOCZ: NyK. XXXII, 203 vog., votj., szam., PAASONEN, Beiträge 285—286 jegyzet vepszä, votj., vog., szam.

2. F. *kuore* LÖNNR. 'norsyngel' (osmerus eperlanus ivadéka), N.: Tyrvää, Kangasala, Längelmäki, Hauho, Luopioinen, Asikkala, Savitaipale, Kivennapa, Parikkala, Jaakkima, Uukuniemi, Polvijärvi, Nurmes, Kesälahti, Kontiolahti, Ilomantsi, Suomenniemi, Ristiina, Virtasalmi, Kangaslampi, Sulkava, Sääminki, Karttula, Riistavesi, Sonkajärvi, Iisalmi, Maaninka, Pihtipudas, Pertunmaa, Muurame, Keuruu, Jämsä, Lestijärvi, Reisjärvi 'osmerus eperlanus', *kuorre* LÖNNR. 'nors' (osmerus eperlanus), N.: Karkku, Vesilahti, Sahalahti, Orivesi, Tampere, Längelmäki, Virrat, Sääksmäki, Hankasalmi, Laukaa, Leivonmäki id., *kuorre*<sup>h</sup> N.: Rautalampi id. *koure* LÖNNR. 'norsyngel', *kuare* N.: Nousiainen 'osmerus eperlanus', *kuarre* N.: Lempäälä, Kangasala, Orivesi, Ruovesi, Vanaja, Renko, Hausjärvi id., *kuarre*<sup>h</sup> N.: Längelmäki, *kuorre*<sup>h</sup> Jaala, *kuorre*<sup>h</sup> Iitti, *kuorek* Ilomantsi id. — GAN. *kuores* 'små nors, stint; göbius minutissimus', RENV. *kuoret* 'salmo eperlanus, minutissimus; stintenart', *koret* id. Karj.-aun. Salmi, KUJOLA *kuoris* 'osmerus eperlanus', GENETZ, Jyväskylä, KARJAL., Kiestinki *kuoreh*, KETTUNEN karj. *kuoreh*, aun. *kuoroj*; lúd SUNUNSUU, KUJOLA, Mundjärvi, KALIMA *kuoreh*; vepszä Kaskeza, TUNKELO *ko'reh* id. — A karjalai-aunusziból vagy a vepszäből a halnév az oroszba is átment (vö. KALIMA, OLR. 130), viszont karj. Rugajärvi, KARJAL. *kuorieša* és vepszä SETÄLÄ (ÄH. 310) *korjuha* az oroszból származik. Hasonlóképpen orosz eredetű a mE. WIED. *koryška* 'stint' halnév.

A keleti-tengeri finn halnév *-eh* végzetére vö. SETÄLÄ, ÄH. 308—320.

<sup>1)</sup> A vokalizmusra vonatkozó megállapítások mindig az első szótag vokálisára vonatkoznak.

LpKo. ITKONEN (MSFOu. LVIII, 30) *kuora* 'pikku siika' (kis coregonus lavaretus), *küörri<sup>a</sup>γvž* dem. 'pikku kapasiiika (avaamatta kuivattu)' (kis, egészen szárított coregonus lavaretus).

Zürj. WIED. *gurina* 'gründling; cyprinus gobio'. A *-na* végzet képző, vö. zürjP. *jözna* 'muskel, gelenk' ~ zürj. *jöz*: *jözvi* 'knoten (in stengeln), gelenk, absatz', votj. *joz* 'glied, gelenk' stb. (vö. PAAS., Beiträge 270, 341. sz.).

Szam. CASTR. O. N. *kór*, FO., Taz. *kuor*, Taz. *kör*, Kar. *kür* 'muksun'; Kam. *kuru* 'salmo lenoc, Pallas', vö. PALLAS (Zoogr. III, 398) „Vogulis . . . ad Narym“ *chori* 'salmo muksun', (Zoogr. III, 362) „Camaschinzis“ *korro*, „Coibalis“ *churrü* 'salmo coregonoides'.

A hálnév megvan bizonyos török nyelvjárásokban is, mint szamojéd eredetű jövevénytű. RADLOFF sor, szag, koib. *kōra* 'der chairus; salmo thymallus', PALLAS (Zoogr. III, 365) „Katschinzo-tataris“ *kōra*, *chōra* 'salmo thymallus' egy valószínűleg déli-szamojéd \**kōro* alakból magyarázhatók.

Látjuk tehát, hogy az a régi és sokáig tartó érintkezés a szamojéd népek és a törökség között (vö. K. DONNER: JSFOu. XL, 4), melynek emlékét a szamojéd nyelvekben tekintélyes számú régebb és fiatalabb török eredetű jövevénytű őrzi (vö. RAMSTEDT: FUF. XII, 156, PAAS., Beiträge 90, 263—264, K. DONNER i. mű 4—7), nyelvi és kulturális vonatkozásaiban nem volt egyoldalú, hanem annak a törökségben is maradt nyoma.

SETÄLÄ, Verw. 50 szam., keleti-tengeri finn, ITKONEN: MSFOu. LVIII, 30 lp., f.

3. F. LÖNNR. *sirri* 'småfisk (mouhi)' (kis hal), *sirrinen* dem. 'liten fisk, fiskyngel' (kis hal, halivadék). N.: Käkisalml *särensirri* 'särjenpoikanen' (leuciscus rutilus ivadéka), Maaninka „*pieniä ahvene<sup>e</sup> sirriä*“ (többes part, kis sügérek v. sügéreket). ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 80) lpKo. *šeraš* 'pienin siikalaji (kapakalana)' (legkisebb coregonus lavaretus-faj szárítva) jövevénytű a finnból. A szóvégi *-š* ismert kicsinyítő képző.

LpN. FRIS *šoarran* 'salmo, qui ova enisus in mare meavit, continuo autem revertit', QVIGSTAD (Lapp. navne 378) Kr. *šoarran* 'laks, med søylblankt skind, uden melke eller rogn, adeles mager og uspiselig' (lazac, melynek a bőre ezüsthényű, melynek sem teje, sem ikrája nincs, egészen sovány és fogyasztásra nem alkalmas). — A szóvégi *-n* elhomályosult képző, mely megvan a következő szókban is: lpN. *rievdn* 'róka' ~ lpS. *rēpi*, f. *repo* id. (vö. SZINNYEI,

NyHas.<sup>7</sup> 31); lpN. FRIS *gāpan* 'ichtyocolla' ~ *gappa* id.; *liddan* 'tabanus' ~ *lidda* id.; *aččan* 'malus genius diabolus' ~ *ačče* 'pater'; *guokan* 'rastrum, ligo' ~ *guokke* id.; *gilhan*, *gilkkan* 'tintinnabulum' ~ *gilkka* id.; *suoivan* 'umbra' ~ *suoiva* id. Vö. továbbá lpK. *čičin* 'corium' ~ vog. *šāš* stb. 'birkenrinde' (TOIVONEN, Affr. 183, 342. sz.); lpN. *ræppen* 'fumarium' ~ ész *räpp* 'loch in der wand zum hinauslassen des rauches' (WICHM.: FUF. III, 100). — A vokalizmus megfelelése — f. *i* ~ lp *oa* — szokatlan.

Zürj. WIED. *tsír-tšeri* 'eine lachsart; salmo nasus', WICHM. Ud. *tsír* 'nelma; coregonus nelma', I. *tsír tšeri* 'eine lachsart', V. *tsír tšeri*, L. *tsír tšerig* 'ein fisch, der plötze ähnlich' (*tšeri*, *tšerig* 'hal'). — A zürj. *tsír* az oroszba is átment (vö. KALIMA: FUF. XVIII, 43).

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 403) „Kamaschinzis et Coibalis“ *sirre-golla* 'salmo oxyrhinchus' (tkp. 'albus piscis'), CASTR. Kam. *siri kola* 'schnäpel; salmo lavaretus' (tkp. 'weisser fisch'); PALLAS (Zoogr. III, 403) „Taiginzis“ *kirgalae* 'salmo oxyrhinchus' (*golla*, *kola*, *galae* = hal). — A halmnévben szereplő 'fehér' jelentésű szónak a szamojédban a következő alakváltozatait ismerjük: Motor *kyr* 'weiss', (PALLAS II, 250) *kir* (КРПЪ) 'бѣло'; Taigi *kyrr* 'weiss', *kyr* 'hell' ~ Jur. *sear*, *sëär*, *sër*, *hel*; Tawgy *sera*'a; Jen. Ch. *sidoi*; O-Taz. *ser*; Kam. *siri*; Koib. *syry* (vö. PAAS., Beiträge 156). A motor- és taigi-szamojédban tehát szókezdő *k*- felel meg a többi nyelv-járás *s*-, *h*- szókezdőjének. PAASONEN állapította meg (Beitr. 156), hogy ez a motor-taigi *k*- nem lehet eredeti \**s*- hang folytatója, mint a többi szamojéd-nyelv *s*- (~ *h*-) hangja, hanem eredeti jésített affrikátára, \**č*- hangra megy vissza. A szónak volt tehát az ő-szamojédban egy mellékalakja is, amelyben a szókezdő hang jésített affrikáta volt. Ugyancsak szókezdő jésített affrikátára utal a zürjén halmnév is. A f. *s*-, lp. *č*- ~ *š*- egyaránt visszamehet jésített affrikátára és sibilansra.

Amint a szamojédból kitűnik, a halmnév eredeti jelentése 'fehér [-hal]' volt, vö. PALLAS (Zoogr. III, 403) „Tataris ad Jeniseam“ *ak-balyk* (albus piscis) 'salmo oxyrhinchus', n. *weisslachs* 'salmo leucichthys', (FALK-TORP, Et. Wb. 441) ang. *whiting* (tkp. der weisse fisch) 'lachsforell', (BREHM, Fische 352) észak-amerikai *white-fish* 'különböző coregonus fajok'. — A f. *sirri*, lp. *čoarran* ~ *šoarran*, zürj. *tsír* halmnévben tehát egy uráli szín-név őrződött meg.

WICHMANN: FUF. XI, 278 zürj., ? lp.; ITRONEN: JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 80 lp. *šēraš*, f. (a két halnév viszonyának közelebbi meghatározása nélkül).

4. Osztj. PALLAS (Zoogr. III, 396) *schóhor* 'salmo lavaretus', AHLQV. *šogor* 'coregonus lavaretus', BEKE *šokor* (*schokor*) 'š.-hal; š.-fisch'; KARJAL. Ni. *šōγār*, Kaz. *šōγār*, O. *šōγār* 'ein fisch, цокуръ, schnäpel (auch von der grösse des muksuns)'. Az orosz *цокуръ*, *цокуръ* — amint már AHLQVIST megjegyezte — jövevénytiszó az osztjából. Hasonlóképpen osztják eredetű — talán orosz közvetítéssel — a PALLASnál feljegyzett (Zoogr. III, 398) „Laak-Samojedis“ *tschooker* 'salmo muksun'. Viszont KARJAL. Trj. *šōk'ār* 'цокуръ; schnäpel (kommt in der gegend nicht vor)' valószínűleg az orosz-ból származik.

Vog. AHLQV. *sūkur*, *sōxer* 'coregonus lavaretus', MUNKÁCSI, Hal. 304 *suker* 'coregonus lavaretus', KANN. So. *sū<sup>o</sup>r* 'цокуръ; salmo lavaretus'. A vog.-osztj. halnevek végén levő *-r* elhomályosult kicsinyítő képző (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 97 és az ott idézett irodalom), mely megvan az osztj. *šebar-γut* 'leuciscus' halnévben is (40. sz.). Az *-r* képzőre vö. még vogÉ. *āntar* 'anyaméh' ~ oszt. *unt*, md. *unda*, f. *onte*-, lp. *vuovdda* 'üreg, barlang'; vogFL. *sākwər* 'orom' ~ vogK. *sānkw* 'halom'; vogK. *komər* 'der männliche samen' ~ *kom* 'férfi' (vö. GOMBOCZ: MNy. XX, 60). A vogul halnév valószínűleg jövevénytiszó az osztjából.

VotjJ. WICHM. *šukūrna* 'пескаръ; rantatörő; gründling; cyprinus gobio'. Az *-rna* végzet valószínűleg összetett képző, melynek *-r-* eleme azonos a vog.-osztj. alakokban is meglevő kicsinyítő képzővel (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 97 és az ott idézett irodalom). A *-na* elem valószínűleg azonos azzal a képzővel, mely megvan a hasonló jelentésű zürj. *gurina* halnévben is (2. sz.).

CserM. WICHM. *su'kmō* 'подуздь; eräs kala' (PAWLOWSKY *nodýcmz* 'leuciscus od. chondrostoma nasus; der näsling, die nase, der schwarzbauch'). A *-mō* végzet elhomályosult képző, mely megvan pl. a következő szókban is: KH. *pəzə'lmə* 'vogelbeere, vogelbeerbaum' ~ U. *pi'złə*, M. *pi'złə* id.; U. *pūkχšə'rmə* 'haselnuss' ~ *pūkχšə'r* id. (WICHM. Tscher. texte). Vö. még SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 97—98 és az ott idézett irodalom.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 406) *sāug-chall* 'salmo omul'. A *sāug* szó — dr. T. LEHTISALO szíves közlése szerint — azonos a jurΓ. *šāβ.βk<sup>z</sup>*, Nj. *hāvvasik* 'teräväpäinen' (hegyesfejű) szóval. Eszerint *sāug-chall* 'hegyesfejű-hal.'

Az osztják és votják szókezdő hangok eredeti jésített affrikáta folytatói. A cserM. *su'kmq* szókezdő *s*-hangja nem szabályos, hanem az eredeti szókezdő jésített affrikátának azon ritka *s*-megfelelései (vö. WICHM.: FUF. VI, 31, 34—38) közé tartozik, melyet a következő adatok is mutatnak: cser. *se-de*, *se-da* 'dieser, jener' ~ md. *še*, *še* < \**šš*, vö. mdM. *si-tše*, *so-tše* (redupl. alak) = nyomatékos *še* stb. (vö. PAAS., Beiträge 142, 218. sz.); cserKH. *sepkè-dém* (frequ. *sepk-ed-*) 'schlagen, klopfen, pochen, klappern' ~ votj. *šapkm* 'schlagen, zuschlagen' stb.; cserKH., J., U., T. *sù-zò*, KH. *suzo*, TROICKIJ *subuzo* 'auerhahn' stb. ~ zürjL., Ud., V. *šuktši* id.; cser. RAMST. *su'na* (WICHM. *tsu'na*) 'meise; parus' ~ zürj. WIED. *đzojna* (ö: *đzojna*) 'kleine kohlmeise; parus minor' (vö. WICHM.: FUF. VI, 36—37). — A *h*-hanggal váltakozó szam. szókezdő *s*-eredeti *š*-re, tehát jésített sibilansra megy vissza (vö. PAAS., Beiträge 224—226). Eszerint a fgr. és a szamojéd szókezdő hangok az uráli területen nem szokatlan jésített affrikáta és jésített sibilans közti ingadozást tüntetik fel (vö. WICHM.: FUF. XI, 275—276; PAAS., Beiträge 144—145 és 154—160).

A 'hegyesfejű vagy hegyesorrú[-hal]' elnevezés kitünően ráillik mindazokra a halfajtákra, melyekre a különböző uráli nyelvekben ezt a nevet alkalmazták. A salmo v. coregonus lavaretusnak a jellegzetesen előreálló, hosszú, hegyes orr a legszembeötölőbb tulajdonsága (vö. BREHM, Fische 359), s erre vonatkozik a hal német és dán neve is: *schnäpel*, *snäbel* = *schnabel* (vö. WEIGAND, DWb. és FALK-TORP, Et. Wb.). A 'leuciscus v. cyprinus v. chondrostoma nasus' (németül *nase*, *näsling*, *schnabel*, *schnappel*, *mundfisch* stb. stb.) szintén feltünően hegyes, előrenyúló orrjáról ismerhető fel (vö. BREHM, Fische 279). A votják halnév 'cyprinus gobio' jelentését talán azzal lehetne megmagyarázni, hogy ez a hal ívás idején általában úgy viselkedik, mint a coregonus lavaretus (vö. BREHM, Fische 257, 321).

5. F. *juominki* LÖNNR. 'laxhane som ej får hake i nedra käken och håller sig röd i köttet hela sommaren' (tejes lazac, melynek alsó állkapcsa nem lesz kampós és amelynek a húsa egész nyáron vörös marad), *juominki* LÖNNR. id. A szóvégi *-nki* elem, mely a *kiunki*, *kiunki* (6. sz.) halnévben is megvan, ritkán előforduló képző (vö. AHLQV., SKR. 77. §).

Zürj. WIED. *jumai*, *juman* 'elritze; cyprinus phoxinus'. A *jumai* alakban levő *j* ritka kicsinyítő képző, mely kimutatható még néhány



zürjén állatnévben és rokonsági szóban: Ud. *d'žulej* 'stier, bulle' ~ *d'žul' eš* id.; Ud. *keņej* 'auerhenne' ~ I. stb. *keņ-tar* 'birkenne'; Ud. *ni,d'žej* 'regenwurm' ~ *ni,d'žuv* id.; P. (vocat.) *mamaž* ~ *mama* 'mutter'; P. (vocat.) *vokež* ~ *vok* 'brüderchen' stb. (vö. UOTILA, Kons. 270). A képző előtt rendszeren *g*, *e* kötőhang van, de ha a tő magánhangzóban végződik, a képző közvetlenül a tőhöz járul, mint a *jumaj* esetében (vö. UOTILA, i. mű 279). A *juman* alakban levő *-n*, illetve *-an* végzet szintén elhomályosult képző, mely megvan a következő zürjén szókban is: WIED. *džekan* 'grosse kohlmeise; parus major; — bachstelze; motacilla alba' ~ f. *tinkki* 'parus major; kohlmeise' (vö. WICHM.: FUF. XI, 247); I. *tsipan* 'küchlein' V., Peč. stb. 'henne' ~ Lytk. *tsip* 'küchlein', vö. votj. *tsip'* stb. < csuv. *tsəBa* stb. (vö. WICHM., Tschuw. Lehnw. 115); Ud., V. *dereman* 'hemdchen' ~ *derem* 'hemd'; L. *nilan* 'mädelein' ~ *nil* 'mädchen' (WICHM. i. h., továbbá FUF. XVI, 208). Ide vonhatók WIEDEMANN szótárából a következő szók is: *tugan* 'wipfel, krone (eines baumes), junger schössling (an nadelbäumen)' ~ *tug* 'troddel, quast, pinsel, besen, — stengel, röhre, schössling, sprössling'; *voman* 'gaumen, schlund, rachen' ~ *vom* 'mund, maul, mündung, öffnung'; *gusan* 'geheimniss' ~ *gus* id.

Szam. SCHRENK 288. sz. *jäumgalé* 'salmo omul Pall.; wörtlich meerfisch' (*jäum* 'tenger', *galé* = hal).

Az uráli halmév eredeti jelentése tehát 'tengeri-hal' volt, mely egy lazacféle halmak az életmódjára vonatkozott. Bizonyos lazacfajok számára a tenger és az édesvíz egyaránt életfeltétel. A tengerből nyerik azt a bőséges táplálékot, amelyre létfenntartásukhoz szükségük van, viszont fajfenntartásukat az édesvíz teszi lehetővé. Ezek a lazacfajok az ívás idejének elérkeztével óriási rajokban minden évben megjelennek azokban a tengerrel összefüggő folyamokban és beléjük ömlő kisebb-nagyobb folyóvizekben, amelyekben születtek. Hihetetlen erőfeszítéssel győzik le az útjukba eső akadályokat, elképzelhetetlen távolságokat járnak be, egyes coregonusok 7000 km.-t is, hogy fajuk fennmaradásának biztosítása után ismét visszatérjenek a tengerbe (vö. BREHM, Fische 321, 326, 327—328, 349). Ha feltesszük, hogy az uráli nép — éppen úgy, mint a finnugor őshaza népe — folyóvizek mentén lakott (vö. SÉTÁLÁ, Verw. 50), teljesen megérthetjük, hogy ez a vadász-halász nép a legnemesebb halfajtának valamelyik képviselőjét, mely táplálkozásában, sőt egész gazdasági életében a lehető legnagyobb szere-

pet játszotta, s amelynek a folyóvizekben való megjelenése az évnék egyik legfontosabb eseménye volt, a 'tengeri-hal' névvel jelölte meg. Természetesen magyarázódik meg az a jelentésváltozás is, mely a zürjénben végbement. Az eredeti jelentés elhomályosulásával a *jumai*, *juman* nevet könnyen alkalmazhatták olyan halfajta jelölésére, melynek életmódja az ívás idején több tekintetben feltűnően megegyezik bizonyos lazacfajták életmódjával (vö. BREHM, Fische 266). MELA-KIVIRIKKO „Suomen luurankoiset“ c. művében (444 l.) olvashatjuk, hogy a Ladoga mellett Sortavala vidékén a kis ú. n. „lazactavakban“ élő és a rendesnél nagyobbra növő phoxinus aphyát vagy cyprinus phoxinust a nép „lohenpoika“-nak, azaz „lazacivadék“-nak nevezi.<sup>1</sup>

6. F. LÖNNR. *kiunki* 'hanlax (uppgående om hösten); k. on koukkunokkainen kala ja vähempi kojamo' (tejes lazac, amely ősszel jelenik meg a folyóban), *kiunki* 'en art bred lax' (egy széles lazacfajta), Suppl. 'lax, som först om hösten visar sig, då den är hvitglänsande och läckrast' (lazac, amely csak ősszel mutatkozik, amikor is csillogó tehér és a legízletesebb), N.: Haukipudas *kiunki* (jelentés nélkül).

A finnben az első szótagbeli rövid és hosszú magánhangzó váltakozására vö. HAKULINEN: Vir. 1933, 163—166. A szóvégi *-nki* képző, vö. *juominki* (5. sz.) — A lett PALLAS (Zoogr. III, 342) *kenki salmo nobilis* és ULMANN *k'enk'is* 'hakenlachs' bizonyára finn-eredetű jövevényszó.

LpNj. ITRONEN *k'ēq̄* 'pikku siika; coregonus lavaretus (klein)'.

Osztj. PALLAS (Zoogr. III, 401) „Ostiacis Beresovae“ *kégchull* 'salmo nasutus' (*chull* = hal).

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 401) *chy-challe* 'salmo nasutus' (*challe* = hal).

A szóközépi hangok — f. *ø*. osztj. *-g-* (*o: -γ-*), szam. *ø* — eredeti szóközépi *\*-γ-* hang szabályos folytatói (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 41—42., PAAS., Beiträge 59—60).

7. LpN. FRHS *vuorro* 'salmo hibernus per hiemem in fluvio remanens; vinterstøing, laks, som staar igjen i elv om vinteren', ITRONEN Nj. *vīrdāš* 'herbstlachs'. A szóvégi *-š* ismert kicsinyítő képző.

F. *varolainen* RENV. 'pisciculi species, generis cyprini; eine art kleiner fische', LÖNNR. 'blicka, björkna, braxenpanka' (blicca

<sup>1</sup> Korrektúra jegyzet: vö. LEHTISALO: MSFOu. LXVIII, 235, 7. sz.

björkna; abramis brama ivadéka). A *-lainen* végzet képző (vö. AHLQV., SKR. 31. §).

?? ZÜRJ. WIED. *ar*, *ar-pi* 'kleine fische' (*pi* = *fi*), *görd ar* 'stint' (*görd* 'vörös'), *ar-gyts* id. (*gyts* 'karausche', vö. 64. sz.), P. GENETZ *ar* 'kleine fische; ВАНДЫШЪ', WICHM. S., L., P. *ar* 'eräs pieni kala-laji, tuikkiainen; СЕТОКЪ; kleiner stint', V. *ar-pi* 'pieni kala yleensä' (általában kis hal).

SZAM. PALLAS. (Zoogr. III, 359) „Tayginzis“ *argalae* 'salmo fluviatilis' (*galae* = hal).

A lapp, zürjén és szamojéd hálnév jelentésének a finn hálnév jelentéséhez való viszonyára vö. lúd *päll*, vepszä *pa'll* 'egy lazac-féle hal' ~ votj. *paja* 'abramis brama' (1. sz.).

8. LpKld. ITKONEN *väitsēk'* 'kleiner lachs'. A *-k'* végzet képző, vö. 12. és 14. sz.

ZÜRJ. WIED. *udž*, *utš* 'nelma; coregonus nelma', WICHM. I. *udž*, Ud. *udž* 'nelma; stenodus nelma'.

Vog. AHLQV. *uš*, *us*, *unš*, *uns* 'coregonus nelma', MUNKÁCSI, Hal. 303 T. *oš* L., K., P. *uš* 'salmo njelma', É. *ūs* 'lax-fisch', KANN. TČ. *oš*, TJ. *o'skōl*, AK. *uš*, ÉV., AL. *uš*, KK. *u's*, FL. *ūs*, AK. *ušul*, FK. *ūz*, So. *ūz* 'нелма; coregonus nelma'.

Osztj. AHLQV. *vund*, *vuš*, *unš*, *uns*, *uš* 'nelma (coregonus nelma)', BEKE *oš*, *voš*, *oňš* (*uonsch*, *uosch*, *uonschi*) 'hal; fisch'; *oňš-xul* 'lazac-hal; lachs-fisch', CASTR. I. *unč* 'salmo njelma', PATK. I. *unč*, *unš* 'nyelma lazac; renkenart; coregonus nelma; нелма', PAAS. K. *ūntš(ə)* 'нелма; coregonus nelma', J. *ūntš-mòk* 'pieni nelma, nelmanpoika', KARJAL. FD. *ūntš*, Ni. *uš*, Kaz. *uš*, O. *uš*, *us* 'coregonus njelma'; vö. PALLAS (Zoogr. III, 392) „Vogulis et Ostiacis Beresoviensibus“ *unsch*, *utschku* 'salmo leucichthys'.

SZAMO. CASTR. Č., NP. *wanže*, Taz., Kar. *wuenž*, B. *muenž* 'njelma', KLAPR. 163. „Laak“ *gonš* id., PALLAS (Zoogr. III, 392) „Ostiacis... ad Narym“ *uěntsche* 'salmo leucichthys', K. DONNER (Anl. lab. 78) Tym *wandž*, ATA. *wəndž*, Č. *wadžž*, FO. *βadžžə* 'njelma'; CASTR. Tawgy *jintu*, (mscr. *jinttu*, *jinty*); Jen. Ch. *jiddu*, B. *adde* id. (vö. PAAS., Beiträge 127, 203. sz.).

PAASONEN, Beiträge 127, 203. sz; TOIVONEN, Affr. 119, 159. sz.

9. F. *pehuli* LÖNNR. 'varietet af insjöläx i Ladoga, mindre än nieria' (egy édesvízi lazacfaj a Ladogában, kisebb mint a *salmo alpinus*), MELA-KIVIRIKKO 464 'fiatal *salmo alpinus*', N.: Jaakkima id.; *pehuri* LÖNNR. Suppl. 'en art röding, som ymnigt fångas, innan

laxtiden börjas' (egy salmo alpinus fajta, amelyből nagyon sokat fognak a lazachalászat ideje előtt). A *-li* végzet képző (vö. AHLQV., SKR. 57. §). Hasonlóképpen képző a *-ri* végzet, mely több finn hálnévben is megvan, pl. *pasuri*, *latteri*, *neituri* stb. — Lűd Mundjärvi, KALIMA *peh<sup>o</sup>oi* 'ahvenen poika (pieni, samankesäinen)' (perca fluviatilis ivadéka, kicsi, ezidei). — Az orosz пехоль, пяхоль 'lucio-perca sandra' keleti-tengeri finn eredetű jövevénytűző (vö. KALIMA, OLR. 184).

Osztj. PALLAS (Zoogr. III, 400) *pidshjan* 'salmo polcur', AHLQV. *pišan* 'coregonus polcur', Karjal. Ni. *pišjān*, Kaz. *pišjān* 'ein fisch'. Figyelembe veendő azonban, hogy az osztj. hálnév idegen eredetű is lehet. Az osztják hálnév átment a vogulba: AHLQV. *pisjan* 'coregonus polcur', KANN. So. *pišjān* id. Az orosz *пыхьяно* — amint már PALLAS és AHLQVIST is megjegyezték — szintén osztják eredetű.

SzamO. CASTR. N. *peča*, B., Taz. *pičä*, Jel. *piča*, B., Taz. *pitä*, KO. *pit*, Kar. *pite*, FO. *pettä*, Č. *petteä* 'hecht', vö. KLAPR. Atl. VIII „Tomsk“ *pičä*, „Narym, Ket, Tymische“ *piča*, „Karassen“ *pitsja*, „Laak“ *puča* 'hecht'; PALLAS (Zoogr. III, 336) „Laak-ostiatic“ *pytscha* 'esox lucius'. Talán összefügg ezzel a hálnévvel SCHRENK 286. sz. *pátara* 'salmo leucom. P.', melyben a *-ra* végzet képző, vö. *sätura*, *satorei* 'hecht' (16. sz.), *tughuraa* 'salmo tugün' (13. sz.), *kuegar* stb. 'acipenser sturio' (35. sz.).

A 'lazacféle hal' ~ 'csuka' jelentésváltozásra vö. pl. osztj. *porchul* 'salmo polcur' ~ észt *purikas*, szamO. *pur*, *purre* stb. 'hecht' (26. sz.); Jur. *sauta*, *säuta* 'njelma' ~ Jur. *sätorei*, *seatorei* stb. 'hecht' (16. sz.); CASTR. Jur. *jidurtea* stb. 'salmo nasus' ~ Jen. *judado*, *judaro* 'hecht'.

A szóközépi hangok a szamojédban (*pičä*, *pitä*, *petteä*) eredeti jésített affrikátának szabályos folytatói (vö. TOIVONEN, Affr. 226—227, SETÄLÄ, Stufenw. 69—70, PAAS., Beiträge 165—167). A finn *pehuli*, *pehuri* szóközépi *-h-* hangja ősfinn \**s* ~ \**z* váltakozáson alapuló \**-z-*hangon keresztül az eredeti jésített affrikátának azt a ritka *-h-* megfelelést képviseli, melyet néhány szóban TOIVONEN mutatott ki (vö. Affr. 244—245, Suomi V<sub>10</sub>, 391—392).

Valamelyik eltűnt osztják-szamojéd nyelvjárásból a szóbanlevő hálnév átment bizonyos osztják nyelvjárásokba is: CASTR. *paža* 'getrockneter hecht', PATK. *paža*, *poža* 'tisztított és szárított csuka; gereinigter und getrockneter hecht' (ПОЗЕМЬ), PÁPAI *páči* 'szárított hal', PAAS. K. *pätšä* 'päivässä kuivattu iso hauki; in der sonne

getrockneter grosser hecht', J. *patsš* id. 'päivässä kuivattu särki; in der sonne getrocknete plötze', KARJAL. (Vok. 53) FD. *pš, Džž*, Trj. *pššš* 'getrockneter fisch, besonders hecht.' CASTRÉN nyomán szamojéd eredetűnek vallották az osztják szót PATKANOV, GOMBOCZ (NyK. XXXII, 203), MUNKÁCSI (ÁKE. 519) és SETÁLÁ (Verw. 50). KARJALAINEN (Vok. 53) részint a vokalizmus, részint a szónak szerinte csak a FD. és Trj. nyelvjárásokban való előfordulása miatt ezt a felfogást tarthatatlannak minősítette. KARJALAINEN azonban nem vette figyelembe, hogy a laak-szamojédban a hálnévnek mélyhangú változatai is vannak (PALLAS *pytscha*, KLAPR. *puča*) és hogy az átvétel olyan szamojéd nyelvjárásból történhetett, amelyben a hálnév mélyhangú volt. A szónak az osztjákban való földrajzi elterjedése nem áll ellentétben azzal a feltevéssel, hogy a hálnév osztják-szamojéd eredetű.

10. F. *salakka* RENV. 'cyprinus alburnus; ukelei'; LÖNNR. 'löja, benlöja; alburnus lucidus', N.: Nousiainen, Laitila, Luvia, Porvoo, Suoniemi, Vesilahti, Lempäälä, Kangasala, Sahalahti, Tampere, Orivesi, Längelmäki, Vanaja, Hauho, Sääksmäki, Pälkäne, Luopioinen, Asikkala, Iitti, Jaala, Lemi, Savitaipale, Tyrisevä, Kivennapa, Pyhäjärvi, Käkisalmi, Kirvu, Hiitola, Rautjärvi, Parikkala, Jaakkima, Kurkijoki, Polvijärvi, Nurmes, Kesälahti, Kontiolahti, Ilomantsi, Korpiselkä, finnországi Észak-Karjala, Suomenniemi, Ristiina, Kangaslampi, Sulkava, Sääminki, Karttula, Riistavesi, Sonkajärvi, Iisalmi, Laukaa, Rotalampi, Pihtipudas, Jämsä, Muurame, Isokyrö, Lappajärvi, Sievi, Lestijärvi, Reisjärvi, Kalajoki, Alavieska, Pudasjärvi, Kajaani, Pulkkila, Sodankylä, Ylitornio; — Suistamo (vö. még MELA-KIVIRIKKO 460), *salakko* Hankasalmi, Pudasjärvi, *salakki* Ikaalinen, Kangasala, Ruovesi, Virrat, *salkki* RENV., LÖNNR., N.: Rauma, Huittinen, Harjavalta, Nakkila, Pori, Tyrvää, Karkku, Suoniemi, Lempäälä, Kangasala, Orivesi, Tampere, Längelmäki, Ruovesi, Keuruu, Simo, Ylitornio (vö. még MELA-KIVIRIKKO 460); *salakka* RENV., LÖNNR., N.: Toholampi, Pyhäntä, Kestilä, Liminka, Haukipudas, Pudasjärvi, Vihanti; *salatti* LÖNNR., N.: Korpiselkä id.; — karj.-aun. GENETZ (karj.) *šalakka*, Rugajärvi, KARJAL. *šalakki*, *šaruga*, Jyväskylä, KARJAL. *šalakka*, Suistamo *salakka*, *salatti*, Vehkalahti, SUORTTI *salakka*, GENETZ (aun.), Salmi, KUJOLA, MARFA HOSAINOV *salatti*, Suojärvi, AHTIA *salatti*, *salattini*, Tulemajärvi, LESKINEN *salatti*, *salattine*, Aun. körny., AHTIA *šaratti*, *šarattine*; — lüd Sununsuu, KUJOLA *šarag* 'salakka', Mündjärvi, KALIMA *šaragtiwkk*(<sup>U</sup>)

'pienet salakat (ensimäisenä vuonna)' (kis alburnus lucidus az első évben; — *tilkku* 'stück; lappen, fetzen' stb.); — vepszá Kaskeza, TUNKELO *sarag* 'salakka'; — liv. SJÖGREN-WIED. *salak* 'grosser stint; salmo eperlanus L.'; — ész. WIED. *salakas* 'pliete, weissfisch; cyprinus alburnus; — junger ias; coregonus ias'; RIKOJA 'Peipsi siig; coregonus maraena Bl.' — A halmév a lüdből vagy a vepszából átment az oroszba (vö. KALIMA, OLR. 212), a lívből pedig a lettbe (vö. THOMSEN, BFB. 277). A keleti-tengeri finn-nyelvekben tehát egy \**sala*-többlől kell kiindulni, amelyhez különböző ismert kicsinyítőképzők járultak. A *salakka* alakban a *-hka* végzet valószínűleg szintén kicsinyítő képző, vö. LÖNNR. *karahka* 'ung gran; nödväxt l. halvtorkadt barrträäd; ruska, yvig, kvist' ~ *karakka* id., vö. *kara* 'hård l. torkad kvist, nödväxt l. halvtorkadt barrträäd' stb.; RENV. *kanahka* 'mucor in potu; kahn' ~ *kanakka* id., vö. votj. WIED. *kanziny* 'schimmeln, kahmig werden' < \**kan* 'schimmel, kahn' (vö. UOTILA: Vir. 1930, 174—175). — ÄIMÄ (JSFOu. XXX<sub>30A</sub>, 69. jegyz.) a *salakka* alakot analógiás alakulatnak magyarázta.

LpL. *šilla* WIKLUND 'ukelei' (alburnus v. cyprinus lucidus), QVIGSTAD (Lapp navne 378) 'ræsska (liden)' (kis coregonus lavaretus), K. GENETZ *šall* 'isompi siika; grösserer schnepel', ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 48) T. *šall<sup>a</sup>* 'iso siika'. Vö. még QVIGSTAD (Lapp navne 94) Lg. *ruövde-šilla*, *ruövde-šilla* 'gasterosteus aculeatus' (*ruövde* 'vas'), S. *šilah* 'smaafisk' (kis hal).

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 392) „Ostiacis ad Kas fl.“ *sull* 'salmo leucichthys'.

A szókezdő hangok eredeti jésített \**š*-re mennek vissza. A lappban a szókezdő *š* ~ *č*-váltakozás meglehetősen gyakori jelenség (vö. WICHM.: FUF. XI, 275—276).

ITKONEN: JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 48. f. (a *šilakka* odavonásával). lp.

11. F. *muro* GAN. 'små sijk' (kis coregonus lavaretus), RENV. 'salmo lavaretus; schnepel', LÖNNR. 'gråsik, sik (siika)' (salmo v. coregonus lavaretus), *murokala*, *murukala* LÖNNR. 'gråsik, sik'. Kicsinyítő képzős alakok: *morakka* GAN. 'små sijk', *morakka*, *murokka* RENV. 'salmo lavaretus; schnepel', LÖNNR. 'stäm; squalius leuciscus (korpiained, seipi)', *marakka* LÖNNR. Suppl. 'mycket liten fisk', *murokas* GAN. 'små sijk', RENV. 'salmo albula; stintenart, al. salmo lavaretus; schnepel', LÖNNR. 'siklöja, småsik, mujka' (coregonus albula, kis coregonus lavaretus), N.: Laukaa, Rantalampi, Pihtipudas, Maaninka 'középnagyságú vagy kisebb coregonus lavaretus', *mura-*

kas N.: Karttula ?'leuciscus grislagine'; — karj. Jyvöälahti, KARJAL. *muroš* 'pieni siika' (kis coregonus lavaretus).

LpL. WIKLUND *mur<sup>a</sup>ka- 'fischbrut'*.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 362) „Taiginzis“ *miara* 'salmo coregonoides'.

12. F. *taimen* GAN. 'liten lax, laxöring; röding; laxforell; parvus esox trutta'; RENV. 'salmo alpinus; alpenforelle (nieria)', LÖNNR. 'en art lax, taimen, röding, forell, örlax l. laxöring; salmo fario l. salmo trutta; var. jokkalo (den största af slägtet), haukasilmä, nokinokka, näätäsilmä, puukkomies (af föga mer än ett quarters längd), tammakko', N.: Nakkila, Suoniemi, Kurkijoki, Jaakkima, Suomenniemi, Riistavesi, Iisalmi, Pihtipudas, Kalajoki, Pudasjärvi, Paltamo, Kajaani, Simo, Sodankylä, Rovaniemi, Inari, Ylitornio, (MELA-KIVIRIKKO 467) Utsjoki, Tornio, Oulu id.; Pyhäjärvi *taiminka*, NEOVIUS *taiminka, taimetka* id. A *taimen* alakban levő szövégi -n ugyanaz a képző, mely megvan az *ahven* 'perca fluviatilis' (68. sz.) halmnévben is. Észtt WIED. *taim* 'lachsforelle; salmo taimen Pall.', RIKOJA 40 *taimo* id., KALANDUS JA KALASTUS 10. SZ. *taimed* id.; lív SJÖGREN-WIED. K. *tämik*, L. *taimin* 'lachsforelle; salmo trutta L.', KETTUNEN Kuolkka *tämik* id. (már nincs használatban). A halmnév a keleti-tengeri finn-nyelvekből átment a lettbe, oroszba, svédbe (vö. THOMSEN, BFB. 281, KALIMA, OLR. 223), sőt tudományos műszóul is szolgál (salmo taimen).

LpN. FRIIS *dabmok* 'salmo fario; örret', *dabmug* id., *dabmugaš* dem., L. WIKLUND *täpmuk* 'salmo trutta; eine art lachs', QVIGSTAD (Lapp navne 372) S. *tabmok*, Arj. *dæbmuk*, Ht. *döbmug* 'salmo eriox L.', (Beitr. 170) *däbmot*, gen. -oha 'forelle; salmo eriox', ITKONEN (MSFOU. XLVIII, 45) Ko. *jaür-tämmik* 'järvi-tammukka, -mullo', Vefsen *Düppmäjk* 'forelle'. — A szövégi -k a *dabmok* stb. alakban elhomályosult képző, mely megvan a lpKld. *väitsék* (8. sz.), lpL. *kävük* (59. sz.), lpS. *sittek* 'perca' (14. sz.) és lpK. *mäneik* (55. sz.) halmnévben is. A *dabmug* stb. alakban levő -g szintén képző, melyről a lpS. *sappeg* (40. sz.) halmnévvel kapcsolatban lesz szó. Vö. még lpN. *luöbbag* (56. sz.). Finnország legészakibb vidékén ismerik a következő halneveket: RENV. *tammakko* 'salmonis species, hibernans; winterlachs', LÖNNR. *tammakko, tammukka* 'en art taimen, forell; winterlachs', N.: Pudasjärvi, Kemi-folyó felső-folyásának vidéke, Sodankylä, Rovaniemi, Kittilä, Ylitornio 'kisebb lazacféle hal', Inari *tammukka*, Ylitornio *tampukka* id. Mindezek az alakok

jövevényyszók a lappból. QVIGSTAD (Beitr. 170) egyeztette a lp. *dāb-mot* és f. *tammukka* halneveket.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 406) „Ostiacis ad Kas fluvium“ *domuchey* 'salmo omul', amelyben a *-chey* végzet bizonyára azonos azzal a *-ka*, *-ha*, *-ga*, *-hae*, *-haei*, *-hai* stb. képzővel, mely megvan a *fai'ka*, *paiha* (1. sz.), *kinthae* (34. sz.), *nengahai*, *ňazahaei* (17. sz.) stb. halnevekben is (vö. PAAS., Beiträge 285—286 jegyz.). A szókezdő *d-* nem világos, vö. mégis (PAAS., Beiträge 296, 370. sz.): szamKam. *te-ŭim*, *de-ŭim* 'bringen' ~ f. *tu-* stb.

ITKONEN: JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 49, lp., f. és szamO „Laak“ *tyy* 'taimen', Kam. *těji*.

13. F. LÖNNR. *toikelo* 'ett slags större fisk i Ladoga' (egy nagy hal a Ladogában). A *-lo* végzet ugyanaz a képző, mely megvan a *jokkelo* (43. sz.) hálnévben is.

? Szam. PALLAS (Zoogr. III, 414) „Ostiacis ad Kas fl.“ *tughe* 'salmo tugun', „Camaschinzi“ *tughuræ* id. A *-rae* végzet képző, vö. szam. *patara* (9. sz.), *sätura*, *sätorei* (16. sz.) stb.

A f. *-k* és szamKam. *-gh-* megfelelésre vö. PAAS., Beiträge 54—59. Az egyeztetés a finn hálnév bizonytalan jelentése miatt kétséges.

14. F. *sintti* LÖNNR. 'liten fisk, nors' (kis hal, osmerus vagy salmo eperlanus), N.: Kainuu 'pieni ahven' (kis perca fluviatilis'), Maaninka 'pieni kala' (kis hal), *sitti* ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 79) 'mutu' (phoxinus aphyra), N.: Pyhäntä, Jämsä, Sievi, Toholampi, Lestijärvi 'pieni ahven' (kis perca fluv.). — A lpS. FRIS *sittek* 'perca; abor' jövevényyszó a finnból. A *-k* végzet elhomályosult képző, mely megvan pl. a lpN. *dabmok* (12. sz.) és lpL. *käčük* (59. sz.) hálnévben, valamint a következő állatnevekben is: lpN. *čierrek*, *čerrek* 'sterna arctica' ~ vog. *tšarà*, *širə* stb. 'möwe', szamO. *sār*, *šar*, *šār* 'meerschwalbe; sterna hirundo' (vö. PAAS., Beitr. 143, 221. sz.); lpN. *čuruk*, *čurok*, dial. *čiruk* 'musca, musca grandior prægna; fliege, schmeissfliege' ~ lpN. *čurro*, *čurru* id. (i. mű 154, 227. sz.); lpN. *čermak*, *čiermak* 'vitulus rangiferinus unum annum natus' ~ lpK. *čierma* 'lupus' (i. mű 219, 281. sz.). ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 79) a lapp halnevet a f. *sitti* megfelelőjének magyarázta.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 403) „Ostiacis . . . ad Surgut“ *schitte* 'salmo oxyrhinchus', (Zoogr. III, 409) „ad Narym“ *sitti* 'salmo vimba'. A szókezdő hangok — f. *s*, szamO. *š-* ~ *s-* eredeti



szókezdő jésített affrikáta, *č*- hang folytatói (vö. PAAS., Beitrage 142—150). A szóközépi hangok eredeti \*-ntt- kapcsolatra mennek vissza. A nasalis az osztják-szamojédban és részben a finnben elveszett. A finnben az \*-ntt- > -tt- hangváltozásra vö. *tuttu* 'bekannter' < \**tunttu* ~ *tuntea* 'kennen' stb. (SETÄLÄ, ÄH. 386—389.).

15. F. *tonko* RENV. 'salmonis varietas minor; kleinere lachsart', LÖNNR. 'mindre laxart, forell (jokilohi, rautu)', N.: Pudasjärvi, Kuusamo, Kajaani 'patakokban és kis tavakban élő kisebb lazac'; *lohentonko* LÖNNR. 'laxöring, forell' (pisztráng), N.: Pudasjärvi, Kuusamo 'tonko'; — karj. Jyvöälahti, KARJAL. *lohentoriko* 'pieni lohi' (kis lazac).

Szam. REGULY Jur. *tui* 'xapiycъ; äsche, bunt gefleckter salm', CASTR. Kam. *těji* 'taimen; salmo fluviatilis', PALLAS (Zoogr. III, 365) „Samojedis“ *tuju*, (Zoogr. III, 359) „Ostiacis . . . Narymensibus“ *tiu* 'salmo fluviatilis', (Zoogr. III, 406) *tonne* 'salmo omul', (Zoogr. III, 359) „Laak-Ostiacis“ *tyhng* [sic!] 'salmo fluviatilis', KLAPR. 163 „Laak“ *tyy* 'taimen'.

ITKONEN (JSFOU. XXXII<sub>3</sub>, 49) a „Laak“ *tyy* ~ Kam. *těji* halnevet a f. *taimen* ~ lp. *dabmok* hálnévvel egyeztette.

16. LpL. WIKLUND *sjato* 'ukelei' (alburnus lucidus).

SzamJur. PALLAS (Zoogr. III, 392) *sjaita* 'salmo leucichthys', REGULY *šaita* 'шайма', CASTR. *šaita*, *šaita* 'njelma', vö. még KLAPR. Atl. VIII „Pustosersk“ *sätura* 'hecht', SCHRENK 290. sz. *saturáj* id., CASTR. Jur. *seatorei*, *seatorei*, *sätorei* id. A 'csuka' jelentésű szavakban a -ra, -rei végzet képző, vö. *patara* (9. sz.), *tug-hurae* (13. sz.).

A szamojéd szókezdő hangok eredeti jésített affrikátára mennek vissza (vö. PAAS., Beitrage 143, 220. sz.). A lappban a szabályos affrikáta helyett *š*- szókezdő hang van, ami nem szokatlan jelenség (vö. WICHM.: FUF. XI, 274—277, TOIVONEN: FUF. XX, 138).

17. LpN. FRIS *njoavdnja* 'fetus salmonis alpini; yngel af røe (ravddo), smaarøe, som lever i elv'.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 359) *nengahai*, *nehái* 'salmo fluviatilis' CASTR. Jur. *nazahaei* 'taimen' (salmo eriox). A -haei -hai végzet más szam. hálnévben is előforduló képző, vö. PAAS. Beitrage 285—286 jegyz. és *domuchey* (12. sz.), *kinthae* (34. sz.).

A szamojéd szóközépi hangok (-ng-, -y-,  $\emptyset$ ) eredeti \*-y- hangra utalnak (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 22), viszont a lapp alakban a -dnj-eredeti \*-ń- hangra megy vissza. A nasalis-sorok eltoldódása ismert jelenség (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 8 c.).

18. Osztj. AHLQV. *kara, kari* 'sterlet (,im obdorskischen *as-tai-kari* 'Ob-quellen-sterlet', weil dieser fisch im Irtysch und im oberen laufe des Ob-flusses zahlreich vorkommt, im unteren aber seltener ist)'. PALLAS (Zoogr. III, 103) „ad Surgut“ *korri* 'acipenser pigmaeus'; CASTR. S. *kari, kori* 'roter sterljäd', *kariš* 'kleiner weisser sterljäd', I. *kerä* 'roter sterljäd'; PÁFAI *kari*, K., KO. *kōri* 'стерлядь; tokhal'; PATK. K. *karé* 'kecsege; sterljäd; acipenser ruthenus', *kera, kërä, kera* 'teljes nagyságú kecsege; erwachsener sterljäd', *karés* 'apró kecsege; kleiner sterljäd (etwa zwei spannen lang); szib. or. карышь<sup>1)</sup>); PAAS. K. *kārš* 'стерлядь; sterlet', J. *kārī* id., *kārš-mòx* 'sterletin poika; junger sterlet', KARJAL. FD. *kārš, kāršxūt* 'lihava sterletti' (kövér kecsege), Koš., Č., Kr. *kārš* 'sterletti', C., Sog. *kārš* id., V. *k'ōri* 'pieni sterletti' (kis kecsege), Vj., VK., Vart. *k'ōri* 'sterletti', Likr., Trj. *k'ārī* id., MJ. *k'ārī* id., Ni. *kārš* 'pieni sterletti' (kis kecsege), Kaz. *kārī* 'pieni osetri; лопарь (?)' (kis tokhal?), O. *kp̄ri*: *āstn̄i-kp̄ri*<sup>2)</sup> 'pieni sterletti' (kis kecsege); — FD. *kāršxūt* 'pieni sterletti; карышь', Fil. *kārš* 'стерлядь', Sog. *kārš* 'карышь', Č. (ritk.), Kr. *kārš* 'pieni sterletti', Kaz. *kāršòx* 'iso sterletti (suipponenäinen) (?)' (nagy kecsege, hegyesorrú) (?), Kam. *kāršmox* 'pieni sterletti', C. *kārš-mòx* id., Kr. *kāršmoxmäiž* 'pieni sterletin poikanen' (kis kecsege-ivadék). Az összetételekben a második tag *sòx* 'tokhal' (19. sz.); *mòx* stb. 'gyermek, fiú; állat vagy madár kicsinye'. A szóvégi -š kicsinyítő képző. Hasonlóképpen képző a CASTR. *kariš* alakban levő szóvégi -š (vö. TOIVONEN, Affr. 163, 291. sz., WICHM.: FUF. XVI, 201.)<sup>3)</sup>

Vog. AHLQV. *karai, kari* 'sterlett', SZILASI *kārāj* 'tokhal; stör', MUNKÁCSI, Hal. 304 Szigv. *karāj*, T. *kärkej* 'acipenser ruthenus; or. sterläd', KANN. TJ. *kärkej*. AK. *kārāj*, So. *kārāj* 'sterletti; acipenser ruthenus'. A bizonyos nyelvjárásokban megjelenő -k-, -γ- valószínűleg nem tartozik a tőhöz.

<sup>1)</sup> Jövevényszó az osztjából.

<sup>2)</sup> Vö. AHLQVIST *as-tai-kari* 'Ob-quellen-sterlet'.

<sup>3)</sup> KARJALAINEN szerint: Kr. *-mäiž* dem suffix: *ēymäiž* 'kleines mädchen', *pāxmäiž* 'kleiner knabe, knäblein', Trj. *mōli* '(geheimwort) ohr (des menschen)', *p'up'i m.* 'karhun korva', Ni. *mōi*: *a'ipezm.*, Kaz. *mōli*: *pēp'm.* 'kleiner, sehr wenig aus dem zahnfleisch hervorgekommener zahn', *mōli* 'ganz abgenutztes beil od. messer'. Vö. még PAASONEN, Ostj. Wb. 116 l. (Y. H. TOIVONEN szíves felvilágosítása).

Votj. PALLAS (Zoogr. III, 103) *karei* 'acipenser pygmaeus'. A szóvégi *-i* ugyanaz a kicsinyítő képző, mely megvan a *tšipei* (40. sz.) hálnévben is.

Szam. CASTR. Jur. *hiry* 'der sterläd'; PALLAS (Zoogr. III, 103) „Samojedis“ *chyrr* 'acipenser pygmaeus', „Ostiacis Beresoviensibus“ (vö. KLAPR. 164) *kyrr*, *kirre* id.

?F. észt WIED. *lū-karits* 'stichling; gasterosteus aculeatus und pungitius L.', RIKOJA 95 *luu-karitski* 'gasterosteus pungitius', J. MARK szíves közlése szerint az északi nyelvjárásban *luu-karnits* id., KALANDUS-JA KALASTUS 47. sz. *luu-kerts* 'pygosteus pungitius L.', WIED. *lū-kārikas* 'ein kleiner fisch; stichling; gasterosteus aculeatus od. pungitius L.' (*luu* 'csont'). A *-ts* és *-kas* végzetek ismert észt kicsinyítő képzők (vö. WIED., Ehstn. Gramm. 191 és 203—206). Az északi észt *luu-karnits* alakban az *-n-* vagy képző (vö. WIED. Ehstn. Gramm. 175) vagy esetleg szervesen hang. Az 'acipenser' ~ 'gasterosteus' jelentésváltozást a két nagyon különböző halfajtának az a feltűnő közös tulajdonsága magyarázhatja meg, hogy mind a gasterosteusnak, mind pedig az acipenser-fajoknak hegyes csont-tüskéi vannak, sőt némely acipenser-faj ivadéka feltűnően tüskés (vö. HERMAN, MHALK. 755).

Déli-osztják magashangnak az első szótagban a finnben mélyhang felel meg a következő biztos példákban is: osztj. FD. *kāpān*, V., Vj. *k'ātk'ēm'* stb. 'zwei' ~ f. *kaksi* id. (vö. TOIVONEN, Affr. 118, 157. sz.); FD. *χēnt* 'korb aus birkenrinde' ~ f. *kontti* 'ranzen von birkenrinde'; osztj. *tēn*: Kr. *tēn-ē'pət* 'leichengeruch', Kam. *tēn-epət* 'übler duft der tataren' ~ *tuoni* 'genius mortis mythol. Pluto, inde mors, fatum' (vö. TOIVONEN: FUF. XX, 143—144).

19. Osztj. AHLQV. *soχ*, *sux* 'stör; acipenser sturio', CASTR. I. *sōχ*, S. *soχ*, *souχ* id., PATK. I. *sōχ* 'tokhal; stör; acipenser sturio', PÁPAI KO. *sāχ*, *soχ* 'ocetpъ; tokhal', PAAS. K. *sōχ* 'ocetpъ; stör', J. *sōw'* id., KARJAL. (Vok. 97) FD. *sōχ*, Trj, *sō<sup>u</sup>χ*, V., Vj. *sōχ*, Ni. *sux*, Kaz. *sōχ*, O. *sōχ* 'stör', vö. PALLAS (Zoogr. III, 91) „Ostiacis ad Naevola“ *soox* 'acipenser sturio'.

Vog. SZILASI *sūχ* 'tokhal; dick-fisch'. A vogul hálnév talán jövevénytörés az osztjából.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 92) „Coibalis“ *sigge*: *siggewulla* 'acipenser sturio'.

PAASONEN, s-laute 55, 65. sz., Beiträge 222, 291. sz.

20. Md. PALLAS (Zoogr. III, 91) *pulla* 'acipenser sturio'.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 91) „Coibalis“ *wulla*: *sigge-wulla* id. A koibal-szamojédban tehát eredeti szókezdő \**p*-nek ebben az esetben — intervokalis helyzetben — *w* felel meg (vö. PAAS., Beiträge 99). Az összetétel első tagja *sigge* ~ osztj. *sox*, *sux* stb. (19. sz.) 'acipenser sturio'. Az acipenser sturio szamojéd *sigge-wulla* neve eszerint azonos értelmű szavakból álló elhomályosult összetétel, olyan szerkezetű hal-név, amilyenre a zürjén és az osztják nyelvben találtam még példát: osztj. Kaz. *kārīsòx* 'nagy kecsége' (18. sz.), amelyben *kārī* 'kecsége', *sòx* id. (19. sz.); zürj. *ar-gytš* 'stint', (7. sz.), amelyben *ar* 'stint', *gytš* 'karausche' (59. sz.), vö. továbbá zürj. *tšui-pi-sir* (40. sz.) és vog. *länxsän* stb., osztj. *lamsä·n* stb. (29. sz.).

21. Cser. Bud. *nuš* 'csuka; esox lucius', SZILASI *nuž* 'csuka', RAMST. *nüž* 'hecht', VASZILJEV *нужол* 'щука', WICHM. KH. *nuž*, *nuž yol*, I., C., M., JU. *nuž*, U. *nuž-yol* 'щука; hauki' (csuka).

SzamO. PALLAS (Zoogr. III, 103) „Ostiacis . . . ad Narym“ *nódotok* 'acipenser pygmaeus', CASTR. N. *nōdak*, *nōdek* 'sterläd', K. *nōdey*, NP. *nōtay*, Jel., B. *nūtey*, Taz. *nuotey*, *nuotil-kuel*, Kar. *nütèk*, *nütyl-kuel*, Čl., FO. *nuočuy* id.; KLAPR. 163 „Laak“ *noótok* 'sterled'. — PALLAS (Zoogr. III, 103) „Juracis“ *nadsik* 'acipenser pigmaeus' adata nem világos.

? LpS. FRHS *noiso* 'pisces solito majores; store fisk'. A határozatlan jelentés miatt a lapp adat idetartozása kétséges.

A szóközépi hangok világosan eredeti szóközépi \*-š-re utalnak (vö. TOIVONEN: FUF. XXI, 94—102) s így ez az egyeztetés is adatul szolgál PAASONENNEK és TOIVONENNEK ahhoz a megállapításához, hogy az uráli szóközépi \*-š-nek a szamojédban \*-t- hang felel meg.

A 'csuka' ~ 'kecsége' jelentésváltozás szokatlan, de nem valószínűtlenebb, mint például a 'csuka' ~ 'coregonus' jelentésváltozás, amire több adatunk is van. Az acipenser-fajokra éppen annyira jellemző az előrenyúló, hosszú, hegyes orr, mint a csukára.

22. F. *latteri* LÖNNR. Suppl. 'björkna, braxenpanka; abramis björkna (pasuri, luuteri)', N.: Luhanko (MELA-KIVIRIKKO 457) id. A *-ri* végzet képző. Egyéb kicsinyítő képzős alakok: *lahna-latik* Pyhämaa, Pyhärinta 'pieni nuori lahna' (fiatal kis abramis brama), *latukka* Kurkijoki (MELA-KIVIRIKKO 457), Orivesi, Tampere 'kis abramis brama', vö. még *ranta-latikko* LÖNNR. 'stensimpa; cottus gobio', N.: Ladoga mellett (MELA-KIVIRIKKO 406) id. (*ranta* 'part, parti'); —

észt WIED. *latikas* 'brachsen; abramis brama L.; — butté; pleuronectes L.', Ósel *latingas* id., D. *latik* id., KALANDUS JA KALASTUS 37. sz. *latk, latkas* 'abramis brama'.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 297) „Tayginzis“ *laeto-challe* 'cyprinus carassius', ADELUNG *lätachalé* (T. LEHTISALO értesítése szerint) id., CASTR. Jen., Tawgy *latu* 'salmo peljet' (*challe, chalé* = hal).

A finn és szamojéd halnevek minden valószínűség szerint beletartoznak a következő szócsaládba, melyet PAASONEN állított egybe (Beiträge 73—74, 131. sz.): f. *lattu* 'niedergedrückte lage', *lattea*<sup>1)</sup> 'flach, platt', észt *latak, latakas* 'breiter, flacher gegenstand; breit, flach' ~ ?szamJur. *lāta* 'brett; fusboden; breite, breit'; BUDENZ *lātta*, REGULY *latta* 'breit'; *šabu latta* 'der boden um den feuerherd', Tawgy *loit'u* 'brett'; Jen. *lata* id. Ide tartozik még SCHRENK *lāta, ly'āta* 'breit'.<sup>2)</sup> A jellegzetesen lapos, széles testű abramis brama, illetve cyprinus carassius finn, illetve szamojéd nevének eredeti jelentése tehát 'lapos, széles [-hal]; laposka, széleske' lehetett, vö. magyN. (HERMAN, MHalK.) *lapátkeszeg, lapiska, lepényhal* 'abramis brama', *tányérkeszeg, tányérhal* 'blicca argyroleuca Heck.', n. *breitling* 'cyprinus carassius' (vö. BREHM, Fische 251 és FALK-TORP, Et. Wb. 102). Ezért lehet az észt *latikas* stb. az abramis brama és a fajilag igen távol álló, de szintén feltűnően lapos pleuronectes (egy lepényhal) közös neve.

23. F. *lisu* GAN. 'sik unge, små sijk (kis coregonus lavaretus); piscis nondum adultus', RENV. 'cyprinus ballerus; zope', LÖNNR. 'braxenpanka, blicka (porho), fiskunge' (abramis brama ivadéka; halivadék), N.: Nousiainen, Laitila, Rauma, Nakkila, Suodenniemi, Orivesi, Tampere, Ruovesi, Renko 'pieni lahna' (kis abramis brama); *lissu* N.: Häme id. — *lahnan lisu, -lisukka* RENV. 'cyprinus ballerus', LÖNNR. 'braxenpanka, blicka, braxenblicka, flira, braxenflira; minsta braxenarten med hvita fenor och ljusa ögon (porho, sulkava)' (a legkisebb abramis-faj, melynek fehér úszószárnya és

<sup>1)</sup> A f. *lattea* gemináta szóközépi *-tt-*jét PAASONENNEL ellentétben nem eredeti geminátának, hanem \**-pt-* > *-tt-* hangváltozás eredményének fogta fel WICHMANN, Tsch. text. 499. sz., TOIVONEN: FUF. XVIII, 179, LEHTISALO: FUF. XXI, 24. Vö. még SETÄLÄ, Stufenw. 58, ÄIMÄ, Astev. 15.

<sup>2)</sup> A 'lapos' ~ 'széles' ~ 'deszka' jelentések viszonyára vö. zürj. WIED. *laz, las* 'platt, stumpf, an der spitze gebogen', *laz munny* 'platt hin fallen', *lazny* 'platt od. dünn schlagen, abstumpfen, breit machen', *lazödnny* 'platt machen, (schlagen, drücken), drücken, pressen' stb. ~ mdE. PAAS. *laz* 'brett'.

világos szeme van); *lahnanlisu* N.: Pori, Tyrvää, Suoniemi, Kangasala, Orivesi, Virrat 'pieni lahda' (kis abramis brama), *särjen-, särenlisu* N.: Kangasala, Pudasjärvi 'pieni särki' (kis leuciscus rutilus), *lahnanlisukka* N.: Kangasala 'pieni lahna' (kis abramis brama).

LÖNNR. Suppl. *lehu* 'braxenpanka' (abramis brama ivadéka).

Karj. Tver OJANSUU (KAÄH. 57) *li.d'žu* 'pieni kalanpoika' (kis halivadék), Jyvöälahti, KARJAL. *liššu* 'pieni särki' (kis leuciscus rutilus), Rugajärvi, KARJAL. *nutšüne* id., aun. GENETZ *kivi-ručeu* 'cot-tus gobio'. Ez a halmnév átkerült az oroszba is (vö. KALIMA, OLR. 115—116)<sup>1)</sup>; — lüd SUNUNSUU, KUJOLA *rud'žu* 'pieni kalanpoika' (kis halivadék), *kivirud'žu* 'pieni kala, joka elää kivien alla' (kis hal, mely kövek között lakik; *kivi* = kő), Mundjärvi, KALIMA *kivirutš* id.; *särg.rud'žud* (plur.) 'leuciscus rutilus ivadékai (kicsik)'; — észt WIED. *luts* 'quappe; gadus lota L.', *kiviluts* 'aalmutter; zoarces viviparus L.'; — lív SJÖGREN-WIED. *luts* 'quappe; gadus lota L.' Az észt-lív *luts* átment a lettbe is, vö. THOMSEN, BFB. 267.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 316) *lyssu* 'cyprinus idus', SCHRENK 294. sz. *lyzu* 'rotfeder', Jur. BUD. *lyzu* 'ЯЗБ; kühling', CASTR. *lysu*, *leasu* 'rotfeder, plötze; copora'. — PALLAS (Zoogr. III. 316) „Ostiacis ad Narym“ *ly* 'cyprinus idus' nem világos adat.

A szóközépi hangok a szamojédban eredeti jésített affrikátára mennek vissza (vö. PAAS., Beiträge 160—169, különösen 230. sz. egyeztetés). Ugyancsak eredeti \*-č- hang folytatója a f. -s- a *lisu* ~ karj. *liššu*, *li.d'žu*, lüd *rud'žu*, észt *luts* stb. alakokban (vö. TOIVONEN, Affr. 226—227). A *lehu* alakváltozat szóközépi -h- hangját úgy magyarázhatjuk, hogy az ősfinn \*s ~ \*z váltakozáson alapuló \*-z- hangon keresztül szintén \*-č- hangra megy vissza (vö. TOIVONEN, Affr. 244—245, Suomi V<sub>10</sub>, 391—392)<sup>2)</sup>.

24. F. *pasu* LÖNNR. Suppl. 'braxenpanka' (abramis brama ivadéka), N.: Luopioinen, Polvijärvi id., Laukaa (MELA-KIVIRIKKO 457) 'abramis björkna'; Luopioinen, Asikkala 'mindenféle abramis bramához hasonló széles hal kicsi korában úgy 15—20 cm.-ig, abramis brama, björkna, ballerus és leuciscus erythrophthalmus ivadéka'; *lahnanpasu* Luopioinen, Asikkala 'pieni lahna' (kis

<sup>1)</sup> Az *l ~ r* váltakozásra vö. AIRILA: Vir. 1933, 461—472.

<sup>2)</sup> A f. *lisu* stb. és *lehu* halneveket összetartozóknak tartja COLLINDER is, Vir. 1928, 250.

abramis brama); *pasuri* LÖNNR. 'braxenpanka' (abramis brama ivadéka), N.: Kangasala, Käkisalmi, Sävonranta, Muurame, Suomenniemi (az őregek nyelvében) id., Vanaja (MELA-KIVIRIKKO 457) 'abramis björkna', Laitila, Längelmäki id.; *pasurilahna* Mikkeli (MELA-KIVIRIKKO 457) 'abramis björkna'; *lahnanpasuri* Orivesi 'pienempi lahna' (kisebb abramis brama). A *-ri* végzet ugyanaz a kicsinyítő képző, mely megvan a *latteri*, *pehuri*, *neituri* stb. halnevekben.

*Patu* LÖNNR. Suppl. 'braxen, som alls ei växer' (abramis brama, mely egyáltalán nem nő).

SzamO. CASTR. B., Taz. *päče* 'plötze; cyprinus rutilus', Taz. *päčä*, N. *päže* 'barbe; cyprinus lacustris', Kar. *petä* 'plötze', KO. *pet*, K. *pette*, Čl. *päteä* 'barbe', vö. PALLAS (Zoogr. III, 314) „Ostiacis ... ad Narym“ *petsche* 'cyprinus lacustris', „Ostiacis“ *potje* id., (Zoogr. III, 317) „Ostiacis ... circa Surgut“ ? *potsi* 'cyprinus rutilus'.

A szóközépi hangok (f. *-s-*, szamO. *-č-*, *-t-*) eredeti jésített affrikátára, \**-č-* hangra mennek vissza (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 70, PAAS., Beiträge 165—167, TOIVONEN, Affr. 226—227). Viszont a f. *patu* alak szóközépi *-t-*-je eredeti kakuminális *-č-* hangból vezethető le (vö. PAAS., Beiträge 168 jegyz., TOIVONEN, Affr. 208). SzamO. N. *-ž-* a *päže* alakban szintén eredeti kakuminális *-č-* hangra utal.

A vokalizmust illetőleg figyelembe veendő, hogy a szamojéd-ban — amint PALLAS adatai mutatják — a halnévnek mélyhangú alakváltozatai is voltak.

A finn és szamojéd jelentés viszonyára vö. f. *lisu* stb. ~ szam. *lysu* stb. (23. sz.).

25. F. GAN. *njeriä* 'sen skin lax; esox<sup>1)</sup> carens squamis' (pikkely nélküli lazac), *njeriäinen* dem. id., RENV. *neriä* 'salmo eriox et alpinus; rotfisch', *neriäinen* id., LÖNNR. *neri* 'röding, insjölox; salmo alpinus, s. lacustris (pehuli)', *neriä* id., *neris*, Suppl. *neries*, *neriäs* dial. id., *neriäinen* 'röding, skinnlax, taimen. laxöring, forell', *nerieinen*, *neriäinen* dial. id.; — N.: Kivennapa, Pyhäjärvi Vpl., Kirvu, Hiitola, Rautjärvi, Polvijärvi, Pudasjärvi *neriäinen*, Kurkijoki, Jaakkima *nerijäinen*, Kontiolahti *neräinen* 'neriäinen'; — karj. -aun. GENETZ (karj.) *neries*, *neriäs* 'neriäinen, pehuli', *nerieine*, *neriäine* id., KARJAL. *neries* Jyväskyläi 'neriäinen', Rugajärvi 'hoikka, pitkä, pilkukas kala' (karcsú, hosszú, pettyes hal), Salmi, MARFA HOSAINOV, KUJOLA *neries* 'neriäinen'. A karjalaiból a halnév átkerült az

<sup>1)</sup> Az *esox* 'salmo' jelentésére vö. 39. sz.

oroszba is (vö. KALIMA, OLR. 172); — észt WIED. *nōrijas*, *nōrjas*, *nořjas* 'forelle; salmo trutta L. (?)'; РИКОЈА 40 *norjas* 'salmo trutta L.', KALANDUS JA KALASTUS 10. sz. *norjas* 'salmo trutta L.', 11. sz. *norjas*, *noorjas* 'salmo fario L.' A finn és észt alak vokalizmusának megfelelése szabálytalan. A consonantizmus és a jelentés egyezése miatt azonban mégsem lehet a két halnevet egymástól elválasztani.

Cser. WICHM. M. *nura'n* 'sterletti' (kecsege), VASZILJEV *нуран*, *нуранкол* 'стерлядь'. Az *-an* végzet minden valószínűség szerint azonos azzal a képzővel, mely megvan a következő szókban is: RAMST. *βaža'ran* 'hart, maserig, nicht spaltbar' ~ *βa'žär* 'hart, maserig (holz); die maser'; RAMST. *i'män* 'mit nadeln versehen, stehend' ~ *im* 'die nadel, nähnel; der stachel, dorn' (vö. még BEKE, Cser. nyt. 124, 125. pont).

Osztj. KARJAL. M.J. *nūrķ'ūA* 'eräs (pieni) suomuton kala' (egy kis pikkely nélküli hal); Trj. *nūrķ'ua* 'eräs hyvin pieni sterletin t. osetrin näköinen suomuton kala (on Juganissa)' (egy nagyon kicsi kecsegéhez vagy tokhoz hasonló pikkely nélküli hal), vö. *nūrē* stb. 'paljas; karvaton' (csupasz; szőrtelen); — Tr. *nūr'särt'* 'pieni hauempoika, hauensukkulainen' (kis csukaivadék, tkp. csupasz csuka, vö. f. N.: Купю *paljas hauki* 'sukkulahaukea isompi hauki').

Vog. KANN. AK. *nōrχül* 'ГОЛЯБЪ; leuciscus l. cyprinus phoxinus', vö. AK. *nōr* 'paljas' (csupasz).

SzamO. CASTR. NP. *norak* 'barbe; cyprinus lacustris'. A szóvégi *-k* képző, vö. szamO. *šäbek*, *šäpek*, *šäpeka*, *šäpek*, *sepka*, *seapka*, *sepukka* ~ O. *šäpe*, *seppa*, Jur. *sibi*, *sivie*; Jen. *sebi* 'leicht' (vö. PAAS., Beiträge 149); szamO. *tädäk* 'sibirische ceder' ~ zürj. P. *sus*, vog. *tet* stb. id. (vö. PAAS. i. mű 240).

Az észt *nor-*, *nōr-*, f. *niēri*, cser. *nur[a]-*, szamO. *nora-* tő-, illetve képző nélküli alak megfelel az osztj. *nūrē* stb. 'paljas; karvaton' (csupasz; szőrtelen), vog. *nōr* stb. 'paljas' jelentésű szavaknak. A tárgyalt halnevek eredeti jelentése tehát 'csupasz[-hal]; csupaszka' volt.

A fenti egyeztetés hangtanilag igazolható. Az eredeti szókezdő hang *n̄-* volt, melynek a finn nyelvekben és a cseremiszenben szabályosan *n-* felel meg. A vokalizmus tekintetében csak a magashangú finn alak (*niēri*, *niēriä* stb.) szabálytalan. A finnben az elsőszótágbeli *-ie-*, *-i-* magánhangzó azonban eredeti mélyhang megfelelője is lehet, pl. f. *siestar* 'svart vinbärsbuske, tistron', észt. *sōster*,



*sēster*, *sōster* 'johannisbeere' ~ mdE. *šukštoru*, M. *šuksteru* (vö. SETÄLÄ, Quantitátsw. 38); f. *piena* 'trálist, slá, ten, stång, bräde; list på stockändar, hornlist' ~ cserM. *pà nî*, H. *pañe* 'löffel' (vö. WICHM., Tsch. texte 727. sz.) s tudjuk azt is, hogy eredeti finn mélyhangú \**ǵ*, vagy \**ǵ* hangnak a fgr. nyelvekben általában mélyhang felel meg (vö. SETÄLÄ, Quantitátsw. 36—38, PAASONEN: JSFOU. XXX<sub>23</sub>, 2—3, WICHM.: FUF. XIV<sub>3</sub>, 13, TOIVONEN, Afr. 124, 175. sz.; 126, 180. sz.; 127—128, 186. sz.; 157, 272. sz.). Feltehető még az is, hogy a hal-, ill. lazačnévnek az ősfinnben egymás mellett magas- és mélyhangú alakja volt.

A vogulban a cyprinus (leuciscus) phoxinus alsókondai *nörxül* 'csupasz-hal' neve onnan származik, hogy a cyprinus phoxinus (= phoxinus aphyia) pikkelyei rendkívül aprók, csak nagyítóval számlálhatók meg s a mellen, torkon, sőt néha a hason is teljesen hiányzanak (vö. HERMAN, MHalK. 725). Az osztjákban (Trj.) a 'csupasz-hal' nevet egy kecsége-féle pikkely nélküli kis hal viseli, s ez alapon megérthetjük a malmyži cser. *nura'n* hálnév 'kecsége' jelentését. A 'csupasz-hal' elnevezés valóban jól ráillik a részben csupasz és síma, nyálkástestű kecsegére (vö. BREHM, Fische 426). A cyprinus lacustris (= barbus fluviatilis) feje csupasz s pikkelyei nagyon aprók (vö. HERMAN, MHalK. 693). A 'csupasz[-hal]' vagy 'csupasz [-lazac]', 'csupaszka' elnevezés a finn nyelvekben a salmo-fajokra vonatkoztatva rendkívül szemléletesen fejezte ki a lazacfélének azt a feltűnő sajátságát, hogy ivás idején főleg a tejes halak pikkelyeit feketés kocsonyás réteg fedi el (vö. BREHM, Fische 320, 342; HERMAN, MHalK. 740), mely a háton egy, sőt másfél cm. vastagságot is elér (vö. E. LEONHARDT, Der lachs 51) és a pikkelyeket egészen betakarja. A finn nép a lazacféle halakat ebben az állapotukban ma *nahkalohi* 'bórlazac' névvel jelöli (vö. MELA-KIVIRIKKO 466, 468). A *nieriü* stb. eredetileg tehát az ivását végző lazacféle [tejes] hal megkülönböztető jelzője volt, mely a jelzős szerkezetből önállósulva az eredeti jelentés elhomályosulásával általában bizonyos lazacféle hal nevévé vált. GANANDER adata: *njeriü* 'sen skin lax; esox carens sqamis' (pikkely nélküli lazac), világosan megőrizte a finn hálnév eredeti jelentését. Figyelmet érdemel LÖNNROT egyik adata is: *nieriäinen* 'röding, skinnlax, taimen, lax-öring, forell', melyben a 'skinnlax' kifejezés annyit jelent, mint a finn népnyelvi *nahkalohi* 'bórlazac', vagyis 'csupaszlazac'.

26. F. *pura* LÖNNR. 'liten mujka' (kis coregonus albula), N.: Ristiina *hawvipura* 'pieni hauki' (kis csuka), Konginkangas (MELA-KIVIRIKKO 436) *purri* 'cobitis barbatula', Riistavesi *haavvenpurri* 'kis csuka', Paimio (MELA-KIVIRIKKO 443) *puras* 'gobio fluviatilis', LÖNNR. *haukipurras* 'liten gädä' (kis csuka); Konginkangas (MELA-KIVIRIKKO 436) *purrikka* 'cobitis barbatula', Iitti, Jaala *häuve<sup>m</sup> purikka* 'pieni hauki' (kis csuka), Pertunmaa *hauinpurikka* id.; — észt WIED. *purikas* 'kleiner fisch (bes. von jungen hechten)', D. GRÜNTAL (Vir. 1928, 179) *purikkas* 'hauki' (csuka). A f. -s, -kka, észt -kas végzetek képzőelemek.

Osztj. PALLAS (Zoogr. III, 400) *porchul* 'salmo polcur', АНЛQV. *por-xul* 'coregonus polcur', КАРЖАЛ. Kaz. *pärçyul* 'ПИЖЬЯНЬ'. A hálnév az osztjából a jurák-szamojedba is átkerült, vö. szam. PALLAS (Zoogr. III, 400) *polkur* 'salmo polcur', Jur. CASTR. *palkur* 'schnäpel; salmo lavaretus'.

Szam. КЛАПР. Atl. VIII „Obdorsk“, „Jurazen“ *pürre* 'hecht', PALLAS (Zoogr. III, 336) *pürre* 'esox lucius', Jur. REGULY *purie* 'hecht', CASTR. *putea*, *puře* id., O. K. *pur*, NP. *purre* id.

27. Zürj. PALLAS (Zoogr. III, 248) „Permiensibus“ *jökisch* 'perca fluviatilis', WIED. *jokyš*, *jokuš* 'barsch; perca fluviatilis', WICHM. I. *jokuš*, Ud., Peč., V., S., L. *jokjš*, P. *jo'kiš* 'ОКУНЬ' (perca fluviatilis). KALIMA (RLS. 57) szerint a zürjén hálnév esetleg orosz eredetű.

Votj. PALLAS (Zoogr. III, 248) *jüşch* 'perca fluviatilis', WIED. *juš* 'barsch; perca fluviatilis', MUNKÁCSI S., J. *juš* 'sügerhal; ОКУНЬ; perca fluviatilis; barsch', WICHM. U. *d'uš* 'ОКУНЬ', MU. *đuš* 'eräs kala' (egy hal), M., S., G. *juš* 'ОКУНЬ; ahven'. A zürj.-votj. szóvégi -š permi eredetű képző, vö. zürj. *riniš* 'darrscheune, riego', votj. *inšyr*, *š'inšr* stb. 'dreschtenne, dreschboden' < őspermi \**ryzš* ~ f. *rihi*; zürj. *kirniš*, *kirniš*, *korniš* 'rabe', votj. *kyrnyš*, *kirniš* stb. id. ~ f. *kaarne* (UOTILA, Kons. 187—188); továbbá zürj. WIED. *doryš* 'seite, kante, rippe, schneide' ~ *dor* 'rand, seite, einfassung'; *d'yniš* 'dickes ende (eines balkens etc.)' ~ *d'yn* id., votj. WICHM. *d'in* 'dickes ende eines baumstammes', f. *tyvi* stb.; *goryš* 'kehle, gurgel', *gorš* 'kehle, gurgel, gier, gefrässigkeit, — lüstern, begierig, heiss hungrig, gefrässig, frech, brutal' ~ votj. Munk. *gur: gur-ul* 'az áll alja; állatoknál mál, mell, begy; kinn (bei tieren), wämme, brust, kropf'; *tömyš* 'kirsche', *l-pu* 'kirschbaum' ~ *töm* 'traubenkirsche', *töm-pu* 'traubenkirschenbaum; prunus padus'. — A szóbanlevő zürj.-votj.

hálnév szóvégi *-š* hangját UOTILA (Kons. 330) úgy magyarázta, hogy az talán eredetibb *\*-šk*-ra megy vissza és talán a tőhöz tartozik.

Vog. AHLQV. *ja-xul* 'leuciscus; чебакъ', *jam-qul* 'leuciscus idus', KANN. So. *jàxul* 'leuciscus; seipikala (isokokoinen)' (nagyönvésti leuciscus grislagine), FL. *jà<sup>k</sup>xull*, AL. *jà<sup>k</sup>ku* id., P. *jà<sup>k</sup>ku* 'елець, чебакъ', ÉV. *jà<sup>k</sup>ku*, AL. *jà<sup>k</sup>ku*, FK. *jà<sup>k</sup>ku* id., vö. PALLAS (Zoogr. III, 314) „Vogulis Sosvensibus“ *jaktchull* 'cyprinus lacustris' (*xul* stb. = hal). — Az AHLQVISTRÁL előforduló *jam-qul* alakban levő *-m* elemet elhomályosult képzőnek foghatjuk fel, vö. *nàβram* 'gyermek' ~ *nàββr* 'csikó'; *xàjim* 'hím' ~ *xoi* 'férfi' (SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 97) vö. osztj. Kr. *kó-simə* 'leuciscus rutilus' (58. sz.). Az adatok egy részében (ÉV., P., AL., FK.) mutatkozó szóvégi *-t* szintén elhomályosult képző (vö SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 94—95), mely a következő szavakban is kimutatható: vog. SZILASI P. *vántért* 'vidra; bieber' ~ É. *vöntér* id.; *xōñxelt* 'folyócska; flüsschen' ~ *xuñ-xal* 'patak; bach'; vö. még KL. *sut*, AL. *sät*, KL. *sünt* 'öffnung, mündung' ~ f. *suu*, mR. *za* stb. (vö. PAAS., s-laute 97—98); KANN. T. *sält*, AK. *sält*, KK. *sēlt*, FK. *sēlt*, P., V. *sēlt*, AL. *selt*, KL. *sēlt*, FL. *sälttá*, So. *sält* 'lindenbast' ~ votj. *sal* 'die weichste, äussere, gleich nach der rinde folgende schichte des holzes (die am schnellsten fault und dabei eine bläuchliche farbe bekommt)', f. *saló* 'saft, splint' stb. (vö. TOIVONEN: FUF. XX, 69); vog. *puti put*, *pot*, *pöt* 'busen' ~ lp. *buogra* (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 6). Ez a képző van meg a vog. *art* stb. 'cyprinus idus' hálnévben is (61. sz.).

Ostj. AHLQV. *jeu* 'barsch', PALLAS (Zoogr. III, 248) „ad Surgut“ *joiih*, *joch* 'perca fluviatilis', CASTR. I. *jeu*, S. *jeux* 'barsch', PÁPAI KO. *jeux*, V., J. *jöx*, Vj. *jux* 'орухъ; sügér', PATK. I. *jeu*, *jeve* 'sügér; barsch' PAAS. K. *jeu* 'ahven; barsch', J. *jàw* id., KARJAL. (Vok. 161) FD. *jeu*, Trj. *jàux*, V., Vj. *jöx*, Ni. *jeu*, Kaz. *jeu* 'barsch'.

SzamJur. CASTR. *nühe* 'barsch'. Jurák nasalis fgr. *\*j*-szókezdő hangnak felel meg a következő biztos példában is: szamJur. CASTR. (mscr.) *nylu*, *nülu* 'baumsaft' ~ f. *jälsi* 'alburnum arboris; splint, baumsaft'; stb. (PAAS., Beitr. 91, 158. sz. és 270, 342. sz.).

A szóközépi hangok eredeti szóközépi *\*-k*-folytatói. A votjákban az eredeti *\*-k*-bizonyos esetekben elveszett, pl. WICHM. (Wotj. chresth.) G., J. *džu* 'glühende kohle' ~ f. *rökä*; G. *ju*: *ju-sür* 'fluss' ~ f. *joki*, vö. továbbá zürj.-votj. *-vi* 'kraft' ~ f. *väki* (WICHM.: FUF. III, 110).

Ami a vokalizmust illeti, zürj. -o-, votj. -u- ebben az esetben éppen úgy vog.-osztj. magashangnak felel meg és eredeti magashangra megy vissza, mint igen sok más példában (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>1</sup>: öl (26), lélek (30), szív (37), fészek (43), méh (45), fő (48), kéreg (49), éj (50) stb. stb.).

PAAS., Ostj. Wb. 306. sz. osztj. — ? vog., zürj.<sup>1</sup>)

28. ÉszT WIED. *tökes, tötkes* 'schleie; cyprinus tinca', KALANDUS JA. KALASTUS 23. sz. *toki, tötkes, tökk, tött* 'tinca vulgaris'. (vö. f. *Totki-järvi* helynév, SETÄLÄ: FUF. II, 244).

MdM. АНЛQV. *tutka* 'schleie', E. (PAAS., Beiträge 67) *tutka* 'quarre; налимъ'.

Cser. ТРОИСКІJ *toto*, RAMST. *tarta* 'die schleie'.

Vog. MUNKÁCSI, Hal. 303 T. *táxt* 'compó; cyprinus tinca (or. Ien)', KANN. T.J. *táxtkōl*, TČ. *táxtkōl* 'ленъ; cyprinus tinca l. tinca vulgaris'.

Magy. N.: *tat-hal* 'tinca vulgaris' (vö. MUNKÁCSI, Hal. 183).

Szam. KLAPR. 163 „Laak“ *tuth* 'karausche', PALLAS (Zoogr. III, 297) „ad Narym et Ket fl.“ *túdo* 'cyprinus carassius', CASTR. szamO. KO. *toto*, Č., FO. *tötö*, K. *tutto*, NP. *tuttu*, B., Taz., Kar. *tut*, N. *tod* 'karausche'.

PAASONEN, Beiträge 67, 117. sz., SETÄLÄ, Verw. 49.

29. Vog. MUNKÁCSI, Hal. 187, 303 É. *lāñsāñ*, K. *lāñsiñ*, P. *lāñsēñ*, T. *lāñsāñ* 'cselle; cyprinus phoxinus (or. piskozob, mezkozob)'; KANN. T.J. *lāysa'y*, KK. *lāysəy*, P. *lāysy*, ÉV. *lan,sy*, So. *lōy'šsəy* 'пескозобъ, пещкаръ; gobio fluviatilis l. cyprinus gobio'.

Ostj. PAAS. K. *lāmsà'n* 'пескозобъ; seegründling; cyprinus phoxinus, ПЕСКЫШЪ (= *i'məl*'), KARJAL. Kг. *lāmsan*, -*an* 'langer, runder fisch mit kleinen schuppen (= *i'məl*); ясконопъ'.

A vogul-osztják halnevet elhomályosult összetételnek fogom fel.<sup>2</sup>) A vog. -*sāñ*, -*siñ* stb., osztj. -*sàn*, -*san* végzet leválasztásával visszamaradó előtag pontosan egyezni látszik a következő szamojéd hálnévvvel:

SzamO. CASTR. N. *lā* 'plötte; cyprinus idus', Č. *loa*, FO. *lèa*, NP. *lagge*, Jel. *laga*, B., Taz. *lāya*, Kar. *lāya* id., KLAPR. 163 „Laak“ *lanye* 'rotfeder; russ. jas; cyprinus rutilus', PALLAS (Zoogr.

<sup>1</sup>) Korrektura jegyzet: vö. LEHTISALO: MSFOu. LXVII, 235, 6. sz.

<sup>2</sup>) MUNKÁCSI (Hal. 187) a szóban levő vog.-osztj. halnevet szintén összetételnek magyarázta, de egészen más alapon.

III, 316) *langge* 'cyprinus idus' (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 28, PAAS., Beiträge 27).

A vog.-osztj., számO. szóközépi hangok eredeti szóközépi \*-y- hangra mennek vissza.

Az összetétel második tagjának a következő alaki változatai vannak: vog. MUNK., Hal. É. -*säñ*, K. -*siñ*, P. -*siñ*, T. -*säñ*, KANN. TJ. -*sa'y*, KK. -*say*, P., ÉV. -*sy*, So. -*say*; — osztj. PAAS. K. -*sä'n*, KARJAL. Kr. -*san*, -*sän*. Ennek a második tagnak ismert fgr. rokonsága van: magy. N. *ön* 'cyprinus idus' stb. ~ zürj. *sin* 'cyprinus rutilus', vótj. *son*: *son-tšorig* 'cyprinus idus' (*tšorig* 'hal'), md. *señej* 'vmi kis hal', *señi* 'vmi halfaj (valószínűleg cyprinus faj)', f. *säynee-*, *säynäa* 'cyprinus idus', lpK. *sivn* id. (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 143; ebben a dolgozatban 64. sz.). A szókezdő hangok eredeti nem jésített \*s-re mennek vissza, melynek a vogulban szabályosan *t-*, az osztjákban pedig *t*, *l*, *ä*, *i* felel meg (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 26). Néhány biztos példában azonban ritkán az eredeti szókezdő *s-* hangnak a vogulban és az osztjákban *s-* folytatója van: vog. *saj*, *säi* ~ m. R., N. *ev*, *év* 'genyedség', zürj. *sis*, *sjs* 'rothadt; rothadság' stb.; osztj. *söräs* ~ m. *arasz* stb. (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 26, továbbá PAAS. *s-laute* 88. és 109. sz.) Hasonlóan PAASONEN i. művének 88. sz. etymológiájához, ebben a hálnévben is a vogul és az osztják minden nyelvjárásában *s-* megfelelést látunk. Arra is lehetne gondolni, hogy ez a feledésbe merült és önálló használatból kiveszett régi vog.-osztj. hálnév, melynek eredeti jelentése 'cyprinus idus vagy rutilus' volt, a zürj. *sin* hálnév átvétele. Ennek a feltevésnek azonban ellentmondani látszik a vog.-osztj. vokalizmus és a szónak aránylag nagy területen való elterjedése. Külön figyelmet érdemelnek KANNISTO adatai közül a pelymi *лax, sy* és az észak-vagilszki *lan, sy* alak. Ezekben a vogul halnevekben a második tagból a vokalis elveszett ugyan, de azért ezek a szavak — amint KANNISTO pontos átírása világosan mutatja — a kiejtésben határozottan kéttagúak (vö. KANN., Vok. XIV). Érdekes példa ez egyúttal a jelentés elhomályosulásának arra a végső fokára, amikor az összetett szó második tagja önálló szóból egyszerű végzetté válik.

A vog.-osztj. hálnév eredeti jelentése tehát 'cyprinus idus' + 'cyprinus idus' vagy 'cyprinus rutilus' + 'cyprinus rutilus' volt. Ilyen sajtáságos összetételű halnevek vannak még az uráli nyelvekben, vö. szám. Koib. *siggewulla* 'acipenser sturio' (19. és 20. sz.);

osztj. Kaz. *kāršōx* 'nagy kecsge' (18. és 19. sz.); zürj *ar-gytš* 'stint' (7. és 59. sz.); *tšui-pi-sir* 'junger hecht' (40. és 70. sz.).

30. F. *mankki: rautamankki* LÖNNR. 'spigg; gasterosteus aculeatus (piikkikala, rauti, rapatuikkinen)', N.: Säkkijärvi (MELA-KIVIRIKKO 412) id. (*rauta* 'vas'), *rantamankki* LÖNNR. 'gobio fluviatilis', N.: Uuras (MELA-KIVIRIKKO 443) id. (*ranta* 'part'); — *mankki-ainen* LÖNNR. Suppl. 'pamplöja'. Az *-ainen* végzet állatnevekben is gyakran előforduló kicsinyítő képző, vö. *myyriäinen* 'ameise', *kusiainen* id., *lesiäinen* 'cerabyx, lamia aedilis', *mehiäinen* 'biene', *vapsiainen* 'wespe' (SETÄLÄ: FUF. XIII, 326), *neriäinen* 'röding' stb. (25. sz.) stb. stb.

Szam. PALLAS *munga* (Zoogr. III, 127) „Ostiacis“ 'cottus quadricornis', (Zoogr. III, 166) „Ostiacis in Sibiria“ 'cobitis taenia'.

31. *neituri, säynäjän neituri* RENV. 'pisciculus cyprini generis; eine fischart', LÖNNR. 'liten id., badid' (kis leuciscus v. cyprinus idus), N.: Pudasjärvi, Kuusamo, Posio id. A *-ri* végzet képző, amelyről már több halnévvel kapcsolatban volt szó.

Szam. PALLAS (Zoogr. III, 316) „Ostiacis“ *néide* 'cyprinus idus'.

32. F. *kiiski* RENV. 'perca minor l. cernua; kaulbars (rökäs)', LÖNNR. 'gers l. girs; perca cernua (rökäs); — fiskyngel', N.: általában az egész nyelvterületen; *kiisk* N.: Ristiina, Sonkajärvi, Jämsä; *kiiskinen* dem. RENV. 'perca minor', LÖNNR. 'gers; fiskyngel' (perca v. acerina cernua; halivadék', N.: Pyhäranta, Pyhämaa, Nousiainen, Laitila, Luvia, Rauma, Satakunta, Huittinen, Nakkila, Pori, Längelmäki, Kälviä, Kalajoki, Alavieska, Rovaniemi. Karj.-aun. Rugajärvi, KARJAL. *kiiskine* 'joršši' (kiiski), Suistamo *kiiskoi* id., Salmi. KUJOLA, Suojärvi, AHTIA, Aun., GENETZ, Aun. környéke, AHTIA *kiškoj* id., Suojärvi, AHTIA *kiškojhut* id.<sup>1)</sup>; lüd Sununsuu, KUJOLA *kiiskine* id.; észt WIED. *kisk* 'kaulbarsch; perca cernua L.', *kiz, kizlik* id., *raud-kisk* 'stachelbarsch; gasterosteus aculeatus und pungitius L.', D. *kušk* 'kaulbarsch; perca cernua L.', *raud-kušk* 'stichling; gasterosteus aculeatus L.', KETTUNEN *kis* 'perca cernua'; lüv SJÖGREN-WIED. *kis* 'kaulbarsch; perca cernua'. — Megvan a halnév a lettben is, mint keleti-tengeri finn jövevényszó (vö. THOMSEN, BFB. 262).

SzamO. CASTR. N. *kaha*, KO., Č., FO., Jel., B., Taz., Kar. *kāsa*, K. *kāssa* 'barsch', PALLAS (Zoogr. III, 248) „Ostiacis ad Narym“ *kassa* 'perca fluviatilis'.

<sup>1)</sup> Vö. még *Kuisjoki* helynév (*joki* 'folyó'; I. HÄRKÖNEN, Itäinen vartio 331).

A keleti-tengeri finn és az osztják-szamojéd halnevet nagyon kétkedve egyeztette PAASONEN (vö. Beiträge 235).

33. LpN. FRIIS *njākka* 'lota vulgaris; lake; — brosmius vulgaris; brosmē', NIELSEN (MSFOu. XX, 218) P. *nāōkkā* 'quappe; lota vulgaris'; S. LIND-ÖHRL. *niaka* 'piscis, muraena, lake', *niakats* dimin. 'en liten lake'; K. FRIIS *njāhi* 'lota vulgaris; — brosmius vulgaris'; ÄIMÄ I. (MSFOu. XLII, 94) *nāuvij* 'lota vulgaris', Ko. *nākk'k'E*, ITKONEN Nj. *nāōk'E* 'made; quappe', *nāyyvž* dem.

Szam. LEHTISALO (Vok. 104) Jur. *nōjje*, *nōjjā* 'quappe', CASTR. Jur. *nōjea*; Tawgy *nūnu*; Jen. Ch. *noa*, B. *nuija*; O. N. *nū*, NP. *nuiju*, Jel., B., Taz., Kar. *nūine*; Kam. *nuija* 'quappe', vö. SCHRENK 291. sz. *nōje* 'quappfisch', PALLAS (Zoogr. III, 202) „Samojedis“ *nōje*, „Coibalis“ *nujá*, (Zoogr. III, 245) „Samojedis“ *noje* 'perca cernua', (Zoogr. III, 201) „Ostiacis“ *njukol* 'gadus lota' (*kol* = hal), KLAPR. 163 „Laak“ *nize* 'quappe'.

SETÄLÄ, Stufenw. 29, Verw. 49.

34. LpS. FRIIS *kaito* 'lucius, gjedde', LIDÉN (FUF. XI, 135) dial. *gajto* id.

Szam. CASTR. Tawgy *katifatamā* 'hecht' (a *-fatamā* rész vagy képzőbokor vagy önálló szó), KLAPR. 161 *kinthae* id., Atl. VIII *kintjä* id., PALLAS (Zoogr. III, 336) *kinthae* 'esox lucius'. A *-hae* végzet, mely más szam. hálnévben is megvan, képző (vö. PAAS., Beiträge 285—286 jegyz. és *paiha* 1. sz. stb.). A *kati-fatamā* alakban az eredeti *\*-nt-* szóközépi hangnak *-t-* a folytatója. A nasalis eltűnésére vö. Tawgy *natebedā* 'nass', *nadē'am* 'feucht werden' ~ Kam. *nunōlam*, melyben a szóközépi *-n-* eredeti *\*-nt-* szabályos folytatója (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 83). A szam. *a ~ i* váltakozásra vö. PAAS., Beiträge 89, 155. sz.

A LpS. *kaito* hálnévben a szóközépi *-t-* tehát eredeti *\*-nt-* re megy vissza. Hasonló megfelelés van a LpN. dial. *čutta* 'talus' szóban, a magy. *csont* megfelelőjében, melyben a szóközépi *-tt-* a nasalis elveszésével eredeti *\*-ntt-* folytatója (vö. WICHM.: FUF. XI, 183). Figyelmet érdemelnek még a fgr. *\*-nt* névszó- és igeképzőnek nasalis nélküli lapp megfelelői (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 40—41, 63).

A LpS. *kaito* halnevet ÄIMÄ a f. *kaito* 'spitz, scharf' szóval egyeztette (Astev. 25). LIDÉN (FUF. XI, 130—133) a f. *kaito* 'spitz, scharf' szót germán eredetűnek magyarázta, a lapp halnevet pedig egyenesen a svéd *gädda* 'csuka' szóval hozta kapcsolatba.

35. VogÉ. MUNKÁCSI, Hal. 304 *vāñkér* ? 'harcsa; silurus glanis (or. sómga)'.

Osztj. PÁPAI *arker* 'кѣраокѣ, olyan mint az осетръ (azaz tokhal)', KARJAL. Vj. *arķ'er* 'eräs sterletin näköinen kala, turpa tympempi, luut pistävämmät' (egy kecségéhez hasonló hal, az orra tompább, a csontok (t. i. a vértjei) szürösabbak).

A vogul-osztják hálnév nagyon régi jövevényszó a szamojéd-ból, mégpedig valószínűleg valamelyik kihalt osztják-szamojéd nyelvjárásból és érdekes adatul szolgál szamojéd hangtörténeti ismereteinkhez, mert egy ismert szamojéd hálnévnek olyan változata őrződött meg benne, mely egyetlen eddig ismert forrásban sincs feljegyezve. A szamojéd halnevet a következő alakokban ismerjük:

Szám. PALLAS (Zoogr. III, 92) *jéna*, *jagana* 'acipenser sturio', Jur. REGULY *jehena*, CASTR. *jehena*, *jihana* id., Knd. *wehana* 'sterläd', K. DONNER (Anl. lab. 45.) Soñ. *bihāñna* 'stör', PALLAS (Zoogr. III, 92) *behannä* id.; Tawgy K. DONNER (i. h.) *bäkuñnu*, CASTR. *bakúñnu*, PALLAS (Zoogr. III, 92; tévesen „Tayginzis“ jelöléssel, vö. K. DONNER i. h.) *buäkonñnu*, *bachkónñnu* id.; Jen. CASTR. *behana* id.; O. CASTR. Č., FO. *kuana*, K. *kuagan*, N., B. *kuegar*, Kar. *kuogar*, Taz. *kuekar* id., PALLAS (Zoogr. III, 91) „Narymensibus“ *kuögör*, (Zoogr. III, 91) „Ostiacis ad Narym“ *kyogon* 'acipenser sturio', K. DONNER (Anl. lab. 45) Č. *kuēgār*, FO. *ķβāγār*, Tym *kušyār*, N. *ķwofār*, ATa. *kuēgār* 'stör', KLAPR. Atl. 163 „Laak“ *waáger* id. (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 49, PAAS., Beiträge 290, K. DONNER, Anl. lab. 45, 55). A szókezdő hangok eredeti \*β- hangra mennek vissza (vö. PAAS., Beiträge 290). KLAPR. Atl. „Laak“ *waáger* adata — amint azt KAI DONNER (i. mű 55) megállapította — azt bizonyítja, hogy egyes osztják-szamojéd nyelvjárásokban az eredeti szókezdő \*β- megmaradt. A vogÉ. *vāñkér*, osztjD. *arker*, Vj. *arķ'er* szintén szókezdő \*β- mellett tanuskodnak, mert csak olyan osztják-szamojéd nyelvjárásból kerülhettek át az osztjákba és valószínűleg innen a vogulba, melyben az eredeti szókezdő \*β- megőrződött. A déli-osztjékban a szókezdő \*β- elveszése bizonyára másodlagos fejlődés eredménye. — Az eredeti szóközépi hang \*-yk- vagy \*-ykk- volt, mely megmaradt abban a nyelvjárásban, mely a vogul-osztják hálnévnek közös forrása volt. Ugyancsak \*-yk- v. \*-ykk- szóközépi hang mellett bizonyít a jenízei-osztják *bārgol* 'stör' hálnév, melyet a Sym-nyelvjárásból KAI DONNER jegyzett fel s amely KAI DONNER szerint igen régi jövevényszó valamelyik kihalt



osztják (vagy esetleg sajani) szamojéd nyelvjárásból (vö. Anl. lab. 45), még pedig vagy ugyanabból vagy azzal rokon nyelvjárásból, amelyből a vogul-osztják hálnév is származik s amelynek jellemző sajátsága volt az eredeti szókezdő \* $\beta$ - és az eredeti szóközépi \*- $\gamma k$ - vagy \*- $\gamma kk$ -kapcsolat megtartása. Így magyarázódik meg egyúttal a jeniszei-osztják hálnév szóközépi - $ng$ -je, amely Kai Donnernek is feltűnt, szemben a nyomtatott forrásokból ismert szamojéd adatok - $\gamma$ -, - $k$ - stb. szóközépi hangjaival. A szamojédban az eredeti \*- $\gamma k$ - vagy \*- $\gamma kk$ - hangkapcsolatból a tárgyalt hálnévben a nasalis elvesztett és valószínűleg soreltolódás következtében a szóközépi hangok eredeti \*- $k$ - megfelelőeket mutatnak (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 49, PAAS., Beiträge 57).

A szamO. alakok egy részében mutatkozó szóvégi - $r$  azonos azzal az - $r$  képzővel, mely a következő szavakban is kimutatható: szamO. *čehar* stb. 'schlinge' ~ Jen. *jesi*, Jur. *jeas* id. (vö. PAAS., Beiträge 235); Kam. *süreär* 'fliege', Mot. *kurjar* id. ~ lpN. *čurro*, *čurru* 'musca, musca grandior prægna; fliege, schmeissfliege' (vö. PAAS., Beiträge 154); Jur. *hâjar*, *haijer* stb. 'sonne' ~ Kam. *kuja*, Koib. *kuja*, Mot. *kaje*, *koje* id. (vö. PAAS., Beiträge 276, vö. továbbá i. mű 243, LEHTISALO: FUF. XX. 122). A - $n$ -, - $na$ -, - $na$ -, - $nu$ -, - $nnu$  végzet szintén elhomályosult képzőnek látszik, vö. szamO. *käsen*, *käsen*, *kesan*, *tesen*, *täsen* 'schlinge', Kam. *täzen* id. ~ Jen. *jesi*, Jur. *jeas*, szamO. *čeh-r* id. (vö. PAAS., Beitr. 235). A szamojéd hálnév eredete egyébként ismeretlen.

A szóban levő hálnév az északi-vogulba nem közvetlen érintkezés útján, hanem osztják közvetítéssel kerülhetett be. Érdekes, hogy a vogul a halnevet körülbelül olyan alakban őrizte meg, amilyen alakot az átadó nyelvre, egy már kihalt osztják-szamojéd nyelvjáráshoz viszonyítva, egyébként hangtani okokból kikövetkeztethetünk.

36. ZÜRJ. PALLAS (Zoogr. III, 365) „Permice“ *kumy* 'salmo thymallus', WIED. *kom* 'äsche; cyprinus thymallus', WICHM. I. *kòm*, U., V., S., L. *kom* 'äsche; cyprinus thymallus'. Ez a zürj. hálnév jövevényszó a szamojédból, vö. szam. Kam. CASTR. *kami-kola* 'äsche; salmo thymallus', eig. schuppenfisch; vgl. szamK. *kam* 'schuppe'; továbbá PALLAS (Zoogr. III, 365) „Camaschinzis“ *kamme*, „Coibalis“ *canegulla* (*gulla* = hal), „monticolis“ *kapteda* 'salmo thymallus'.

WICHM.: FUF. II, 176.

37. ZÜRJ. SCHRENK 288 l. *käbas* 'sig; salmo lavaretus L.', WIED. *keböš*, *kebes*, *keböš* 'schnäpel; coregonus lavaretus', WICHM. I. *kebes*

‘СИГЪ; siika’. Ud. *kebes* id. (*coregonus lavaretus*). A szóvégi *-s* elemet elhomályosult képzőnek foghatjuk fel (vö. LYTKIN V., Az *-s* névszóképzők a permi nyelvekben). A zürjén halnévben sajátos és idegenszerű a szóközépi *b ~ v* váltakozás, mely semmiképpen sem illeszkedik be a zürjén hangtan kereteibe, ellenben nagyon jellemző a jurák-szamojédra, amelyben a dialektikusan váltakozó *-b-* és *-w-* az eredeti szóközépi *\*-p-* hangnak szabályos megfelelője (vö. PAAS., Beiträge 100—103). Ez a különös zürjén halnév tehát minden valószínűség szerint szamojéd eredetű jövevényszó, mégpedig — a szókezdő *k*-ra való tekintettel — a juráknak valamelyik olyan nyelvjárásából, melyben nem történt meg a *k > h, χ* hangváltozás (vö. PAAS., Beiträge 54). Ugyanebből a forrásból származik bizonyára a zürj. *kom* (36. sz.) halnév is. Semmi okunk sincs ugyanis feltenni, hogy a zürjénben szókezdő *h- > k-* hangváltozás történt volna. A hozzáférhető jurák anyagból a zürj. *kebös, kevös* stb. eredetijét nem lehet kimutatni. Van azonban PALLASNÁL egy szamojéd *coregonus*-név: (Zoogr. III, 362.) „Ostiacis circa Narym“ *kháwia* ‘salmo coregonoides’, mely minden valószínűség szerint összefügg a szóban levő zürjén *coregonus*-névvel olyan értelemben, hogy a *kháwia* jurák megfelelőjének bizonyos nyelvjárásokból való alakváltozatai lehettek a zürjén halnév közvetlen forrásai.

38. Zürj. WICHM. I. *nuleg*: *sír-nuleg* ‘hechtjunge, junger hecht’ (*sír* ‘hecht’).

WICHM. az izsmai *nuleg* szót szamojéd eredetű jövevényszónak magyarázta (vö. FUF. II, 179) s a szamJur. *nōloku, nōloko, nōloko, yōloko, oloko*, Jen. *ūlaigu, ūlaiggu* ‘klein’ jelentésű szavakból vezette le. Gondolni lehetne azonban arra is, hogy az izsmai *nuleg* szó karjalai eredetű s éppen karjalai mintára jelent a *sír* ‘csuka’ szóval kapcsolatban csukaivadékot, vö. Suojärvi АНТИА *haujiñuľkki* ‘pieni hauki’ (kis csuka), *haujiñuľkkiñi* dem., *haujiñuľkkani* dem. id., Säämäjärvi, АНТИА *haujiñuľkkēlojnē* dem. id.

A *nulikka* ‘parvulum l. curtum quid; stumpf’ (vö. *poika-nulikka* ‘puer parvulus’) csukaivadék jelentésben a *hauki* ‘csuka’ szóval összetéve a finn népnyelvben sok helyen ismeretes, vö. *haukinulikka* GAN. ‘litén gädda’, RENV. id., N.: Virrat, Pihtipudas, Toholampi, Lestijärvi, Reisjärvi, Haukipudas id., *hauvin-, hauvennulikka* Kangaslampi, Sääminki, Muurame, Vihanti, Ylitornio id., *hauvin-ñulukki* Korpiselkä id., *haukinuľkki* LÖNNR. ‘gäddsnipa’.

## Finnugor eredetű halnevek.

39. ZÜRJ. PALLAS (Zoogr. III, 336) „Permecis“ *tschéri* 'esox lucius', WIED. *tšéri* 'fisch', L. *tšerik* id., P. *tšeriosk* 'fischchen', GENETZ P. *céri* 'fisch' *céfki* dem., WICHM. I., V. *tšéri* 'kala', Ud., Peč. *tšéri*, S. *tšéri*, L. *tšerig* id.

Votj. WIED. *tsoryg*, *šoryg* 'fisch', MUNKÁCSI S. *čorīg* 'hal; fisch', Kaz. *čorēg*, *šorēg* id., WICHM. U., G. *tšorīg* 'fisch', MU., J., M., S. *tšorīg* id. A zürjL. és a votják alakokban mutatkozó szóvégi -g elhomályosult kicsinyítő képző (vö. WICHM.: FUF. XIV<sub>3</sub>, 89, UOTILA, Kons. 138—140). Hasonlóképpen kicsinyítő képző a zürj. -k, -ki és a permi -ok végzet.

Osztj. PALLAS (Zoogr. III, 409) *sorroch*, „ad Surgut“ *sirroch* 'salmo vimba', AHLQV. *sorix* 'coregonus vimba, welche die russen mit dem ostjakischen namen сырокъ nennen', BEKE *sāraχ* 'lazac; lachs', PÁPAI KO. *sarak*, *sorok* 'сырокъ; coregonus vimba', CASTR. I. *sāraχ*, S. *sārak* 'plötze', PATK. I. *sōroχ*, *sōrēχ* 'lazac neme; fisch aus der lachsfamilie: coregonus vimba', PAAS. K. *sarāχ* 'сырокъ; coregonus vimba', J. *sarrāk* id., KARJAL. (Vok. 49) FD. *sārāχ*, Trj. *sārāk*, V. *sorāk* 'coregonus vimba; сырокъ', Ni. *s'raχ*, Kaz. *šōrāχ*, O. *sorāχ* id. Az osztják halnév nemcsak az oroszba ment át, hanem valószínűleg az orosz közvetítésével a toboli törökség nyelvébe is, vö. RADLOFF tob. *syryq* 'die lachsforelle'.

Vog. PALLAS (Zoogr. III, 409) *sarroch* 'salmo vimba', AHLQV. *soreχ*, *sorix* 'coregonus vimba', SZILASI *sārēχ* 'lazac; lachs', *sorχän χul* 'pisztrángal; forelle', MUNKÁCSI, Hal. 304 É., KL. *sorēχ*, AL. *sīrēχ*, FK. *sōrkh*, T. *sorēkh* 'coregonus vimba'. A vog.-osztj. szóvégi -k, -χ kicsinyítő képző, mely megvan a következő osztják, illetve vogul szavakban is: osztjK. *pāk'āyχ*, *pāk'ayχ* 'schweif des renntiers und des elens', Kaz. *p'ā'āyχ* 'stutzschwanz (des bären, des elens, des renntiers, des hasen)' ~ mdE. *pulo*, M. *pulā* 'schwanz, schweif; schaft, stiel; haarflechte, zopf (der mädchen)' (vö. TOIVONEN: FUF. XX, 68); osztjVj. *k'ā'tšēk* 'rindenkorb (in die wiege zu legen)' ~ f. *kosio*: *kalakosio* 'grosser fischkorb aus birkenrinde', lpN. *guōšše* stb. stb. 'rindenkorb' (vö. TOIVONEN, Affr. 144., 231. sz.); osztjTrj. *uāšəχ*, V., Vj. *uāšəχ* ~ osztjFD. *uāsə*, Ni. *uāzə* stb. 'ente', vog. FL., So. *βāz* id. (KANN.: FUF. XIV:33); vogT. *lepā'χ*, AK. *lā'ā'pχ*, KK. *lā'ā'pχ*, FK. *lā'ā'pχ* stb., FL. *lāpak* 'schmetterling' ~ magy. *lepe*, *lepke*, cser. WICHM. KH. *ləpə*, U. *ləβə* id. stb., f. *lippo* stb.

(vö. TOIVONEN: FUF. XX, 52); vog. SZILASI AL. *pajpek*, *paipkä* ~ KL. *paip* 'bödön; fässchen; — nyirhéjputtony; putte aus birkenrinde'; vogÉ. *tärëik* 'gyökér; wurzel' ~ *tär*, K. *toâr*, P. *târ* id. stb.

? F. LÖNNR. Suppl. *sorra* 'en slags fisk' (egy hal).

A vogul-osztják halnevek szókezdő hangja jésített *ś*-hangra, a zürjén-votják alakok szókezdő hangjai pedig jésített affrikátára, \**č*-hangra utalnak. A votjákban *č* ~ *ś*-váltakozást látunk.

A permi nyelvekben érdekes jelentésváltozás történt. A zürj.-votj. halnév, mely eredetileg egy coregonusfaj neve volt, általános 'piscis' jelentést vett fel és bizonyára még az őspermiben kiszorította használatból a 'piscis' uráli nevét. Nyelvjárásilag azonban sokáig megmaradt a halnév egy szűkebb jelentése is, erre vall PALLAS „Permecis“ *tscheri* 'esox lucius' adata. A 'coregonus' ~ 'esox' jelentésváltozás az uráli nyelvekben — mint már eddig is láttuk — igen gyakori. Bár PALLAS adata az 'esox lucius' jelentést őrizte meg, a halnév eredeti jelentése az őspermiben mégsem 'esox lucius', hanem — mint az obi-ugor adatok mutatják — 'coregonus vagy salmo' lehetett. Egy 'esox lucius' > 'piscis' jelentésváltozást nehéz elképzelni, annál természetesebb és érthetőbb — a lazacféle halak nagy fontossága miatt — a 'salmo v. coregonus' > 'piscis' jelentésváltozás. Az is lehet azonban, hogy PALLAS adata tévedésen alapszik: 'esox' a régi írónál sokszor lazacot jelent (pl. a 25. sz. egyeztetésben GANANDER finn adata szerint *njeriä* 'sen skin lax; esox carens squamis', azaz pikkely nélküli lazac, a 47. sz. egyeztetésben lpN. FRIIS *goaigem* 'esox mas; hanlaks', azaz tejes lazac, a 12. sz. egyeztetésben f. GAN. *taimen* egyik jelentése 'parvus esox trutta').

Hasonló jelentésváltozásra az indogermán nyelvek köréből is van példa: tochar B. *laks* 'fisch' ~ közgerm. ófn. *lahs*, litv. *lasziszà*, ó-por. *lasasso*, *lósosî* (*lochü* mellett), vö. SCHRADER, Reallexikon Lachs. § 2.

PAASONEN, s-laute 52, 57. sz. osztj.-vog., zürj.-votj.

40. lpN. FRIIS *čuovča* 'coregonus lavaretus; sik', NIELSEN *čuow'žá*, P. *tšüw'žá*, Kr. *tš'üw'žá*, Kt. *tšüw'žá* 'coregonus lavaretus; fresh-water herring, gwiniad; sik'; S. FRIIS *čuovča* 'coregonus lavaretus; sik', L. WIKLUND *čuovča* 'coregonus lavaretus (wenn er sehr gross ist)'; — lpN. FRIIS *šakša*, *šafša* 'mallo-tus villosus; hunlodde', ITKONEN Ko. *ša'pš<sup>A</sup>*, I. *šapš<sup>A</sup>* 'siika; coregonus lavaretus', Sk., Nj. (MSFOu. XXXIX, 91) *šāpšōž* dem.; lpK. FRIIS *šappa* 'coregonus lavaretus; sik', GENETZ T. *šāppa*,

Kld. *šāpp* 'pienempi siika; kleinere schnepelart', ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 78), Kld., T. *šābp<sup>d</sup>* 'pienekő siika' (kisebb coregonus lavaretus). Ide tartozik még Qvigst. (Lapp. navne 377) Lg. *sieppa* 'lódó; mallotus villosus' és FRHS S. *sappeg* 'mört' (leuciscus rutilus). A *sappeg* alakban levő szóvégi *-g* elem képző, mely megvan a lpN. *dabmug* stb. (12. sz.) és dial. *luöbbag* (56. sz.) hálnévben is, úgyszintén kimutatható a következő szókban: FRHS lpS. *polleg* 'corpus' ~ *pol* id.; K. *kasag*, *kasaig* 'famulus' ~ *kas* id.; N. *gumpeg* 'lupus' ~ *gumpe* id. A *-ča* és *-ša* végzeteket, amelyek közül a *-ča* alak megvan a lpN. *čuoinča* 'salmo salar sterilis' (42. sz.) hálnévben is, minden valószínűség szerint képzőnek foghatjuk fel. A lapp alakok egymáshoz való viszonyára vö. ÄIMÄ, Astev. 246.

F. LÖNNR. *sapakko* 'liten sik' (kis coregonus lavaretus), *sopakka* (Suppl.), *sapikka*, *sapikas* id., N.: Nuortijärvi (vö. MELA-KIVIRIKKO 472), Kittilä, Inari *sapakka* id. jövevényszók a lappból. — ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 78) ezeket a finn halneveket a lapp *sappeg* és *šābp<sup>d</sup>* megfelelőinek tekintette.

Votj. PALLAS (Zoogr. III, 336) *zipé* 'esox lucius', WIED. *tsipej* 'hecht; esox lucius', MUNKÁCSI S., J. *čipej* 'csuka; щука; esox lucius; hecht', WICHM. U. *tsipej* 'hecht', MU., J., M., S. *tsipej* id.

Zürj. WIED. *tsui*: *tsui-pi*, *tsui-pi-sir* 'junger hecht', WICHM. L. *tsui*: *tsui-pi* id. Érdekes a *tsui-pi-sir* összetétel, mely tulajdonképpen annyit jelent, mint 'csukaivadék + csuka' (vö. *pi* = *fi*; *sir* 'csuka', 70. sz.). Ilyen sajtáságos, rokon- vagy azonosértelmű szavakból alakult összetételek nem ritkák a zürjénben (vö. WICHM.: FUF. XVI, 205—206 és UOTILA, Kons. 9 az 'ameise' neve). Hasonló szerkezetű összetétel a zürj. *ar-gytš* 'stint' (7. és 59. sz.) hálnév is. Vö. még vog. *lānxsāñ* stb., osztj. *lamsā·n* stb. (29. sz.), osztj. *kāršòx* (18. és 19. sz.), sam. *siggewulla* (19. és 20. sz.). — A zürj.-votj. szóvégi *-i* elhomályosult képző (vö. UOTILA, Kons. 270—272), mely megvan a zürj. *jumai* (5. sz.), votj. *karei* (18. sz.) halnevekben is.

Osztj. AHLQV. *šebar-χut* 'leuciscus', KARJAL. Kaz. *šā̄BarχūA* 'seipi; чебаръ (= perflisch (?), barbe)'. A szóvégi *-r* ugyanaz a képző, mely megvan az osztj. *šokor* stb. (4. sz.) hálnévben is.

Lapp. *tš* ~ *š*, votj. *tš*-, *tš*-, osztj. *š*- eredeti jésített szókezdő affrikátára mennek vissza. A lapp *s*- a *sieppa* és a *sappeg* alakban eszerint másodlagos. A lapp szóközépi *-pp-* ~ *-u-* eredeti szóközépi *\*-p-* re utal. A zürjénben a mássalhangzó elveszése szabályos, az osztj. *b* (∅ : B) szintén szabályos megfelelés. Ellenben szokatlan a votj.

szóközépi *-p-*, mely valószínűleg az eredeti erősfok képviselője éppen úgy, mint a *tupal-* 'passen, zusammenstimmen, angemessen sein' stb., *tupat-*, *tuptal-* stb. igék szóközépi *-p-* hangja (vö. PAAS., Beiträge 101, 166. sz.). A lapp és az osztják halnév vokalizmusának viszonyára vö. lp. *guökte* 'zwei' ~ osztjFD. *kāḍon*, V., Vj. *k'ü'tk'ən'*, Trj. *k'a'tf'ən'* stb. id. (vö. TOIVONEN, Affr. 118, 157. sz.); lpK. *tüä'dnn<sup>a</sup>* 'gestank eines verhungerten renntiers' ~ osztj. *tèn*: Kr. *tèn-ē'pat* 'leichenengeruch' (vö. TOIVONEN: FUF. XX, 143—144).

A 'coregonus' ~ 'esox lucius' jelentésváltozásról már többször volt szó. A 'leuciscus' jelentés nemcsak az osztjákban van meg, hanem a lappban is, vö. lpS. *sappeg* 'mört'.

41. F. LÖNNR. Suppl. *olkava* 'ett slags laxfiske (i Isocken)' (egy lazacfajta hal). A *-va* végzet képzőelem, vö. *maiva* (73. sz.).

Vog. AHLQV. *ālīn* 'salmo fluviatilis', MUNKÁCSI, Hal. 303 É. *ālēn*, KL. *oāln*, AL. *ālēn* 'compó; cyprinus tinca (or. l'eh)'.  
 Osztj. KARJAL. Ni. *ātṅə* 'taimen', Kaz. *āḷṅṅ'* (*āḷṅṅ*) 'eräs hauin näköinen kala, liha punaista, nahka kuin mateella. Taimen?' (egy csukához hasonló hal, húsa vörös, bőre mint a menyhalé. *Salmo eriox*?), *āḷṅṅ* (*χυα*) 'eräs pienisuomuinen kala joissa' (egy kis-pikkelyű hal a folyókban), O. *ālṅṅ*, *ālṅṅ* 'taimen?' A szóvégi *-n* a vogul-osztják halnévben ugyanaz a képző, mely megvan a vogÉ. *koasīn*, P. *koāsēn*, T. *kāsēn* (59. sz.) halnévben is. Vö. még 65. és 71. sz.

Az eredeti szóközépi *\*-lk-* kapcsolat megőrződött a finnben. A vog.-osztj. *-l-* szóközépi hangot az eredeti gyengefok (*\*-ly-*) folytatójának tekinthetjük. A vogul *-l-* megfelelésre vö. PAAS., Beiträge 64—65, 110. és 112. sz. A vokalizmusra nézve vö. 74. sz.

42. Zürj. WIED. *tšimi*, *tšimi tšeri* 'ein lachs, der im see überwintert hat', ЛУТКИН *čimi čepi* 'лососина', ШАХОВ *чим* 'форель', WICHM. Ud., V. (Pomozdin) *tšimi* 'сёмга' (*salmo salar*). A szóvégi *-i* ugyanaz a kicsinyítő képző, mely megvan a *jodi*, *jodj* (60. sz.) halnévben is.

LpN. FRIS *čuoivča* 'salmo salar sterilis; fed, stor gjeldlaks, som om høsten gaar op i elvene', NIELSEN *čuoivča*, P. *tšüön'džá*, Kr. *tšüön'bžá* 'fat salmon without roe or milt (going up into river in autumn); fet laks som hverken har rogn eller melke (går op i elven om høsten)'. A *-ča*, illetve *-džá*, *-džá* ugyanaz a képző, mely megvan a *čuoivča* stb. (40. sz.) halnévben is.

A zürj. *tš-* és lapp *tš-* szókezdő hang határozottan eredeti jésített szókezdő affrikátára, \**č-* hangra utal. A lapp szóközépi *-n-* hangot vagy soreltolódással vagy esetleg dialektikus *m > n* hangváltozással magyarázhatjuk.

43. F. LÖNNR. *jokkalo*, *jokkalo* 'största slaget af taimen, lax' (a legnagyobbfajta pisztráng és lazac). N.: Rovaniemi (Észak-Finnország) *jokkalo*. A *-lo* végzet elhomályosult képző (vö. AHLQV., SKR. 16., 57., 107. §, SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 96 és az ott idézett irodalom, TOIVONEN, Affr. 150, 252. sz., FUF. XX, 53, 10. sz.).

Zürj. CASTR. (EGS.) *juolj* 'salmo salar autumnalis, pinguitudine privatus', WIED. I. *juol* 'im see überwinterter (magerer) lachs', *lol* 'im see überwinterter lachs', WICHM. I. *lol* 'alter lachs', Ud. *lol* 'lachs'. A szókezdő *l-* hasonulással keletkezett korábbi *j-*ből (vö. WICHM.: FUF. XV, 7, UOTILA, Kons. 74). A szóvégi *-l* képző, vö. zürj. *kol*, P. *goli*, *guli* 'zapfen, tannenzapfen' (WIED. 'kätzchen' is) ~ lpS. *kæbo* 'conus', f. *käpy*, *käpi* 'zapfen, hülse, kopfenhaupt, kegel' stb., észt *käbü*, *käbi* 'kätzchen, zapfen (an nadelbäumen)' (vö. WICHM.: FUF. XI, 209); WIED. *nukyl* 'ausbucht, biegun, krümmung, — biegsam, dünn, gebogen' ~ *nuk* id.; P. *tšakyl* 'knaul, flocke' ~ *tšak* id.

A finn szóközépi gemináta *-kk-* és a zürj.-votj. *ø* egymáshoz való viszonya nem világos. Eredeti fgr., illetve finn szóközépi *-k-*nak a zürjénben és a votjában *ø* is felelhet meg, vö. f. *joki* ~ zürj. *ju* (vö. PAAS., Beiträge 55, 97. sz., SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 35); f. *suka* 'borste, Bürste, striegel', észt *suga* 'bürste, striegel, hechel' ~ zürj. *zu* 'bürste; flachsbürste (hechel)', votj. *zu* 'borste' (vö. PAAS., s-laute 73). A szabálytalan megfelelést lehetne természetesen sor-eltolódással magyarázni,<sup>1)</sup> de nem lehetetlen az sem, hogy a finn halmév eredeti formája \**jokelo* volt, amelyet a népies nyelvérzék a *joki* (*joke-*) 'folyó' származékának fogott fel (vö. *koskelo*, SETÄLÄ, FUF. VI, 244) és ebből keletkezett aztán Finnország legészakibb részében a *jokkalo*, *jokkalo* alak, azon a területen, ahol Lapptöföldön járt emberek beszédjükben a *joki* szó helyett lapp módra a *jokka* szót is használják (vö. ÄIMÄ: JSFOu. XXV<sub>1</sub>, 4).

Nem lehetetlen, hogy a finn és zürj.-votj. lazacnévnek valóban köze van a f. *joki* (*joke-*) ~ zürj. *ju* 'folyó' szóhoz. A lazacnak és bizonyos lazacféle halaknak fajuk fenntartásához okvetlenül szükségük van a tengerrel összefüggő édesvizekre, viszont létfenn-

<sup>1)</sup> A f. *-k-* ~ *-kk-* megfelelésre vö. HAKULINEN: Studia Fennica I, 156.

tartásukban megbecsülhetetlen fontossága van a tengernek (vö. 5. sz.). A kifejlődött lazac édes vizekben való tartózkodásának ideje alatt majdnem teljesen tartózkodik a táplálék-felvételtől (vö. BREHM, Fische 327) és ivás után lesoványodva, a legnagyobb mértékben leromolva, szinte élettelenül viteti magát a folyók és folyamok árjával vissza a tengerbe, ahol rövid idő alatt újból erőre kap és testsúlyában is tekintélyes gyarapodást ér el (vö. BREHM, i. mű 328—330, LEONHARD, Der lachs 56—57).

A zürj. *juol* — amint CASTRÉN és WIEDEMANN értelmezéséből világosan kitűnik — édes vízben áttelelt és ennek következtében lesoványodott lazacot jelent. Ha a finn és zürjén hálnévnek a 'folyó' jelentésű szóhoz való kapcsolata valóban megvolt, akkor a hálnév eredeti jelentése 'folyóvízi lazac' > 'sovány lazac' volt.

44. F. LÖNNR. Suppl. *keno* 'forellhane; salmo trutta (kossi)'.

Votj. MUNKÁCSI S. *kinî* 'pisztráng; пеструшка, родъ рибы; forelle', *kinî-čorig* id. (*čorig* 'hal'), WICHM. G. *kîni* 'харюсъ; harjus; salmo thymallus'.

45. LpN. FRIIS *duovve* 'salmo femina; rognlaks, hunlaks', NIELSEN *duov've*, P. *Düöv'vî*, Kr. *D"öv'vî* 'salmon vith roe; rognlaks', *duov'vaš* dem.

Cser. SZILASI *tumo, tuma kol* 'garda; clupea alosa', VASZILJEV *тумыгол 'бешенка'* (*kol, gol* = hal), vö. SZILASI *tumo, tuma*, WICHM. (Tscher. texte) KH. *tum*, U. *tù'mə* (~ f. *tammi*) 'eiche'. A lapp és a cseremis hálnév ősrökonsága hangtanilag jól igazolható, vö. LpN. *dievva*, L. *tievas*, E. *tiev* 'voll' ~ cser. *teme* 'voll', *temem* 'füllen', magy. *töm-* (PAAS.: NyK. XLI, 379 és Beitr. 7). —

Valamely hálnévnek fanévvvel való kapcsolata nem szokatlan a finnugorságban. Elnevezhették a halat a fa színéről, a falevél alakjáról vagy arról, hogy a hal ivása (és így fogásának főideje) összeesik az illető fa kizöldülésével vagy levélhullatásával. Vö. észt WIED. *lehe-ahvne* 'zur zeit des ausschlagens der blätter gefangener barsch', f. N.: Maaninka *lehtisika* 'lehden lankeamisen aikana liikkuva siika' (*coregonus lavaretus*, mely a levelek lehullása idején jelenik meg), Pyhäranta *lehtsik* 'lehden puhkeamisaikana saatu siika' (a falevelek kizöldülésének idején fogott *coregonus lavaretus*); Tuoppajärvi (MELA-KIVIRIKKO 476) *lehtimuje* 'isompi muikku, jota syksyllä saadaan' (nagyobb *coregonus albula*, melyet ősszel fognak; — észt *leht*, f. *lehti* 'falevél'); Pirkkala (MELA-KIVIRIKKO 443) *haapakala* 'gobio fluviatilis', LÖNNR. Suppl. *haapiainen* 'elriza; phoxi-



nus aphyra (trompnappula, maiva), N.: Tampere (MELA-KIVIRIKKO 444) id. (haapa 'nyárfa'); észt HUPPEL *lepkalla* 'ganz kleiner Fisch', WIED. *leplik kala* 'leuciscus phoxinus', RIJKOJA 78 *lepp-majm* 'elritze; cyprinus phoxinus L.', *lepa-maim* id. (*lepp*, gen. *lepa* 'erle, eller'); zürj. WIED. *bad'-tšeri* 'weissfisch; leuciscus alburnus', *bad'-kor-tšeri* 'plötze, kühling; cyprinus idus', *bad'-kor-myk* 'weissfisch; leuciscus alburnus' (*bad'* 'weide', *kor* 'blatt', *tšeri* 'fisch', vö. 39. sz., *myk* 'eine cyprinusart', vö. 65. sz.); magy. HERMAN (MHALK.) *fűzfahal* 'alburnus lucidus Heck., alburnus bipunctatus Heck.' („a hal testének fűzfalevél alakjáról“) és *fahegykeszeg* 'közepes nagyságú abramis brama' („rügyfakadáskor ívik“). Vö. még pl. n. *elritze*, *erling*, *ellerling*, dán *elritse* 'phoxinus', mely az *erle* — *eller* fanévvel tartozik össze (vö. WEIGAND, DWb., KLUGE, FALK-TORP, Et. Wb. — WEIGAND szerint a hal szívesen tartózkodik a patakparti égerfák alatt, viszont FALK-TORP az égerfa és a hal színében lát hasonlóságot); dán *asp*, svéd *asp* 'abramis aspius' hálnév azonos az *asp* 'populus tremula' fanévvel és a hal a fa színéről nyerte nevét (vö. FALK-TORP, Et. Wb.).

Ha a lapp és cseremisiz hálnév egyeztetése helyes, és ha a cseremisiz hálnév valóban összefügg a tölgyfa nevével, nem pedig csak népetymológia kapcsolja hozzá, akkor a lappban ebben a hálnévben maradt fenn a tölgynek a permi korig visszavezethető fgr. neve. A tölgyfa maga természetesen a lappok földjén ismeretlen.

46. F. *kutuli*, *kuturi* RENV. 'salmo albula; stintenart', LÖNNR. 'siklőja, mujka; smáfisk' (salmo vagy coregonus albula; kis hal); LÖNNR. *kytyri* 'större sik (af 5—10 skápunds vigt)' (nagyobb coregonus lavaretus); karj. Kiestinki *kutjeri* 'a legkisebb fajta coregonus lavaretus'. A *-ri* és *-li* végzet képző (vö. AHLQ., SKR. 36—37), mely megvan a *pasuri* (24. sz.), *latteri* (22. sz.) stb. stb., valamint a *pehuli* (9. sz.) halnevekben is.

Cser. WASZILJEV *кадама, котамма* 'пискаръ', SZILASI *kadama* 'góbhal, kövi ponty; gründling; cyprinus gobio', РАМСТ. *kadama* 'der gründling, der gründel', WICHEM. KH. *kada'ma* 'пискаръ (mükte); gründling; gobio fluviatilis', C. *kodama'kol* id. (*kol* = hal), B. *kodama'* id. A cser. *-ma* képzőre nézve vö. WICHEM.: JSFOU. XXX<sub>6</sub>, 21, FUF. XVI, 144—195, TOIVONEN, Affr. 129, 189. sz., Vir. 1921, 20. Ugyanez a képző van meg a *su'kmq* hálnévben is (4. sz.).

Votj. WICHEM. G. *kjli* 'голецъ, молецъ (kala)'; (PAWLOWSKY *голецъ* 'cobitis), der gründel, der schmerl, die schmerle; (c. barba-

tula) der bartgründel'; *молекъ* 'kleines fischlein; kürzlich ausgebrütetes fischchen').

A szóközépi hangok — f. *-t-*, cser. *-ð-*, votj. *-l-* — eredeti jésített *\*-ð-* szabályos folytatói. A finn és cseremisiz vokalizmus viszonya ugyanolyan, mint a következő megfelelésekben: cser. KH. *βūðar*, U. *βoda'r* 'euter' ~ f. *utare*; KH. *pa'tškem*, U. *po'tške'm* 'schütteln, rütteln' ~ f. *pudistaa*, *pudota*; KH. *tšake'mdēm* 'dicht pressen, drängen, drücken' ~ f. *tukehuttaa* (vö. WICHM., Tscher. texte).

47. LpN. FRIS *goaigem* 'esox mas; hanlaks', *goagjem* 'et slags spørret', L. WIKLUND *kođ'd'ēm* 'männlicher lachs'. Az észak-finn népryelvi (Kalajoki) *koikama* 'kirjava lohi' (tarka lazac) jövevényező a norvég-lappból.

F. GAN. *kojama* 'salmo mas', *kojamo* 'största sort lax; salmo maximus'; *kojama*, *kojamo* RENV. 'salmo salar mas l. maximus; grosser männlicher lachs, inde piscis quicumque major; grosser fisch', LÖNNR. 'stor hanlax (kiunki); i allm. stor fisk, obäklig varelse' (nagy tejeslazac; általában nagy hal), N.: *kojamo* Haukipudas, Pudasjärvi, Rovaniemi 'tejeslazac', Tornio (MELA-KIVIRIKKO 466), Kittilä 'ikrás lazac', Simo 'édes vizekben áttelelt lazac', *kojama* Kalajoki '„ohutvatsainen“ lohi'.

WIKLUND, UL. 213, JSFOu. XXIII<sub>16</sub>, 7.

48. Lp. ITKONEN Ko. *kärrr<sup>a</sup>* 'pienehkö lohi' (kisebb lazac), Kld. *kierax* 'mäditön syyslohi' (ikranélküli őszi lazac). A szóvégi *-x* képző.

F. LÖNNR. *kärry* 'minsta slaget af forell' (a legkisebb fajta pisztráng). — A f. *kirro* RENV. 'salmo minor; kleiner lachs', LÖNNR. 'en liten laxart, minsta sortens lax (om 6 à 8 skålpund eller under halft pund)' jövevényező a lappból.

ITKONEN: JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 10.

49. F. LÖNNR. *kumsi* 'en art laxforell; k. on punakirjava, sukkela kala, pienen siian näköinen, naulan kokoinen, jokiloissa asuva' (egy lazacpisztráng; a k. vörösen tarka, eleven hal, kis coregonus lavaretushoz hasonlít, egy font súlyú, folyókban él); — karj. Jyvöälähti, KARJAL. *kumpši* 'pieni kuuja, kuujan poika'. A karjalai *-mpš* mássalhangzócsoporthoz — amint TOIVONEN kifejtette — a *p* fonetikai okokból keletkezett későbbi eredetű hang, vö. f. dial. *kampusu* < *kamsu*, *kompsa* < *komsa*, *rimpsu* < *rimsu* stb. (vö. Vir. 1930, 97). Az orosz *кумжа* valószínűleg egy délkarjalai *\*kumži* alakra vezethető vissza (vö. KALIMA, OLR. 142).

LpN. FRIIS *guvčča* 'salmo fario; ørret', NIELSEN (MSFOu. XX, 89) P. *guyetšša* 'forelle', WIKLUND (JSFOu. XXIII<sub>16</sub>, 7) Lyngen, Balsfjord *guvčče*, K. GENETZ *kuvče* 'lohenmullo; lachsforelle', ITKONEN (MSFOu. XXXIX, 65) Kld. *kuw̄bʰšʰA*, dem. *kuw̄šw̄n̄bʰšʰ* 'taimen', Ko. *kuw̄DʰšʰA*, T. *kuw̄bʰšʰA*, dem. *kuw̄dʰšʰi* 'taimen' (salmo eriox). Ennek a hálnévnek -r képzős alakjai a következők: lpK. FRIIS *guovčur* 'salmo fario; ørret', QVIGSTAD (Lapp. navne 374) Sydvaranger *guvčur* 'dabmok', ÄIMÄ I. *kuw̄u.Dʰžur* 'salmo eriox', ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 11) I. *kouubžur*, Ko. *koubžar* 'taimen' (salmo trutta v. eriox). Elhomályosult -r képző (vö. SZINNYEI NyHas.<sup>7</sup> 97 és az ott idézett irodalom) van a következő lapp szavakban is: FRIIS lpN. *gilhar* 'tintinnabulum; bjælde'. ~ *gilkka* id.; *čimar* 'curvatura ascendens schidiarum carinæ simil' ~ *čibma* id.; *viester* 'occidens; zephyrus' ~ *viesta* id.; *muöger*, *muökker* 'culex; knot, den minste slags myg' ~ S. *mueiva* id.; *bulkur* 'traha minor (liden rendslæde, model af slæde til leg for børn)' ~ *bulkke* 'traha Lapponica, in anteriore parte tecto, quo pedes tegantur, instructa'.

A szóközépi hangok a finnben és a lappban eredeti \*-mč-re mennek vissza (vö. TOIVONEN, Affr. 240, WIKLUND, UL. 85—97).

Valószínűleg finn eredetű jövevényszó a lappban a lpN. Polmak, Nesseby *goam'sa* 'eräs iso taimen' (egy nagy salmo eriox; BERONKA lelkész úr szíves értesítése szerint), QVIGSTAD (Lapp. navne 374) S. *komš* 'en laks, der er sort paa skindet'.<sup>1</sup>

Viszont a f. LÖNNR. *koider* 'en laxart' (egy lazacfaj), *kouder*, *koutere* 'en art forell' (egy pisztráng-faj), N.: Kemi-folyó felső folyásának vidéke *kouteri* 'iso, luultavasti uroslohi' (nagy, valószínűleg tejeslazac), Kuolajärvi *kouderi* 'pieni, ojassa tai joessa oleva lohi' (árokban vagy folyóban élő kis lazac), Simo *koutere* 'pieni taimen' (kis salmo eriox) valószínűleg a lpI. *kouubžur* stb. lapp hálnév átvétele. Vö. még LÖNNR. dial. *kouwer* 'en art forell' (egy pisztrángfaj), Suppl. *kouvero* 'större laxöring' (nagy pisztráng).

GENETZ, Ensi tav. vok. 25: f. *kumsi* ~ lp. *guvčča*. Másképp QVIGSTAD, Beitr. 191 és WIKLUND: JSFOu. XXIII<sub>16</sub>, 7 (vö. 79. sz.). — ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 11) a f. *kouder*, *koutere* halnevet a lpI. *kouubžur*, Ko. *koubžar* megfelelőjének magyarázta.

<sup>1</sup>) FRANS ÄIMÄ szíves felvilágosítása szerint FRIIS *komo* 'salmo cute niger' adatában, mely bizonyára LEBMre megy vissza, a szóvégi -o nyilvánvalóan sajtóhiba -s helyett.

50. F. *nikko* LÖNNR. 'insjöforell; trutta lacustris'; *nikkonen* dem., N.: Kivennapa (MELA-KIVIRIKKO 468) 'salmo fario', Kivennapa 'pieni lohenpoikanen' (kis lazacivadék), *nikkolohi* N.: Jaakkima 'keskenkasvuinen lohenpoika' (növésben levő fiatal lazac), *lohenniekko*, *lohenikka*, *lohennikko* LÖNNR. 'liten, quarters lång laxöring, forell'; — karj.-aun. Suojärvi, AHTIA *särginikkelö* 'pieni särki' (kis leuciscus rutilus), *matikkaänikkelöni* 'pieni made' (kis lota vulgaris); — észt WIED. *nikk* 'junge lachsforelle; salmo trutta L.', *lohenik* 'forelle; salmo fario L.'

LpK. FRIS *nikkeš* 'lupus piscis, lucius; gjedde', GENETZ T. *nuikkeš*, Kld., Not. *nuhkeš* 'hauki; hecht', ITKONEN Nj. *nuck'ēs*, Kld. *nuckeš* id., ÄIMÄ Ko. *nu'tteš* 'hauki' (esox lucius). Az -š végzet ismert kicsinyítő képző.

51. F. *rääpys* RENV. 'salmo albula; stintenart (muikku)', LÖNNR. 'siklöja, småsik, mujka', LÖNNR. *rääpyskä* id., *rapos* id. dial. (aun.) *rääppö* id. (coregonus albula), N.: Kivennapa, Pyhäjärvi, Ladoga nyugati partja, Suomenniemi, Pudasjärvi, Kuusamo, Sodankylä *rääpys* 'muikku' (coregonus albula), Lemi, Savitaipale, (MELA-KIVIRIKKO 476) Savonlinna, Mikkeli, Kurkijoki, Lappeenranta, Käkisalmi *reäpys*, NEOVIUS *reäpys*, Suomenniemi, Ristiina, Sulkava, Savonranta *riäpys*, Kivennapa *riäpus*, Korpiselkä *riäppö* id.; — karj.-aun. GENETZ (aun.) *reäpöi* 'muikku, muje', Suojärvi, AHTIA *reäpöi*, *reäpöihüt* dem., Tulemajärvi, LESKINEN *reäpöi* id., *reäppöne* dem., Salmi, KUJOLA, MARFA HOSAINOV *riäpöi* id., Salmi, MARFA HOSAINOV *riäpus* 'kis coregonus lavaretus?', Suojärvi *räävys* 'muikku'; — lüd Sununsuu, KUJOLA *riäpys* 'rääpys', Mundjärvi, KALIMA *riäpöi* id.; — vepszä Kaskeza, TUNKELO *riäpuz*, *riäpus* 'muikku'; — észt WIED. É. *räbus* 'rebs; coregonus muraenula L.', *räbuskas* dem., D. *räbis* 'rebs; coregonus muraenula L.'; — lfv SjöGREN-WIED. *repšes*, *repš* 'rebs, weissling; salmo muraenula L.' A lívból a coregonus albula (muraenula) neve átment a lettbe (vö. THOMSEN, BFB. 275). Az orosz *ряпушка* stb. szintén keleti-tengeri finn eredetű jövevényszó (vö. KALIMA, OLR. 211).

LpN. FRIS *roabak*, *roabat* 'species salmonis lavareti; en slags sik (som altid holder sig paa dybet, er mørk, mager og haardbenet)', *revas* 'piscium genus, in lacubus commorans; indsefisk med større hoved og større sine end siken', K. GENETZ *riepas* 'rääpys; eine coregonusart', ITKONEN Nj. *rievas*, *rie'pas*, Kld. *rie<sup>b</sup>pas*, T. *rie<sup>b</sup>pas* 'rääpys; muikku; eine kleine coregonusart'.

WIKLUND, UL. 168.

52. F. JUSL. *sambi* 'sturio; piscis', *sembi* id., RENV. *sampi*, *sammi*, *sammet* 'acipenser sturio; stör, — gadus callarias; dorsch', *sämpi*, *sempi* id., LÖNNR. *sampi* 'stör; acipenser sturio; — torsk; gadus turska; — stor honfisk, moderfisk', *samme*, *sammi*, *sämpi*, *sempi* id., NEOVIUS *sammi* 'stör', N.: Suomenniemi *sampiainen* 'pieni ahven' (kis perca fluviatilis), Savo (vö. SETÄLÄ: FUF. II, 148) *sampiaiset* 'kleine fische'; — aun. GENETZ *saippa* 'sampi; acipenser'; — észt WIED. *samb* 'stör; acipenser sturio', *samm* id., RIHOJA 29 *samb* 'tuur; acipenser sturio L.', *samikala* id.

Cser. SZILASI *šamba* 'menyhal; quappe; НАЛИМЪ'. A cser. halnév átment a csuvasba is, vö. RÄSÄNEN, Tschuw. lehnw. 263.

Vog. AHLQV. *supi*, *sopi* 'stör; acipenser sturio', SZILASI *supi* 'tokhal; dickfisch' (acipenser sturio), KL. *šupiñ khul*, T. *šupu* id. KANN. AK. *šō'pi*, KK. *sō'pi*, So. *šūpiŋ* 'осетръ; acipenser sturio'. TOIVONEN: Vir. 1918, 80.

53. F. észt RIHOJA 29 *tüdi* 'tuur; acipenser sturio L.'

Votj. WIED. *tödy tsoryg* 'hausen; acipenser huso', vö. WIED. *tödy*, *tödi*, *tydi*, *töd'y* 'weiss', WICHM. (FUF. XVI, 204—205) U. *ted'*, M. *ted'i*, J. *töd'i*, MU. *töd'i* 'weiss', U. 'weiss; hell, klar'; tehát *tödy tsoryg* tkp. 'fehér hal'.

A hasi oldalnak és a vértetnek fehér színe egyaránt jellemző mind a két acipenser fajtára. (vö. BREHM, Fische 427, 428). Ha az észt és a votják halnév ősrökonság alapján tartozik össze, akkor a szóközépi hangok viszonya nem világos.<sup>1)</sup>

54. F. RENV. *säkiä*, *säket* 'silurus glanis; wels (monni)'; LÖNNR. *säkä* 'malfisk; silurus glanis (monni)', *säkäkala* id., *säkiä* id., *säke*, *säkekala*, *säe*, *säkäla* id.; — észt HUPPEL D. *seggä* 'der wels', *sä kalla* id., WIED. É. *sägä* 'wels; silurus glanis L.', D. *sögi* id.

MdE. *šije*, *šijä*, M. *šijä*, *šiji-kal* 'wels; COME; — dial. quabbe, НАЛИМЪ; gadus lota' (*šiji* 'lausig' a *ši* 'laus' szóhól; a halnév 'lausiger fisch' jelentése népetymológián alapszik; vö. PAAS., s-laute 54).

Cser. RAMST. *ši-yol* 'der wels', WICHM. (Tscher. texte) KH. *ši: ši-yol*, M. *šij: ši-ŋ-yol* 'wels'; VASZILJEV *uuŋzol* 'com'.

Vog. AHLQV. *šī*, *sī*, *šig* 'quappe', MUNKÁCSI, Hal. 304 É. *šī*, AL. *sī*, K. *sēi*, KL., P. *šī*, T. *šou*, *šu* 'lota vulgaris (or. nal'im)'.

<sup>1)</sup> WICHMANN (FUF. XVI, 204—205) a votj. *töd'i* stb. 'weiss' szót a lpN. *dægjot*, *dægjom* 'procul albicare; se hvid ud, glimte hvidt af i afstand' igével egyeztette s a szóközépi hangok viszonyát a zürj.-votj. *bad'* ~ f. *paju* megfeleléssel magyarázta.

KANN. FL., SO. *šyγ*, FK. *syγ*, KK. *səγ*, KL. *šyγ*, P. *šyγ*, AK. *šəγ*, TČ. *šəβ*, TJ. *šü*, ÉV. *šy* 'made; lota vulgaris; НАЛИМЪ'.

Osztj. CASTR. *seg*, *seχ* 'quappe', PATK. *sig* 'quappe; НАЛИМЪ; gadus lota', PÁPAI *süχ*, *süghe* 'menyhal', PAAS. K. *səγ* 'made; НАЛИМЪ; quappe', J. *səγ* id.; KARJAL. FD., Kr., V., Vj., VK., Likr., MJ., Trj. *səχ* 'aalraupe, quappe'.

PAASONEN, s-laute 54, 65. sz.<sup>1)</sup>

55. F. *monni* RENV. 'silurus glanis?; wels', LÖNNR. 'mal fisk; silurus glanis (säkeä); — grönling; cobitis barbatula (partapekko, partasuu, kivennuoliainen)'. A *monni* halnevet 'harcsa; silurus glanis' jelentésben ismerik Ruovesi és Kivenna pa helységekben. A silurus glanis Finnországban igen ritkán fordul elő.

LpK. QVIGSTAD (Lapp. navne 375) *moanji* 'allpesk' (coregonus lavaretus), *moanjigaž* 'allpesk (liden)' (kis coregonus lavaretus), ITKONEN Sk, Ko. *māñe'k'* 'iso siika; grösser schnäpel'. A *-gaž* és *-k'* végzet kicsinyítő képző.

MdM. AHLQV. *mäntuk* 'quappe', E. WIED. *mentuk* id. A *-tuk* végzet nem világos.

Cser. SZILASI *men* 'menyhal; quappe; gadus lota', *men-kol* id., RAMST. *mèn* 'die quappe', *men<sup>n</sup>-gol* id. (*kol*, *gol* = hal), WICHM. (Tscher. texte) KH. *men* 'quappe', VASZILJEV *мэн* 'НАЛИМ'.

Magy. OKLSZ. *mény-hal* 'murena, mustella fluviatilis; meerfisch, meeraal' (1479, 1493, 1519), HERMAN (MHalk. 812) *menyhal* 'lota vulgaris C.; mustela, murena'; *ményhal* 'lota vulgaris C.; cobitis barbatula', SZINNYEI, MTSZ. *méi-hal*, *mē-hal*.

A vokalizmusban feltűnő, hogy a finn-lapp mélyhangú alakokkal szemben a hálnév mordvin, cseremiszi és magyar alakjai magashangúak. Érdekes, hogy a 'cobitis barbatula' jelentés egyaránt megvan a finnben és a magyarban.

WICHMANN, Tscher. texte cser., magy.

56. F. észt P. WIED. *labakas* 'brachsen; abramis brama L.' A *-kas* végzet kicsinyítő képző, mely megvan a *latikas*, *purikas* stb. hálnévben is.

Cser. SZILASI *lawal*, *lowal* 'brachs; cyprinus brama'; VASZILJEV *лавал*, *ловал* 'лещь'; RAMST. *la'βal* 'der brachsen, brassen', WICHM. KH. *la'βal* 'лещь; lahna' (abramis brama), JU. *loβa'l* id., C. *loβa'l* 'joku säyneen sukuinen kala' (egy leuciscus idus-féle hal), B. *loβa'l-gol*

<sup>1)</sup> Korrektura jegyzet: vö. TOIVONEN: MSFOu. LXVII, 378.

'eräs kala' (egy hal; *γολ* = hal), M. *lopa'l* 'лещь; lahna', *λαβανόζα* 'sorva' (leuciscus erythrophthalmus). Figyelmet érdemel a malmyzi alak *-p*- szóközépi hangja. — A szóvégi *-l* elem minden valószínűség szerint a fgr. *\*-l* kicsinyítő képző folytatója (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 96). Ez az *-l* képző a cseremiszenben rendszerint egyéb képzőkkel kapcsolatban fordul elő (vö. WICHMANN: JSFOu. XXX<sub>6</sub>, 8), de van egy biztos példa, melyben az *-l* képző szintén önmagában áll: KH. *kaβal* v. *jal-γaβal* 'ferse' ~ mdE. *käpe*, M. *käpä* 'barfuss', vö. f. *käpäli* 'pfote, tatze', *käppä* 'hand, tatze' (vö. WICHMANN: FUF. XI, 205). A cserM. *λαβανόζα* halmnévben a *-νόζα* végzet összetett képző, melynek elemei *-ń- + -όζα* (*-d'ζō*, *-tšō* stb.) kicsinyítő képzők (vö. WICHMANN: JSFOu. XXX<sub>6</sub>, 25—26).

Zürj. WIED. *lapa*: *görd-boka-lapa* 'plötze; (cyprinus idus?)' (*görd* 'rot'; *boka* 'seiten-, seitig'), *lapa pi* 'junger brachsen' (*pi* = fi), WICHM. V. *lapa*, *lapa-pi* 'junger brachsen', S. *lapa-pi* id.

LpN.: FRIIS *leppadak* 'pleuronectes hippoglossus; helleflyndre, dog ei af de største', (dial.) *luöbbag* 'pleuronectes; flyndre'. A *-dak* végzet képző (vö. NIELSEN, Gramm. § 195). A *luöbbag* változatban levő szóvégi *-g* szintén képző, mely megvan a lpS. *sappeg* 'mört' halmnévben is (40. sz.).

• A fenti halnevek egy igen terjedelmes uráli szócsaládba tartoznak bele: lpN. FRIIS *läppe* 'plana superficies alicujus rei, ex. gr. palma, planta'; f. RENV. *lappea*, *lappia* 'flach, platt und breit; platte seite', *lappa* 'dünne eisenplatte', LÖNNR. *lappa* 'plåt, sölja, skifva, tunn jernplåt', *lape* 'bredd, flata', md. PAAS. E. *lapužä*, M. *lapš* 'flach; fläche', AHLQV. M. *küd-lapa* 'handfläche, flache hand'; cser. WICHM. KH., J. *ki-d-lapa* 'handfläche, flache hand', *ja-lapa* 'fussblatt' stb.; zürj. WIED. *lapa:kok-lapa* 'fussblatt', votj. WICHM. MU. *lap*: *lap-ínti* 'niederung, niedrige fläche' (*ínti* 'platz, stelle') stb.; osztj. KARJAL. *lõpsõχ* stb. 'platt, flach' stb.; magy. *lap*, *lapály*, *lapos* stb.; szam. Jur. LEHTISALO *lapsõn* 'platte, scheinbe' stb. (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 155, PAAS., Beiträge 104, LEHTISALO: FUF. XXI, 23—24). A szóban levő lapos halak neveinek eredeti jelentése tehát 'lapos [-hal]'; laposka' lehetett, vö. f. *latteri* stb. (22. sz.).

Az észti, cser., zürj. 'abramis' és a lp. 'pleuronectes' jelentés egymáshoz való viszonyára vö. észti *latikas* 'abramis brama'; — 'pleuronectes' (22. sz.).

57. LpN. FRIIS *baldes* 'passer major; helleflyndre, kveite', NIELSEN *baldes*, P. *Baldis*, Kr. *Baldis*, Kt. *Baldis* 'hyppoglossus

vulgaris (halibut); kveite, hellefisk', K. GENETZ *pälides* 'juhlakampela; steinbutte', ITKONEN Nj. *pälDes*, Kld. *pälDes*, T. *pälDes* 'pallas, juhla-kampela; steinbutte', ÄIMÄ I. *pälDis* id. A szóvégi -s elhomályosult képző (vö. HALÁSZ, Sv.-lp. nyt. 70., NIELSEN, Gramm. § 218), mely megvan a *goles, kolēs* (72. sz.) halnévben is. — F. *pallas* GAN. 'flundra', RENV. 'pleuronectes flesus?; schollenart', LÖNNR. 'flundra (kampela, maariankala); pleuronectes', N.: Pudasjärvi id. jövevényszó a lappból és Észak-Finnországból kiindulva került bele a köznyelvbe. —

A halnév valószínűleg közvetlenül a lappból átment az oroszba is (vö. KALIMA, OLR. 179).

Zürj. WIED. Ud. *pöltan-tšeri, pövtan-tšeri, pevtan-tšeri, pöl-tšeri, pöv-tšeri* 'butte; pleuronectes' (*tšeri* 'hal'); *nyr-pevtan* 'ein cyprinus od. leuciscus; (plötze, weissfisch?)' (*nyr* 'nase, schnauze, schnabel'), WIЧM. Ud. *pevtan* 'камбала'.

Votj. WIЧM. G. *palton* 'подлещицкъ; cyprinus blicca'. — A zürj. szóközépi *l~v* váltakozásra vö. UOTILA, KONS. 193. A zürj. *pöltan, pövtan* stb., votj. *palton* alakokban a szóvégi -n ugyanaz a képző, mely megvan a zürj. *juman* (5. sz.) halnévben is. A szóközépi eredeti -lt- a képzős alakokban szabályosan megmaradt (vö. UOTILA, KONS. 333—335), a képző nélküli *pöl-tšeri, pöv-tšeri* alakokban viszont a szó végére kerülve a -t lekopott, vö. zürj. *jöl, jē* (= \**jel*) 'milch'; -votj. *jel* id. ~ f. *jälsi (jälte-)* 'alburnum arboris; splint, baumsaft' (PAAS., Beiträge 91, 158. sz.).

58. F. *partti* N.: Laukaa, Jämsä (MELA-KIVIRIKKO 457) 'abramis björkna', Hauho 'abramis bramához hasonló hal', *parttilahna* RENV. 'cyprini bramae varietas major', LÖNNE. 'braxenpanka l. -blicka' (abramis brama ivadéka), *lahnanpartti* LÖNNR. 'braxenpanka, blicka, braxenblicka, flira, braxenflira; minsta braxenarten med hvita fenor och ljusa ögon' (abramis brama ivadéka; egy nagyon kis abramis-faj), N.: Leivonmäki 'pienempi lahna' (kisebb abramis brama), Iitti, Jaala 'abramis brama ivadéka', *lahnanpurtti* Vanaja 'egy hal'; — *parkki* N.: Savonlinna, Kuopio, Kiuruvesi, Pielavesi, Rantasalmi 'abramis björkna' (MELA-KIVIRIKKO 457), Toivakka, Savonranta, Riistavesi, Hankasalmi, Laukaa, Haukipudas 'kis abramis brama'; *lahnanparkki* LÖNNE. dial. = *lahnanpartti*, Virtasalmi, Varkaus, Kangaslampi, Karttula, Riistavesi, Sonkajärvi, Rautalampi, Pihtipudas, Muurame, Haukipudas id.; — karj.-aun. Tver, KARJAL. *parki* 'parkki', Tulemajärvi, LESKINEN *parkkoj* dem. 'lahnanpoikanen; muiden kalojen poikasia ei nimitetä parkoiksi'



(*abramis brama* ivadéka; másfajta halak ivadékait nem nevezik *parkkoj*-nak), *lahnamparkkoj* id. — A *parkki* keleti-finn nyelvterületen keletkezett másodlagos alak. A dialektikus *-t ~ -k-* váltakozásra vö. HAKULINEN: *Studia Fennica* I, 156 jegyz.

Cser. VASZILJEV *napđau* 'язь', RAMST. *pärđäs* 'die rotfeder, das rotauge', WICHM. KH. *pärđäs* 'säynäjä; язь', J. *pärđäk<sup>x</sup>s* id., U., C., B., JU. *pardaš* id., M. *pardas* 'pieni язёнокъ' (kis leuciscus idus). A halnév a cseremiszből átment a csuvasba és a tatárba (vö. RÄSÄNEN. Tschuw. Lw. 257). A cser. halnév *-aš, -äš*, illetve *-äk<sup>x</sup>s* végzete képző (vö. WICHM.: JSFOu. XXX<sub>6</sub>, 1—7). Figyelmet érdemel a szóvégi *-s* a malmyži *pardas* alakban.

Lp. ITKONEN Kld. *per<sup>a</sup>taj* 'pikku turska; kleiner dorsch'. A szóvégi *-i* képző, vö. L. *vüaskuj* (68. sz.).

Az 'abramis brama' ~ 'cyprinus (leuciscus) rutilus v. idus' megfelelésre vö. f. *lisu* ~ szamJur. *lysu, leasu* (23. sz.) stb.

RÄSÄNEN (Tschuw. Lw. 257.) TOIVONEN megjegyzése alapján kételkedve egyezettette a finn és cser. halnevet.

59. F. *keso* RENV. 'cyprinus björkna; kleine fischart', LÖNNR. 'panka, björkna; cyprinus l. blicca björkna' N.: Virrat 'nuori lahna' (fiatal abramis brama); *kalakeso* RENV. 'cyprinus björkna', LÖNNR. 'björkna, björkfisk, bjerka', *kesäin* 'en braxenart', *kesämä* 'en art braxenpanka; cyprinus blicca', N.: Karkku, (MELA-KIVIRIKKO 456) Tyrvää, Mouhijärvi 'abramis björkna', LÖNNR. *kesokkainen* dem.

LpL. WIKLUND *kēžük* 'coregonus lavaretus mittlerer grösse'.

Zürj. WIED. *gyts, gyts* 'karausche; cyprinus carassius', *ar-g. 'stint'* (vö. 7. sz.) WICHM. I. *gits* 'cyprinus carassius, карась; karausche' Ud., V., S., L. *gits* id.

Vog. AHLQ. *koasi, koasin, kaseu* 'eine art leuciscus', MUNKÁCSI Hal. 303 É. *kāseuw, K., P. koasēn, T. kāsēn, L. kāsī* 'koncér; leuciscus rutilus (or. soroga, čebak)', vö. PALLAS (Zoogr. III, 317) *kasiv*.

Osztj. ПАТК. I. *kuse* 'csabakhal; plötze; плотва, чебакъ', РААС. K. *kõ'sə* 'чебакъ; leuciscus rutilus', KARJAL FD. *kõ'sə* 'särki; чебакъ; rotauge', Kr. *kõ'sə* id. Vö. még KARJAL. Kam. *kõ'sə* 'pieni kalanpoika' (kis halivadék), Kr. *kõ'simə* 'särki' (leuciscus rutilus).

Magy. *keszeg* R. OklSz. 'albula; leuciscus, sturio; senkfisch, weissfisch' (1304, 1370, 1393, 1400, 1405, 1409, 1423, 1424, 1544, 1590, 1593), N.: SZINNYEI, MTSz. *kecég, keszég, keszege* 'keszeg' *kesze, keszi* 'abramis és leuciscus [genus-név].'

TOIVONEN, Affr. 143, 229. sz. és az ott idézett irodalom.

60. ZÜRJ. PALLAS (Zoogr. III, 325) *jódi* 'cyprinus brama', WIED. *jody*, *jödy* 'brachsen; cyprinus brama', WICHM. I. *jodj* 'lahna; лешъ', Ud., V., S., L. *jodi* id., Ud., V. *jodi-pi* 'pieni lahnampoika' (kis abramis brama-ivadék). A zürj. szóvégi *-i*, *-j* elhomályosult kicsinyítő képző, mely a tövégi magánhangzóval összeolvadt (vö. UOTILA, Kons. 279).

Lp. EUROPAEUS Jokostrov *jiđáč* 'kivenuoliainen; cobitis barbata' (ITKONEN kéziratot szógyűjteményéből idézve), ITKONEN Kld. *jiedn<sup>a</sup>ts<sup>š</sup>* 'särki; rotauge'. A szóvégi *-č*, *-ts<sup>š</sup>* ismert kicsinyítő képző.

A zürjén szóközépi *-d-* fgr. előzőire vö. WICHMANN: FUF. XIV, 106 jegyz. — A jelentésváltozásra vö. f. *lisu* stb. ~ *szam. lysu* stb. (23. sz.).

61. ZÜRJ. WIED. AlsóV. *orga* 'gründling; cyprinus gobio'.

Vog. PALLAS (Zoogr. III, 316) *art* 'cyprinus idus', MUNKÁCSI, Hal. 303 KL. *art*, P. *oart*, T. *ärkét* 'cyprinus idus; jászkeszeg (or. jáz)', KANN. TJ. *erkət*, TČ. *erkat*, P. *oart*, ÉV. *är<sub>č</sub>rt*, AL. *art* 'leuciscus idus' (= cypr. idus); — TJ. *erki* 'лешбѣкъ (jár-vissä, kiiskin näköisiä, suomuttomia)' (cypr. tinca, tavakban, acerina cernuához hasonlók, pikkely nélküliek), AK. *ä<sub>č</sub>rk* 'лешъ; cyprinus tinca', KK. *ä<sub>č</sub>rk* id. Az adatok egy részében az eredeti szóközépi *\*-rk-* mássalhangzó csoportból a *-k-* elveszett (KL., AL., P.), illetve hasonult az *r-*hez (ÉV.). A szóvégi *-t* elhomályosult képző, vö. *je<sub>č</sub>tku<sub>č</sub>* stb. (27. sz.). — Ide tartozik még KANN AK. *ä<sub>č</sub>rgan*, KK. *ä<sub>č</sub>rgan* 'leuciscus idus', amelyekben az *-n* végzet bizonyára elhomályosult képző, vö. 59. sz.

Osztj. PALLAS (Zoogr. III, 316) „ad Surgut“ *agren* 'cyprinus idus'; KARJAL. FD., Fil., C., Sog., Č. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, Kr. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, V. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>* 'säynävä; ЯЗЬ' [= alant], Vj. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>* 'ЯЗЬ; sorva [!]' [= alant, rotfeder [!]], VK. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, Vart., Likr. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, MJ. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, Trj. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, Ni. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>*, Kaz. *ä<sub>č</sub>rgan<sub>č</sub>* 'säynävä' [= alant]. A szóvégi *-n* stb. kicsinyítő képző, vö. SZINNYEI, NyHas,<sup>7</sup> 95: *törmän* 'istenke' ~ *töräm* 'isten'; *čä<sub>č</sub>san* 'csónakocska' ~ *čä<sub>č</sub>s* 'csónak'.

62. F. LÖNNR. Suppl. *kulmakko* 'elriza; phoxinus aphyä (kivikala, paaramaimunen)', N.: Pielavesi (MELA-KIVIRIKKO 444) id., Sodankylä 'rantavedessä oleva pieni kala' (parti vizekben élő kis hal); másik feljegyzés szerint 'rautu' (salmo alpinus v. salmo fario). A *-kko* végzet kicsinyítő képző.

LpN. FRIS *gulmek*: *ruovdde-gulmek* 'gasterosteus aculeatus; en liden fisk med smaa pigger, stenbid, hundesteile' (*ruovdde*

'vas'), ÄIMÄ I. *ruouu*<sup>d</sup>-*koal*<sup>i</sup>*ha*<sup>d</sup>ž 'rautakala; gasterosteus aculeatus', ITKONEN (MSFOu. LVIII, 53) I. *kulmiha*ž, T. *kolmex* 'kivenuoliainen; cobitis barbatula'. A -*k*, -*x* végzet kicsinyítő képző (vö. *sittek* 14. sz.) A -*hab*ž végű alakok továbbképzett deminutivumok.

Vog. PALLAS (Zoogr. III, 316) *cholym-chal* 'cyprinus idus', AHLQV. *xuljum-xul* 'idus', MUNKÁCSI, Hal. 303 *xulém-xul* 'jászkeszeg; cyprinus idus (or. jaž)'. MUNKÁCSI szerint a vogul hálnév tulajdonképpeni jelentése „ikrából kibujt hal”. Úgy gondolom azonban, hogy ez a jelentés csak látszólagos és hogy a vog. *xulém* ebben a hálnévben nem azonosítható azzal a szóval sem, ami megvan az osztj. PAAS. *xüjem-xük* 'kutukala; laichender fisch' hálnévben. Nem lehetetlen, hogy a vogul hálnévnek köze van a vog. *xul*<sup>m</sup> (vö. SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 142), AHLQV. *qullim, qulem, kulem* 'hamu; asche' szóhoz s így tulajdonképpeni jelentése 'hamú-hal', azaz 'hamúsínű hal, szürke-hal' volna. A 'leuciscus v. cyprinus idus', más néven 'idus melanotus Heckel' népies magyar neve *ónos jász* (vö. HERMAN, MHaK. 716). Ez a név onnan származik, hogy a hal háta ívás idején szürkés fekete.<sup>1)</sup>

ITKONEN: MSFOu. LVIII, 53. lp., f.

63. F. *särki* RENV. 'cyprinus rutilus; rotauge', LÖNNR. 'mört', *särkönen* LÖNNR. dem. 'liten mört' (kis leuciscus rutilus). N.: általában az egész finn nyelvterületen *särki* 'cyprinus rutilus', *särk* N.: liiti, Jaala, Parikkala, Jaakkima, Uukuniemi, Ristiina, Rautalampi, Jämsä; — karj.-aun. Aun. GENETZ, Aun. körny., AHTIA, Tulemajärvi, LESKINEN, Suojärvi, AHTIA, Salmi, KUJOLA, MARFA HOBAINOV *särgi*, — GENETZ (karj.) *särgi*, Jyvöälahti, Rugajärvi KARJAL., *särgi*, Tver, KARJAL. *särgi* id.; Aun. körny., AHTIA *särginē* dem.; — lüd Sununsuu, KUJOLA, Mundjärvi, KALIMA *särg* id.; vepszä Kaskeza, TUNKELO *särg* id.; — vót SETÄLÄ *särläsi*; — észt WIED. D. *särg* 'rotfeder; leuciscus rutilus L.', *rutas-särg* 'rotauge; scardinius erythrophthalmus L.', KALANDUS JA KALASTUS 30. sz. *särg, säri, säriakala, särekala* 'leuciscus rutilus'; — liv SJÖGREN-WIED. *särg* 'rotauge; plötze; cyprinus rutilus L.'

Orosz *copöza* stb. 'rotauge; leuciscus rutilus' régi jövevényszó a keleti-tengeri finn-nyelvekből (vö. KALIMA, OLR. 220—221).

<sup>1)</sup> A 'salmö thymallus' német *äsche* nevét WEIGAND (DWb.) az *äsche* 'hamú' szóval hozta kapcsolatba. Ugyanennek a hálnak egyik magyar népies neve *ón, ón-hal* (vö. HERMAN, MHaK. 815) kétségkívül szintén a hal szürke színéről.

LpN. FRIIS *sæрге* 'cyprinus rutilus; mort', S. FRIIS *særga*, LIND-ÖHRL. *särg* id.

Md. WIED. E. *särge* 'rotauge; cyprinus rutilus', M. *särgä* id., PAAS. (s-laute 51) E. *serge*, M. *särgä* 'rotauge; cyprinus rutilus'.

Cser. PAAS. (s-laute 51) K. *šereŕge*, *šereŕka*, Ny. *šereŕe*, WICHM. (FUF. VI, 18) M. *šereŕgə* 'cyprinus rutilus', U. *šereŕgə*, C. *šereŕgə*, J. *šereŕgə* id., VASZILJEV *məpəŕgə* 'сорожка, сорoga'.

PAASONEN, s-laute 51, 57. sz. (vö. SETÄLÄ: FUF. II, 250).

64. F. *säynäs* RENV. 'cyprinus idus; kühling', LÖNNR. id., N.: Laitila, Luvia, Rauma vidéke, Porvoo, Asikkala, Huittinen, Harjavalta, Nakkila, Pori, Tyrvää, Kangasala, Sahalahti, Orivesi, Längelmäki, Hauho, Pälkäne, Luopioinen, Lemi, Savitaipale, Kivennapa, Pyhäjärvi, Jaakkima, Nurmes, Suomenniemi, Ristiina, Virtasalmi, Sulkava, Savonranta, Karttula, Laukaa, Pihitpudas, Pertunmaa, Muurame, Keuruu, Jämsä, Sievi, Toholampi, Lestijärvi, Reisjärvi, Pudasjärvi (ritk.); *säönäs* Ristiina (ritk.); *säynäjä* RENV. id., LÖNNR. id., N.: Kestilä, Liminka, Haukipudas, Pudasjärvi, Kuusamo, Vihanti, Kajaani, Simo, Sodankylä, Rovaniemi, Kittilä, Ylitorio; *säynävö* RENV. id., LÖNNR. id., N.: Rauma vidéke, Tyrvää, Karkku, Suoniemi, Suodenniemi, Ikaalinen, Vesilahti, Lempäälä, Kangasala, Orivesi, Tampere, Längelmäki, Ruovesi, Virrat, Vanaja, Sääksmäki, Pälkäne, Luopioinen, Renko, Jaakkima, Korpiselkä, Kalajoki, Alavieska, Pudasjärvi (ritk.), Kajaani, Rovaniemi; *säynä* N.: Nousiainen, Kivennapa, Laihia; *säynää* Suomenniemi, Karttula, *säynät* Iitti, Jaala, Suomenniemi, Rautalampi, Joutsa; *säyne* LÖNNR., N.: Hollola, Parikkala, Polvijärvi, Kesälahti, Kontiolahti, Ilomantsi, Kangaslampi, Sääminki, Savonranta, Riistavesi, Sonkajärvi, Iisalmi, Kestilä (ritk.); *säüne* N.: Riistavesi, Iisalmi; *säynek* N.: Ilomantsi, RENV. *seunet* id.; — karj.-aun. Salmi, KUJOLA *säynü*, GENETZ (aun.) *säüneä*, Suojärvi, AHTIA *säynä*, *säüneä*, dem. *säüneähüt* id., Tulemajärvi, LESKINEN *säünäne* 'säynäänpoikanen' (cyprinus idus ivadéka), Suistamo *säyneh*, Vehkalahti, SUORTTI *säyne*, Tver, KARJAL. *šäünä*, Jyväskylä, KARJAL. *šäüneä*, GENETZ (karj.), Rugajärvi, KARJAL. *säünöä*; lüd SUNUNSUU, KUJOLA, Mundjärvi, KALIMA *säynäg* id.; — vót KETTUNEN *säynäjä* id.; — észt WIED. *säüna*, *säünas*, *seinas*, *säünakas*, *seinakas*, *sainam*, *säünamas*, *säünames*, *seinamas*, *seinames* 'dickfisch; cyprinus idus Päll., leuciscus ieses V.', KALANDUS JA KALASTUS 33. SZ. *säünam*, KETTUNEN (MSFOu. XXXIII, 115) *säynäs*, *sänäs*. Vö. még ÁIMÄ (JSFOu. 30<sub>30A</sub>, 69) *sainias* (elavult).

Lp. QVIGSTAD (Lapp. navne 377) N., Kt. *sævnjat*, S. Jokkmokk *siuyna*, Folden *sievna* 'leuciscus idus', WIKLUND L. *siuyna* 'leuciscus idus; kühling', K. GENETZ *siw* 'leuciscus idus', ITKONEN Kld. *siun<sup>a</sup>* 'kühling'.

MdM. *šeni* 'eine art fisch (wahrsch. eine cyprinus-art)', *šeniä* 'язь'.

Zürj. PALLAS (Zoogr. III, 316) „Siraenis“ *sin*, WIED. *syn* 'eine cyprinusart, rotauge, rotfeder; cyprinus rutilus, cypr. jeses?' G. ЛУТКИН сын 'язь', сынни 'подъязокъ', Рогов сын 'язь', сын *nijan* 'подъязокъ', ŠACHOV сын 'язь', сынни 'подъязокъ', WICHM. (FUF. XVI, 204) *sin* 'cyprinus idus'.

VotjM. WICHM. *son*: *son-tšorig* 'cyprinus idus' (*tšorig* 'hal').

Vog.-osztj. vö. 29. sz.

Magy. OklSz. ? *övén*, ? *övén 'ön?* (1211.) 'aspius rapax; kühling', N.: SZINNYEI, MTSz. *ön*, *öny*, *öny-hal*, *ün-hal* 'aspius rapax; — balin; — idus', *ön-hal*, *öny-hal*, *ün-hal* 'chondrostoma nasus; — leuciscus rutilus; — aspius rapax; — idus; — alburnus lucidus'; *ön-keszeg* 'aspius rapax'.

PAASONEN, s-laute 78, 100. sz., SETÄLÄ: FUF. II, 258, OJANSUU: Vir. 1906, 84—85, ÄIMÄ: JSFOu. XXX<sub>30a</sub>, 69, WICHM.: FUF. XVI, 204, SZINNYEI, NyHas.<sup>7</sup> 143.

65. Cser. WICHM. KH. *mü'ktö* 'пискаръ' (gobio fluviatilis), M. *mü'ktö* 'шекля' (valószínűleg leuciscus alburnus), B. *müktö* 'egy pikkely nélküli kis halnem', VASZILJEV *мүктө* 'пискаръ', *мүктө* 'мелек'.

Zürjén WIED. *myk* 'eine cyprinusart, weissfisch, döbel (leuciscus?)', *bad'-kor-myk* 'weissfisch; leuciscus alburnus', GENETZ *mök* 'weissfisch', WICHM. I., Ud., V., S., L. *mük* I., L. 'eräs pieni kala' (egy kis hal), Ud., V., S. 'елець; döbel; cyprinus dobula'.

Vog. MUNKÁCSI (ÁKE. 181) T. *mouték* 'kis jászkeszeg; недоязекъ, язенець', KANN. *meutk* 'недозекъ'.

Oosztj. АНЛQV. *meudan*, *meudin* 'eine art leuciscus', CASTR. S. *megdeu* 'döbel; cyprinus dobula', ПАТК. S. *megdeu* 'dobancshal; döbel, art leuciscus', 'innen szibériai orosz *мегбень* (máskép: елецъ)', RAAS. K. *mëytəu* 'елець od. толстоспинникъ;? eine fischart', J. *māwtəu* 'мохтикъ', KARJAL. FD. *mëydəu*, m. *χūt* 'eräs kalalaji, seipi?, salakka?, елецъ', KOŠ. *mëydəu* 'döbel', Fil. *mëydəu*, C. *më'ydəu* 'елець', Sog. *meytəu*, Kr. *meytəu* 'eräs kalalaji' (egy hal), 'елець', V. *mō'ytəx* 'чебакъ', Vj. *mō'ytək* 'елець', VK. *mō'ytəx*, Vart. *mō'ytək*, Likr. *māu'ytəx*. MJ. *māu'ytəx* 'eräs kala' (egy hal), Trj.

*мѣлѣтѣх*, Ni. *meutəp* 'чебакъ', Kaz. *měuti* 'язъ', O. *meud* id. Vö. PALLAS (Zoogr. III, 316.) „Ostiacis“ *met* 'cyprinus idus'.

WICHMANN: Nyr. 59, 3—6.

66. Zürj. WIED. *keltši* 'rotfeder; cyprinus rutilus; — rotauge; cypr. erythrophthalmus; — plötze; cypr. idus', WICHM. I. *keltši*, Ud., V., S., L., P. *keltši* 'rotfeder; cyprinus rutilus; särki; copora (L., V., P.), bezeichnung verschiedener kleiner rotfederarten (S., L.)'. — A zürjén halmnév átkerült az osztjákba is: PALLAS (Zoogr. III, 317) „Ostiacis Obensibus“ *kolsi*, „ad Irтин“ *kelsche* 'cyprinus rutilus', AHLQV. *kelsi* 'cyprinus rutilus', PÁPAI *kilsí* 'copora; vörösszemű koncérhal', CASTR. I. *kelsa*, S. *kilsí* 'barbe; cyprinus barbuis; чебакъ', PATK. I. *kelsa* 'csabakhal; barbe; чебакъ; cyprinus barbuis', PAAS. K. *kělšə* 'copora; eine fischart; ? cyprinus rutilus', J. *kilsí* id., KARJAL. (Vok. 166) C. *kělšə*, Trj. *k'íl'sí*, Ni. *kel'sə* 'barbe', Kaz. *kěl'sě*, *kěl'sě* id.

? Osztj. KARJAL. (vö. Vok. 76) Kaz. *kōlənží*, O. *kōlənží* 'eine fischart (dem muksun ähnl.)'

A zürjén és az osztják halnevet kételkedve egyezettette TOIVONEN: FUF. XX, 54, 15. sz. —

Figyelembe veendőek még a következő adatok:

Cser. SZILASI *kөлčak* 'valaminő hal; eine art fisch; чехоня'. A szóvégi *-k* képző, vö. WICHM.: JSFOU. XXX<sub>6</sub>, 11. A cseremiszből a halmnév átment a toboli tatárok nyelvébe, vö. RADLOFF *kälčäk* 'чехола; ein fisch'.

Finn karj. (MELA-KIVIRIKKO 464) a Fehér-tenger partvidéke közelében *goltsha* 'salmo alpidus'; lív SJÖGREN-WIED. *koltšak* 'ganz magerer fisch'.

67. LÖNNR. dial. *neikonen* 'mört (särki)' (leuciscus rutilus).

Cser. WICHM. C. *nukta* 'säyneen sukuinen kala, pienempi' (leuciscus idus-féle hal, kisebb), JU. *nükto* 'eräs kala' (egy hal). A cseremisiz halmnévben a *-ta*, *-to* végzetet képzőnek lehet felfogni vö. cser. Gen. *čokata* 'dick, dicht (brei, kamm, gras)', KH *tšakata* 'dicht, fest, kompakt', M. *tšokata* 'dicht u. warm (zeug), voll, satt' ~ Gen. *čok*, *čoka* 'dick, dicht', C. *tšoka* 'dicht' (vö. WICHM.: FUF. VI, 31; vö. még WICHM.: JSFOU. XXX<sub>6</sub>, 24). A f. *-ei* itt mély hangra megy vissza.

68. F. *ahven* RENV. 'perca major l. fluviatilis; barsch', LÖNNR. 'aborre' (perca fluviatilis), N.: általában az egész nyelvterületen id. (Längelmäki *ahaven*); *ahaven* N.: Ikaalinen, Virrat, Laihia, Töysä,

Reisjärvi, Kalajoki, Alavieska, Rantsila, Haukipudas, Vihanti, Rovaniemi; *affen* LÖNNR. Suppl. N.: Huittinen, Suoniemi, Orivesi, Tampere; *uhven* N.: Pudasjärvi (ritk.); — *ahve* N.: Parikkala, Jaakkima, Maaninka; *ahvena* RENV., LÖNNR., N.: Nousiainen, Iitti, Jaala, Kivennapa; *affena* LÖNNR. Suppl.; *ahvenainen* dem. RENV., LÖNNR., N.: Längelmäki; *ahvenain* Iitti, Jaala; *ihven* RENV. 'pisciculi species (*sain ihveniä*); *kleine fischart*'. LÖNNROTnál az *ahven* parallelalakja: *ihveniä*, *ahvenia* 'idel l. baraste abborrar (*pelkkiä ahvenia*, *ihvan l. ihan ahvenia*). Karj.-aun. Salmi, KUJOLA, Vehkalahti, SUORTTI, Tulemajärvi, LESKINEN, Aun., GENETZ, Aun. körny., AHTIA, Jyvöalahti, Rugajärvi, Tver, KARJAL. *ahven*, Säämäjärvi, AHTIA *ahven*, Tulemajärvi, LESKINEN *ahverkala* (*kala* = hal); kicsinyítő képzős alakok: Tulemajärvi *ahvenigne*, *ahvenut*; Aun. körny. *ahveniene*, *ahvenüd*; Suojärvi *ahveniini*, *ahvenut*; Säämäjärvi *ahveniine*, *ahvenud*; Tver *ahveniine*; Rugajärvi *ahvenut*; — lüd Mundjärvi, KALIMA *ahven*; — vepszä SETÄLÄ (ÄH. 345) *ahven*, *ahn*, KETTUNEN (LVHA. I, 115) *ahn*, Kaskeza, TUNKELO *ahn*; — vót KETTUNEN (VÄH. 82) *ahvako*, MUSTONEN *aimo ahvonia* többes part.; — észT WIED. *ahven*, *ahvenas*, *ahve*, *ahen*, D. *ahvne*, *ahvnik*, *ahn*, *ahnik*, KETTUNEN *ahun*, (Kod.) *ahve*; liv. SjöGREN-WIED. *ouñas*, SETÄLÄ (ÄH. 348) *ou'ñ*, *ou'ñaz*, KETTUNEN *o'uñez*.

A szóvégi *-n*, mely az *ahven* stb. alakban megjelenik, elhomályosult képző, mely megvan a *taimen* (12. sz.) hálnévben és kimutatható a következő szavakban is: f. *joutsen* 'schwan' ~ votjG. *juś*, MU. *d'uš*, zürjI. *juś* id. (WICHM., Wotj. Chresth.); f. *jäsen* 'glied, gelenk' ~ votj. *joz* 'muskel, gelenk', szamJur. *γēsū* 'glied, hand-, fussglied' stb. (vö. PAAS., Beiträge 270); f. N.: Sakkula *peähen*, gen. *peähkenen* 'pähkinä', L. Hakulinen értesítése szerint. A képző *-na* alakjára, mely megvan az *ahvena* hálnévben, vö. f. *pähkinä* 'mogyoró' ~ votjG. *puš*: *puš-moli*, cserKH. U., M. *pükχš*, mdE. *pešte*, M. *pešte* id. (vö. SETÄLÄ, ÄH. 279, WICHM., Wotj. Chresth., Tscher. texte, PAAS., Mordw. Chresth.); f. *reppänä*, *reppana* 'rauchloch im dache' ~ észT *räpp* 'loch in der wand zum hinauslassen des rauches' (vö. WICHM.: FUF. III, 100); f. *sarana*, *säränä* 'scharnier, angel; gelenk' ~ zürj. *d'žir* stb. 'angel, türangel' stb. (vö. WICHM.: FUF. XI, 251).

LpN. FRIIS *vuosko* 'perca; abor', *vuoskom* id., QVIGSTAD (Lapp. navne 379) S. *vuoskon*, L. WIKLUND *vüaskun*, *vüaskuj*, *vüaskuw*, K. GENETZ Kld. *vuosk*, Not. *vuask*, *vözvan*, ÄIMÄ (Astev. 25) I.

*vu'ňsku. vuďsku*, ITKONEN Nj. *vuosk<sup>A</sup>*, dem. *vũěšk<sup>A</sup>nož* Kld. *vuosk<sup>A</sup>*, dem. *vũšknvňď'š*, T. *vjəzvan* id.

A lpS. *vuoskon*, *vũəskun*, K. *viəzvan*, *vjəzvan* alakokban levő *-n* végzet azonos azzal az *-n* képzővel, mely megvan a *čoarran*, *šoarran* halmnévben és néhány más lapp szóban is (vö. 3. sz.). A lpN. *vuoskom* alakban levő *-m* szintén képző, vö. lp. dial. *vāžam* 'rheno femina' ~ *vāža* 'vitulus rangiferinus 2 annos natus, qui matrem sequitur', N. *vača*, S. *vatja*, K. *vāž* stb., mdE. *vaš'o*, M. *vaš'ä* 'das füllen, fohlen' (vö. TOIVONEN, Affr. 93—94, 96. sz.); lpN. *goaskem* 'aquila', P. *gũäškim*, S. *kāskem*, L. *kōškēm* stb. ~ zürj. *kutš* stb. 'adler', votjM. *kutš* 'ein vogel, vom aussehen des königsadlers, aber kleiner' stb. (vö. TOIVONEN, i. mű 124—125, 176. sz.); FRIIS lpN. *liddam* 'tabanus' ~ *lidda* id.; lpN. dial. *gierkam* 'cunabula' ~ *gietka* id.; S. *jobberm* 'lacus minusculus stagnum' ~ *jobber* id.; S. *ravem* 'rubor nubium' ~ *ravad* id.; HALÁSZ M. *vuótnam* 'anyós, napa; schwiegermutter' ~ U. *vuāno* stb. id.; N. dial. *čuopsem* 'bifurcum ferreum', S. *tjuopsem* 'furca; gaffel' ~ cser. *šōps* stb., osztj. *sūbšs* stb. (vö. TOIVONEN: FUF. XV, 77); N. *čulgom* 'pars lateralis calceorum v. digitalium' ~ f. *solka* 'strumpkil'; *solki* 'kil, vād' (u. ott), stb. (vö. még MARK: FUF. XVIII, 161). A lpL. *vũəskūw* alakban mutatkozó *-w* képzőt megtaláljuk a következő szókban is: S. *watjew* 'rangifer femina' ~ *watja*, L. *vāčau* 'dreijährige od. ältere rennkuh' ~ *vāča* (vö. TOIVONEN, Affr. 93—94, 96. sz.); S. FRIIS *orrev* 'sciurus vulgaris' ~ *orre*, *oarre* id.; HALÁSZ (Sv.-lp. nyt. 76) *vuodnav* 'napa' ~ *vuodna* id. — Ugyancsak képző a lpL. *vũəskuj* alakban levő *-j* végzet, vö. L. *pōcuj* 'renntier' ~ N. *boaco*, zürj. *pež* (vö. UOTILA, Kons. 271); FRIIS N. *bussai* 'felis domestica' ~ *bussa*, *busse* id.; N. *olmai* 'vir' ~ S. *olma* id.; K. *njabai* 'sobrinus, e sorore nepos' ~ N. *næppe* id.; K. *suoloi* 'insula' ~ N. *suolo* id.; K. *cambaj*, *cuapuj* 'rana, pagurus' ~ N. *cuobo* id. stb.

? Cser. WICHM. U. *šiškālō* 'eine art kleiner fisch (silberglänzend, die grössten sind ca. 8 cm lang), russ. dial. *шаклей* (vö. WICHM.: JSFOu. XXX<sub>6</sub>, 20), VASZILJEV *вишкыльэ* 'мольявка, мелкая рыба, плавающая наверху'. A *-lō* végzet kicsinyítő képző (vö. WICHM.: JSFOu. XXX<sub>6</sub>, 20), mely megvan még néhány kisebb állat nevében. A *-lō* képző leválasztása után visszamaradó cser. *šiškō*-tő megfelel a finn *ahve*-tőnek és a lp. *vuosko* stb. alaknak. A lp. *-sk-*, cser. *-šk-* szabályos folytatói az eredeti *\*-šk-* kapcsolatnak. A f. *-hv-* és lpK. *-zv-* a gyengefokra mennek vissza (vö. SETÄLÄ, Stufenw. 74).



Ezt a feltevést megerősíti több más adat is, amelyek szerint — legalább is a finben — szóközépi szibiláns után következő *-k-* nem egy esetben fokváltakozásnak volt alávetve (vö. TOIVONEN: Vir. 1932, 52).

A finn és cser. szókezdő hang viszonyánál figyelembe veendő, hogy finn magánhangzós szókezdetnek a cseremiszen több esetben *β-* felel meg, pl. cser. KH. *βàdar*, U. *βòdar* 'euter' ~ f. *utare*; KH. *βòtšëm*, U. *βutšëm* 'warten' ~ f. *odottaa*; KH. *βiem* 'gerade werden' ~ f. *oikea, oieta*; KH., U. *βuj* 'kopf; oberes ende stb.', (KH.) 'der oberste, der schönste, der beste' is ~ f. *oiva* (vö. WICHM. Tsch. texte); cser. *βal*: *βálna* 'auf (wo?)' stb. ~ f. *yli* 'das obere', *maidon ylinen* 'flos lactis' (vö. TOIVONEN: FUF. XX, 49, 2. sz.). Igaz, hogy ezekben a megfelelésekben cser. *β-* szókezdő hanggal szemben mindenütt f. labialis magánhangzó áll, de meg kell gondolni azt is, hogy az *ahven* *a-*ja — amint azt már WIKLUND kimutatta — eredeti labialis hangra, *o-*ra megy vissza (vö. UL. 123—145), s ezen az alapon a fenti megfelelések közé a cser. *βiskölv* ~ f. *ahven* is beillik. Érdekes, hogy a finn népnyelvben (Pudasjärviben, Észak-Finnországban) az *ahven* alak mellett még ma is él a ritkán használatos *uhven* alak, amelyben tehát labialis magánhangzó van a szó elején.

Az első szótag vokalizmusához tekintetbe veendők a következő egyezések: cserU. *šindžem* 'sitzen, stehen' ~ lpN. *šuožžot* 'stare' (vö. TOIVONEN, Affr. 173, 314. sz.); cserM. *pisa* 'penis der kleinen knaben' ~ lpN. *buočča* 'membrum virile et hominum et animalium' (vö. TOIVONEN, i. mű 152, 259. sz.); cserKH. *βitškältäš* 'klopfen, streicheln' ~ f. *vatkata, vätkätä* 'vi projicio l. præcipito, violenter prosterno' (vö. TOIVONEN, i. mű 133, 200. sz.); cserH. *kiza*: *oš-kiza* 'geissblatt' ~ f. *kuusa* 'Lonicera xylosteum' (vö. TOIVONEN, i. mű 203, 389. sz.); továbbá (WICHM., Tsch. texte) cserM. *mitq'ndi* 'erde, erdboden' ~ f. *muta*; cserC. *pi'tšä, βü'tšä* 'renntier' ~ f. *poro*; cserKH. *βiem* 'gerade werden' ~ f. *oikea, oieta*; cserKH. *tšivgem, U. tšivgem* 'stechen, picken' ~ f. *hungata, hunkoa*.

A finn 'perca fluviatilis' és a cser. WICHM. 'Щаклең', VASZILJEV 'МОЛЪЯВКА' stb. jelentés meglehetősen távol áll egymástól, de viszont nem hagyhatjuk figyelmen kívül az *ahven* népies vagy talán helyesebben népköltészeti alakváltozatának, az *ihven* alaknak RENVALL szótárában levő értelmezését: *ihven* 'pisciculi species (sain ihveniä); kleine fischart', amely jóformán fedi a cseremiszi jelentést.

WIKLUND UL. 131, SETÄLÄ, Quantitätsw. 15, Stufenw. 74 lp., f. — vö. még SETÄLÄ: FUF. XIII, 354 és az ott idézett irodalom, ÄIMÄ: MSFOU. XLV, 25.

69. F. észt WIED. *sāra* 'alter, nicht mehr laichender barsch', KALANDUS JA KALASTUS 22 l. *saara* id.

Osztj. AHLQV. *tāra* 'kaulbarsch', *tār* 'acerina cernua; kaulbarsch', PÁPAI S. *tareyg*, KO. *lerēx* 'ершъ; sérinchal', V. *jerox* id., *jarēx-pōx* 'sérincfiók', PAAS. K. *tārē* 'kiiski; ершъ; kaulbarsch; acerina cernua', J. *Lārēy'* id. (vö. s-laute 38, 138. sz.). KARJAL. F. D. *tārē*, Fil., C., Č., Kr. *tārē*, V. *lārēx*, Vj. *žārēx*, VK. *žārēx*, Vart. *Lārēx*. Likr. *žārēx*, MJ. *ḏārēx*, Trj. *ḏārēx*, Kaz. *ḏār*, O. *lār* 'kaulbarsch'. Az osztjából a halmév átment a szamojédba is, vö. CASTR. Jur. *leara*, *lear* 'barsch', *learako* dem, REGULY *lar* 'орухъ; ершъ', vö. még SCHRENK 292. sz. *lār* 'barsch' (vö. GOMBOCZ: NYK. XXXII, 209).

Vog. AHLQ. *tār*, *tāri*, *toari*, *tarka* 'kaulbars; acerina cernua', MUNKÁCSI, Hal. 303 É. *tārkä*, L., P. *tāri*, K. *toārei*, T. *tāru* 'sérinc; kaulbarsch' (acerina cernua), KANN. TJ. *tārū*, TČ. *tārū*, AK. *tā'ri*. KK. *tā'ri*, FK. *tā'ri*, P. *toāriy*, ÉV. *tū'ri*, AL. *toāri*, KL. *tāri*, So. *tārcā* 'ершъ; kiiski; acerina cernua', vö. PALLAS (Zoogr. III, 245) „Vogulis“ *tarri*, *tarhwan* 'perca cernua'.

? ZÜRJP. WIED. *darga* 'kaulbarsch; perca cernua'.

VOTJM. WICHM. *darga* 'молёкъ' (kis hal). A votjában ez a szó 'hyönteinen' (rovar) jelentésben is megvan, vö. votj. WICHM. M. *darga*. J. *durga*, G. *dorgi*: *val-dorgi* 'hyönteinen'. A 'rovar' ~ 'kis hal' jelentésre vö. f. *sirkka* (81. sz.). Érdekes, hogy a perca cernuát v. acerina cernuát a magyar nép többek között *vízidarász*-nak is nevezi (vö. Herman, MHALK.).

A malmyži-votják adat miatt aligha tartható fenn PAASONEN-nek az a véleménye, hogy a zürjP. *darga* 'kaulbarsch' halmév igen régi jövevényszó a vogulból. Valószínű, hogy a permi halmév nem tartozik össze az észt-vog.-osztj. halmévvvel.

PAASONEN, s-laute 132, 176. sz.

70. Osztj. AHLQV. *sört* 'hecht', BEKE *särt*, *svrt* 'csuka; hecht; esox lucius', PÁPAI Vj. *sar*, V. *sart*, KO. *särt* 'csuka', CASTR. S. *sört*, *särt* id., PATK. I. *sört* 'csuka; hecht; esox lucius', PAAS. K. *sört* 'hanki; hecht', J. *särt* id. K. *sört-mōx* 'hauenpoika; hechtbrut'. J. *särt-mōk* id.; KARJAL. FD. *sört*. Koš., Fil. *sört*, Kr. *sort*, V. *sār't*, Vj., VK. *sār't*, Vart. *sār't*, Likr. *sār't*, MJ. *sār't*, Trj. *sār't*, Ni. *sār't*, Kaz. *sār't*, O. *sār't* 'hecht'.

Vog. AHLQV. *sört* 'hecht', SZILASI AL. *sárt* 'csuka; hecht', MUNKÁCSI, Hal. 303 É. *sort*, KL., K., P., T. *sárt*, AL. *sart* id., KANN. TÖ. AK. KK. *sárt*, P., AL., KL. *sart*, ÉV. *sar't*, FL. *sórt*, So *sórd* id.

Zürj. WIED. *sir*, *sir-tšeri* 'hecht; esox lucius' (*tšeri* 'hal'), *tšui-pi-sir* (vö. 40. sz.), *sir-pi* 'junger hecht', WICHM. I., Ud., V. *sir* 'hauki' (esox lucius) V. *sir-tšeri* id., V. *sir-pi*, S. *sir-pijan* 'hauen-poika' (csukaivadék).

PAASONEN, s-laute 108, 154. sz.

71. Votj. WIED. *lon* 'lachs, der im see überwintert hat'.

Oszjtj. AHLQV. Obd. *lounin* 'cyprinus idus'. A szóvégi *-n* képző. vö. pl. *meudan*, *meudin* (65. sz.). A 'salmo' ~ 'cyprinus' jelentésváltozásra vö. pl. szam. CASTR. Jen., Tawgy *latu* ~ PALLAS „Tayginzis“ *lacto-challe* (22. sz.).

72 F. LÖNNR. *koll* 'mager och lång strömming' (sovány és hosszú hering).

Lp. QVIGSTAD (Lapp. navne 373) *göles* 'kaito (meget stor)', WIKLUND L. *kolēs* 'sehr grosser fisch'. FRIIS S. *kolla* 'lucius magnus; en stor gjedde'. A *göles* és *kolēs* alakokban mutatkozó szóvégi *-s* képző (vö. HALÁSZ, Sv.-lp. nyt. 70., NIELSEN, Gramm. § 218).

Vog. AHLQV. *χallek* 'eine fischart (coregonus vimba?)'. A szóvégi *-k* képző, vö. *sorēχ* stb. (39. sz.).

73. F. *maiva* GAN. 'coregonus albula minor', RENV. (Észak-Finnország) 'salmo albula; stintenart', LÖNNR. 'fiskbete (på krok) (täky, syöte, maima); löja, siklöja, mujka, hafsmujka (muikku)' (csalétek; alburnus lucidus; coregonus albula), Suppl. 'fiskyngel; elriza (phoxinus aphyra; haapiainen, maimo, mutu)' (halivadék; phoxinus aphyra), N.: Suoniemi, Kalajoki, Haukipudas, (MELAKIVIRIKKO 476) Oulu, Raahe 'muikku; coregonus albula', (MELAKIVIRIKKO 444) Iidesjärvi 'mutu; phoxinus aphyra', Porvoo, Ruovesi, Tyrvää, Lempäälä, Pyhäjärvi, Kälviä, Kalajoki, Haukipudas, Kajaani 'kis hal; csalétek', Maaninka *mäeva* 'kis hal', Ristiina *maeva* id.; Suoniemi *särjenmaiva* 'pieni särki' (kis leuciscus rutilus), Parikkala *ahvenenmaiva* 'csalétekül használt kis sügér'.

*Maima* LÖNNR. 'agn, gli, bete (oukisyöttö, täky); räm' (csalétek; halivadék; ikra), N.: Renko, Jaakkima, Polvijärvi, Ilomantsi, Korpiselkä, Kontiolahti 'kis hal; csalétek', LÖNNR. *ahvenmaima* 'abborrunge l.-bete; lekaborre' (sügérivadék; ivó sügér), *maimanen* dem., Suppl. *maimo* 'elriza; phoxinus aphyra (maiva, kenjä, kivikala)', *maimunen* dem.,

Suppl. *paara-maimunen* 'elriza; phoxinus aphyra (kulmakko, ranta-vonttu)', N.: Suursaari (MELA-KIVIRIKKO 413) *pukki-maimonen* 'gasterosteus pungitius'. — Karj.-aun. Jyväskylä, KARJAL. *maima* 'syötti' (csalétek), *maima<sup>ni</sup>* dem., Rugajärvi, KARJAL. *maima* 'pieni kala (ahven, särki)' (kis hal, perca fluviatilis, leuciscus rutilus), *maima<sup>ne</sup>* dem., *orgimaima* 'syöttikala' (csalétek; *onki* 'horog'), Suojärvi, AHTIA *majma* 'kalanpoikanen' (halivadék), *majma<sup>ni</sup>* dem., Salmi (MELA-KIVIRIKKO 433) *maimankala* 'säkiä' (silurus glanis), *maimanpoika* id., MARFA HOSAINOV *maima<sup>ne</sup>* 'pieni kala, maima' (kis hal), Tulemajärvi, LESKINEN *majmane* 'maima' dem., Aun. körny., AHTIA *majma<sup>ne</sup>* dem. 'hieno kuivattu kala' (kis száritott hal), Rugajärvi, Jyväskylä KARJAL. *ahvenmaima* 'pieni ahven, ahvenenpoika' (kis sügér, sügérivadék), Suojärvi, AHTIA *ahvenmajma* 'ylen pieni ahven' (nagyon kicsi sügér), *ahvenmajma<sup>ni</sup>* id., Tulemajärvi, LESKINEN *ahvenmajmane* 'tämänkesäinen ahvenen poika' (ezidei nyári sügérivadék), Aun. körny., Säämäjärvi, AHTIA *ahvenmajma<sup>ne</sup>* id., Salmi *majmu* MARFA HOSAINOV 'kuivattu kala; kuivatut pienet ahvenet, kiiskit ja ensi sijassa kuoreet' (száritott hal, perca fluviatilis, perca cernua és elsősorban osmerus eperlanus), KUJOLA 'kuivattu kuore' (száritott osmerus eperlanus), Tulemajärvi, LESKINEN 'samankesäinen kalanpoika' (idei nyári halivadék), Aunus körny., AHTIA *majmu* 'hieno kuivattu kala' (kicsi, száritott hal); *kalamajmu* 'kalanpoikanen (samana kesänä syntynyt)' (idei nyáron kikelt halivadék); Säämäjärvi, AHTIA *ahvenmajmu* 'pieni samankesäinen ahven' (kis idei nyáron kikelt sügér), Aunus körny., AHTIA *ahvenmajmu* id.; — lüd SUNUNSUU, KUJOLA *majm* 'syötti' (csalétek), Mundjärvi, KALIMA *ahvenmajm* 'pieni ahven sekä elävänä, että kuivattuna' (kis sügér, élve és száritva), *majma<sup>ni</sup>* dem., — vepszá Kaskeza. TUNKELO *majm* 'nuori, pieni kala, jommoisia keväisin kuivataan paaston ja talven ajaksi' (fiatal, kis hal, amilyeneket tavasszal száritanak a böjt idejére és télire); — észt WIED. D. *majm* 'kleiner fisch, fischbrut, spec. die kleinen cyprinusarten'; *havi-majmud* 'hechtjunge', *kala-majm* 'fischbrut', *lepp-majm* 'elritze; cyprinus phoxinus L.', *muda-majm* 'stichling; gasterosteus L.', (RIIKOJA 65 'gobio fluviatilis'), RIIKOJA 78 *jõemajm*, *lepamajm*, *lepp-majm* 'phoxinus laevis Agas; ellritze' (*lepp*, gen. *lepa* 'erle'; *muda* 'kot, schlamm, meerauswurf'; *jõgi*, gen. *jõe* 'fluss, strom, bach'), WIED. *majmekene*, *majmukene*, *majmokene* dem. —

LpK. QVIGSTAD (Lapp. navne 375) *maiv* 'fiatal coregonus

lavaretus', ITKONEN Ko. *maiva* 'alve, kalanpoika; fischbrut, junger fisch' jövevényező a finnől. (ITKONEN: JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 72 egyeztette a lpKo. és f. *maiva* alakot).

A keleti-tengeri finn-nyelvekből a *maiva*, *maima* és *maimakala* alak az oroszba is átment (vö. KALIMA, OLR. 160, 166), sőt a *maima* alak az orosz közvetítésével a törökségbe is behatolt, vö. RADLOFF Kaz. *maima* 'kleines fischchen'.

A *maiva*, *maima* halnévnek bizonyára csak alakváltozata a következő halnév: *maikko*: *rantamaikko* LÖNNR. 'benunge, spigg; gasterosteus pungitius (rautakala, tuikkinen, kituspiikki, paskapiikki)', Suppl. 'stenlake (petromyzon planeri)', N.: Kurkijoki, Jaakkima 'kolmepiikkinen rautakala' (gasterosteus pungitius), 'mutu' (phoxinus aphy), Sääminki 'rautakala', Parikkala 'kivikala' (cottus gobio), '6–9 cm hosszú csalétekül használt puha hal, mutu?', Joensuu (MELA-KIVIRIKKO 444) *rannanmaikko* 'mutu' (phoxinus aphy), Pyhä-ranta *rantmaikk(u)* (jelentés nélkül), *rantamaikunen* LÖNNR. 'benunge, spigg; gasterosteus pungitius (rautakala, tuikkinen, kituspiikki, paskapiikki)', Suppl. 'elriza; phoxinus aphy (sirkka, rapatuikkinen, paaramaimunen, kulmakko)', N.: Uusi-kaupunki (MELA-KIVIRIKKO 444) 'mutu' (phoxinus aphy), LÖNNR. *rantamaikuri* 'elriza; phoxinus aphy', N.: Uusi-kaupunki (MELA-KIVIRIKKO 444) id., Pyhämaa *randmajauune* 'ranta-maikunen: rantakalat y. m. pienet rantamatalassa laumoittain puikkelehtivat pienet kalat ja kalanpoikaset' (a parti sekély vizekben csoportokban úszkáló kis halak és halivadékok), LÖNNR. *rantamaikko* 'stensimpa; cottus gobio', N.: Parikkala *partamaikko* 'kivikala' (cottus gobio), (*ranta* 'part', *parta* 'szakáll').

A f. *maikko*, ill. *maikki* alakban levő *-kko*, *-kki* végzet a *-kka* kicsinyítő képzőnek ismert alakváltozata, a *maikunen* stb. alakok pedig továbbképzett deminutivumok. A *maiva* és *maima* alakokat szintén képzős alakoknak fogom fel, melyekben a tö *mai-*, a *-ma*, *-va* végzet pedig elhomályosult képzőelem. A *-va* képző, amint azt már AHLQVIST kimutatta (SKR. 58. §), több finn állatnévben megvan, köztük az *olkava* (41. sz.) és a *sulkava* 'abramis ballerus' halnévben is. Ugyancsak elhomályosult *-va* képző van a következő finn szavakban is: *pellava*, *pellova* 'lein' ~ *pella* id. (PAAS.: JSFOu. XXX<sub>23</sub>, 1–2); *untuva* 'lana mollior e. c. agnorum, arborum; lanugo, pluma mollis; dune, milchhaar, weiche wolle' ~ szamO. *und*, *unde*, *umde* stb. stb. 'bart' (vö. PAAS., Beitr. 87, 150. sz.); *silava*, *silevä* 'fett, speck' ~ zürj. *šil*, cser. *šel*, szamTawgy *sela*, O. *sile* stb. stb.

(i. mű 206, 262. sz.); *salava* 'salix fragilis l. caprea; palmweide' ~ mdM. *šeli*, magy. *szil*, cser. *šol* stb. (i. mű 216, 277. sz.). — Elhomályosult *-ma* képző van a következő finn hálnévben: *kesämä* 'en art braxenpanka (cyprinus blicca)' ~ *keso* 'cyprinus björkna' (TOIVONEN, Affr. 143, 229. sz., ebben a dolgozatban 59. sz.); vö. még *kuusama* 'lonicera xylosteum; al. rhamnus frangula; heckkirsche, faulbaum' ~ *kuusa* id., cser. *oš-kuže* stb. stb. 'geissblatt' (*oš* 'fehér') (i. mű 203, 389. sz.). A *maiva*, *maima* hálnévben levő *-va*, *-ma* képző valószínűleg azonos eredetű s érvényesült benne ugyanaz a szóközépi *m ~ v* váltakozás, melyet a finn nyelvekre vonatkozóan OJANSUU (Vir. 1909, 25—29), a fgr.-szam. nyelvekre vonatkozóan pedig SETÄLÄ (Stufenw. 3—4) és PAASONEN (Beitr. 5—10) mutatott ki. A megfelelő lapp képzőben interdialektikus *m ~ v* váltakozás van a következő esetben: lpN. *vuoskom* 'perca' ~ L. *vüasküw* id. (vö. 68. sz.); lpN. dial *vāžam* 'rheno femina' ~ S. *vatjew* 'rangifer femina', L. *vāčau* 'dreijährige od. ältere rennkuh', vö. lpN. *vāža*, S. *vatja*, L. *vāča* stb. (TOIVONEN Affr. 93—94, 96. sz.); HALÁSZ L. *vuotnam* 'napa, anyós' ~ S. *vuodnav* id., vö. *vuodna* id. (Sv.-lp. nyt. 76). Hasonló váltakozás van a szamojédban is, pl. Jur. *hāsawa* 'mann; jurak, samojede', (Knd. mscr.) *kāsawwa* 'мужчина' ~ (Knd. mscr.) *kāsama* id., Tawgy *kuajjumu* 'mann' stb. (PAAS., Beitr. 236). — Vö. még osztj. Kr. *kō'simə* 'särki' (leuciscus rutilus) ~ vogÉ. *kāseuw* id. (59. sz.). A finnben tehát a hálnév tőalakja \**mai* volt, melynek megfelel a következő osztják hálnév:

osztj. AHLQV. Kond. *mugi* 'cyprinus carassius', CASTR. I. *mōgo*, S. *mūgi* 'karausche', PÁPAI V. *мухе*, KO. *mughuj* 'караць; kárászhal', PAAS K. *mōχə* 'караць; karausche', J. *mūwə* id., KARJAL. FD., Koš., Fil. *mōχə*, m. *χut* 'ruutana; караць' C., Kr. *mōχə*, V. *mūχə*, Vj. *mūχə*, VK. *mūχə*, *mūχə*, Vart. *mūχə*, Likr. *mūχə*, *mūχə*, (Vok. 99) Ni. *mūχə* (*mu-*), Kaz. *mūχə* id. — A f. \**mai* ~ osztj. *mōχə* stb. úgy felelnek meg egymásnak, mint f. *tāi* 'laus' ~ osztj. CASTR. S. *tagutem*, I. *teudem* id., PAAS. K. *teutəm*, J. *täutəm*, KARJAL. (Vok. 161) FD. *teupəm*, Trj. *täutəm*, V., Vj. *tōγtəm*, Ni. *teutəm*, O. *teudəm*, Kaz. *teutəm* id., vö. még vog. AHLQV. *tāχim*, *tākum*, SZILASI *takəm*, *tāχəm*, *tāχəm*; lpN. *dikkē*, L. *tiok'k'ēē*, I. *tikke* stb.; zürjI. *toḷ*; votjG., MU. *teḷ* id.; magy. *teü* id. (vö. WIKLUND, UL. 317, PAAS., Ostj. Wb., WICHM., Wotj. Chresth.). A f. \**mai* hálnév tehát éppen úgy az eredeti szóközépi \*-γ-féle hang kiesésével vált egytagúvá, mint az említett *tāi* szó, továbbá a *sou-ta* 'rudern',

*myy*, *myö* 'verkaufen' igetövek (vö. WIKLUND, UL. 317, PAAS., Beiträage 59—60). — Finn *a*-nak az első szótagban gyakran felel meg osztj. *u*, pl. f. *kala* ~ osztj. *zul*, *k'ül* stb. (vö. TOIVONEN: Vir. 1930, 338—339). A 'cyprinus carassius' ~ 'kis cyprinus-fajok' (vö. észt WIED. *maim*) ~ 'kis hal' jelentésváltozás könnyen elképzelhető. Lehetséges azonban, hogy a halnév eredeti jelentése 'coregonus albula; kis coregonusfaj' volt, amelynek az osztják jelentéshez való viszonyára vö. szam. PALLAS „Tayginzis“ *laeto-challe* 'cyprius carassius' ~ CASTR. Jen., Tawgy *latu* 'salmo peljet' (22. sz.).

SAXÉN (FUF. XII, 110) a f. *maima* ~ *maiva* halnevet germán eredetűnek magyarázta és a germ. \**maiva* > izl. *miór*, *moer*, ó-svéd *mio(r)*, *mjø*, új-svéd dial. *miöär*, *miövär* 'schlank, dünn, schmal' szókkal hozta kapcsolatba (vö. SETÄLÄ: FUF. XIII, 408).

74. F. *lakka* N.: Kurkijoki (MELA-KIVIRIKKO 406) 'cottus gobio', Suomenniemi 'egy kis nyálkás hal, valószínűleg egy gobio-faj'; karj. Kiestinki 'suuri matikka' (nagy lota vulgaris).

? Osztj. KARJAL. Vj. *läχ* 'pieni kalanpoika; мулька' (kis halivadék), *lä'gä'li* dem. A vokalizmusra nézve (f., lp. mélyhang ~ osztj. magashang) vö. TOIVONEN, Affr. 118, 157. sz. és FUF. XX, 143—144.

75. F. *haili*, *haili-kala* RENV. 'clupea harengus membras (halecula) max. recens l. levius salsa; frischer strömling (haala, haula, silakka)', LÖNNR. 'färsk, osaltad ströming, ströming i allm. (silakka)', Suppl. 'mujka, som fångas ur hafvet, hafsmujka' (friss, besózatlan hering, a hering általában; Suppl. coregonus albula, melyet a tengerből fognak), N.: Luvia, Lempäälä, Orivesi, Tampere, Längelmäki, Vehkalahti, Lemi, Savitaipale, Kivennapa, Pyhäjärvi Vpl., Kirvu, Hiitola, Rautjärvi, Parikkala, Nurmes, Kontiolahti, Korpiselkä, Finn-Karjala tengerparti vidéke, Suomenniemi, Sääminki, Karttula, Uusikirkko, Pertunmaa, Laihia, Reisjärvi, Haukipudas (újabbán); Suistamo (csak a legújabb idöben), *hailikka* dem. LÖNNR. 'liten ströming' (kis hering), *haila* RENV., LÖNNR., N.: Jaakkima. — Vót Kettunen (VÄH. 77) *haili* 'silakka' jövevényszó a finnől.

ZürjP. WIED. *šulim* 'ein fisch (?)', WICHM. P. *šul* 'eräs kala; железница, драпецъ; vaaksan pituinen, harmaa, litteä, korvan kohdalla piikit' (egy hal, clupea alosa (vö. RUKOJA 34), arasznyi hosszú, szürke, lapos, a kopoltyúnál tüskék), *šuli'm* 'nahkiainen; вьнь' (petromyzon). A *šuli'm* alakban levő *-m* képző (vö. UOTILA, Kons. 217 és az ott idézett irodalom).

A vokalizmus nem világos.

76. Osztj. BEKE *nělki*: *n*. [ki] *jem pūkat* 'heringhal jeles csoportja; des heringfisches vorzüglicher schwarm', KARJAL. FD. *nāl'ak*, AD. *nāl'ak* 'pieni kala, pieni takynā käytettävä kalanpoika (särjen, salakan y. m.)' (kis hal, kis csalétekül szolgáló halivadék, leuciscus rutilus, alburnus lucidus stb. ivadéka), Kr. *nāl'ak* 'kalanpoika' (halivadék), *nāl'ak mox* id. (*mox* állat v. madár kicsinye), Ni. *nāl'k'*, *nāl'ak'* 'pieni мелкий язь', Kaz. *nāl'k'*, *nāl'k'* 'aivan pieni kalanpoika (ei hauen); „мулька“, Sosvan selti' (egészen kicsiny halivadék, nem csukáé; szoszvai hering). O. *nāl'ax*, -k 'kalanpoika' (halivadék), Kaz. *nāl'k'ūl*; *nāl'kk'ūl* 'pienikala („БЕТЬ МОЖНО ЕСЛИ ДРУГОЙ НЕБЪ“)' (kis hal), C. *nāl'kə* 'kalanpoikanen' (halivadék), Kr. *nāl'kə* 'vasta hautoutunut, hyvin pieni kalanpoikanen' (ujjonnan kikelt, nagyon kicsi halivadék), PAAS. K. *nāl'ke* 'kalan mujeet, pienet kalanpojat; fischbrut'. A hálnév 'hering' jelentésben jövevényt szó a vogulból (vö. KARJAL., Vok. 204).

A hálnév az osztjából (vö. KARJAL., Vok. 204) a szamojédba is átment, vö. SCHRENK *nílák* 'salmo albula', Jur. REGULY *nílok* 'сельдь; hering'.

Vog. AHLQV. *nálik* 'coregonus albula'. SZILASI *nálek-xul*, *nalkän xul* 'hering' (*xul* = hal), SZIGV. *nálek* id., KANN. SO. *nála* 'сельдка; coregonus albula', FL. *nalk* id.

A vog.-osztj. -k végzet képző, vö. osztj. *sorix*, *sorok* stb. (39. sz.). ? LpN. FRIIS *navllo* 'ammodytes tobianus; siil'.

Az eredeti szókezdő \*n- a lappban megmaradt, a vogulban és az osztjákban magashang előtt \*n- > *n*- hangváltozás történetett (vö. SZINNYEI, NYHAS.<sup>7</sup> 32). A vokalizmus nem szabályos, vö. mégis osztjFD. *kāpən*, V., Vj. *k'ät'k'ən'*, Trj. *k'ät'g'ən'* stb.; vog. *kit*, *kil* 'zwei' ~ lp. *guökte* (vö. TOIVONEN, Affr. 118, 157. sz., SZINNYEI NYHAS.<sup>7</sup> 139).

77. Vog. PALLAS (Zoogr. III, 248) *sümra*, *symir* 'perca fluviatilis', AHLQV. *symir* 'barsch', *symra*, *symri*, *somyr* id., SZILASI *simri* 'sügerhal; barsch', KANN. KK. *sömər*, P. *symrá*, *sumrá*, ÉV., DV., KL. *symrá*, FL. *simri*, So. *symri* 'ahven; perca fluviatilis'.

Osztj. AHLQV. *seuri* 'häring', Obd. *sevri* 'coregonus albula', KARJAL. O. *seuri* 'сельдь (?)'. — (AHLQV. *symri* 'barsch' nyilvánvalóan jövevényt szó a vogulból.)

78. A. Lp. ITKONEN Nj. *sīēxs<sup>A</sup>*, Kld. *sīxs<sup>A</sup>* 'pikku ahven; kleiner barsch', Nj. *sieūs'vž*, Kld. *sīusvñž<sup>š</sup>* dem.



Vog. MUNKÁCSI Hal. 303, T. *čaxsēr* 'perca fluviatilis', KANN. TJ. *tsax, tsə'r*, TČ. *tsax, tsə'r* 'ОКУНЬ; ahven; perca fluviatilis'. A szóvégi *-r* elemet képzőnek foghatjuk fel, vö. *sūkur*, *sōxer* (4. sz.). A lapp és vogul hálnév egymáshoz való viszonya homályos.

78. B. lpN. FRIIS *soavvel* 'thymallus vulgaris; har', K. GENETZ *sīvel*, *sīovel*, Kld. *suovvel*, N. *søvvel*, *so,vvel* 'harjus; aesche (thymallus)', ITKONEN Nj. *seuvel*, Kld. *suəuvel*, T. *sīvel* 'harjus, harri; äsche; thymallus vulgaris', ÄIMÄ I. *sóavvil* id.

Vog. KANN. AK. *šəβthx* 'ОКУНЬ; ahven; perca fluviatilis'. A szóvégi *-x* valószínűleg képző, vö. *sorex*, *sorix* (39. sz.). — Ebben az esetben — éppen úgy, mint az előbbiben — valószínűleg van valami összefüggés a lapp és vogul hálnév között, de ezt az összefüggést hangtanilag igazolni vagy közelebről meghatározni nem tudom.

79. LpN. FRIIS *gugjor* 'salmo trutta; sørret', WIKLUND (JSFOu. XXIII<sub>16</sub>, 7), Kr. 'salmo trutta; sørret, der er bleven stationær i elven'.

< f. *kujeri* LÖNNR. 'ett slags fisk af laxslägte (taimen, forell?)' (egy lazacféle hal; pisztrángfaj?), vö. *kueri* LÖNNR. Suppl. 'insjö forell' (tavi pisztráng), N.: Kittilä 'pienempi lohilaji' (kisebb lazac-faj), Tornio (MELA-KIVIRIKKO 468) 'édes vizekben áttelelt salmo eriox', *kuveri* LÖNNR. 'laxforell' (lazacpisztráng).

Úgy gondolom, hogy mindezek a 'salmo-faj' jelentésű halnevek, csak tovább képzett alakváltozatai a következő hálnévnek: LÖNNR. *kuuja*, *kuujo* 'insjö lax (järvilohi, lihavampi muuta lohita) lägger icke rom, håller sig röd i köttet hela sommarn; kallas lohi då den far nedför strömmen', Suppl. 'hon-taimen' (tavi lazac; kövérebb a másfajta lazacnál, nem rak ikrát, húsa egész nyáron vörös marad; mikor a folyók árjával lefelé halad, lazacnak (*lohi*) nevezik); Suppl. ikrás lazacpisztráng), vö. LÖNNR. *kuujanen* dem. 'liten lax, laxöring', *kuujas* 'forell (lohenikko)'; karj. GENETZ *kuuja* 'kala, joka on lohen sukua, mutta parempi ja hienempi, 4—7 naulaa painava' (lazac-féle, de a lazacnál jobb és finomabb, kb. 4—7 font súlyú hal), Jyväskylä, Rugajärvi, KARJAL. *kūja* 'järvilohi'. Az első szótagbeli rövid és hosszú magánhangzó váltakozására vö. HAKULINEN: Vir. 1933, 159—166. Vö. még *kiunki* ~ *kiunki* (6. sz.). A *kuuja* hálnév és alakváltozatai — amint tudjuk—összefüggenek a f. *kuu* 'fett', m. *háj* szókkal és fgr. megfelelőikkel (vö. DONNER, Et. Wb. 31. sz., WIKLUND: JSFOu. XXIII<sub>16</sub>, 7). A zürjében és a szamojédban is

van 'zsir[os]-hal' jelentésű lazacnév, vö. zürj. WIED. *vji-tšeri* 'lachs; salmo salar': *vji* 'öl, butter, fettigkeit; *tšeri* 'hal'; szam. SCHRENK 285. sz. *jürkale* 'lachs; salmo nobilis Pall.: *jur* „fett der seetiere und fische”; *kale* 'fisch'.

QVIGSTAD (Beitr. 191) és WIKLUND (JSFOu. XXIII<sub>16</sub>, 7) szerint f. *kuuja* = lp. *kuwče*, *guyčtšá* stb. (vö. 49. sz.).

80. F. *talvikko* GAN. 'tammakko' (téli lazac), LÖNNR. 'vinterlax, som öfvervintrar i elfvar' (téli lazac, mely folyókban telet át); N.: Észak-Finnország (MELA-KIVIRIKKO 466) id., Haukipudas, Pudasjärvi, Simo, Rovaniemi id., LÖNNR. *tolokka* 'vinterlax'.

Vö. lpN. FRIIS *dalvek*<sup>1)</sup> 'salmo hibernus per hiemem in fluvio remanens; vinterstøing, lax, som staar vinteren over i elven (= *dalve čuožok*)'.

Mivel a f. *talvikko* szó 'téli lazac' jelentésben csak Észak-Finnországban ismeretes, ebben a jelentésében valószínűleg lapp jövevényszó. Egyébként a *talvikko* szónak állatnévül való használata a finn nyelvekben sem ismeretlen: RENV. 'mustela nivalis; schneewiesel, al. serpentis species per hiemem sub bovilibus commorans, coluber natrix?; ringelnatter' (= lumikko, lumikki); LÖNNR. 'inbillad varelse, hvit till färgen, som tros vistas i fähus, rida kor m. m. (ngn hermelin lærer gifvit anledning härtill); tomtorm, snok; jfr. lumikko, läävämato, painaja; — född om vintern, en vinter gammal; om vintern till finnandes', észt WIED. Dagö *talikas* 'im winter geborenes tier'.

A f. *talvikko* és a lp. *dalvek* egyaránt a *talvi*, illetve *dalve* 'tél' szónak a származékai.<sup>2)</sup>

81. LpN. FRIIS *sirkke* 'suboles coregoni lavareti; sik-yngel, smaafisk'.

< F. LÖNNR. *sirkka* 'ett slags liten fisk som användas till mat; fiskyngel' (egy kis ehető hal; halivadék), N.: Kittilä (MELA-KIVIRIKKO 444) 'phoxinus aphyra', Ylitornio *särjensirkka* 'pieni särki' (kis leuciscus rutilus). A *sirkka* hálnév azonos a f. *sirkka* 'grille, heuschrecke', *sirkku* 'kleiner vogel' stb. szóval, melynek eredetét WICHMANN mutatta ki (FUF. XI, 255). A jelentésváltozásra vö.

<sup>1)</sup> A norvégglappban a *dalvek* szónak 'larus hyperboreus' jelentése is van.

<sup>2)</sup> Vö. f. RENV. *suwikko* 'vitulus l. agnus aestivo tempore prognatus; sommerkalb', LÖNNR. 'sommarkalf, sommarlam', N.: Jämsä *suwikka* 'särjenpoikainen' (cyprinus rutilus ivadéka), vö. f. *suvi* 'nyár'.

zürj.-votj. *darga* (69. sz.), továbbá észtl *sirk* 'vogel; heuschrecke' és *hobuse-sirk* 'kleines pferd'.

82. LpN. FRIS *gilot*, *gilok* 'en liden torsk, titling' (egy kis gadus), vö. *gilok-saidde* 'en middelmaadig sei', QVIGSTAD (Beitr. 184) Kaafjorden *gilot* 'kleiner dorsch', *gilot-dor'skē* id. A szövégi -t, -k képző.

< F. LÖNNR. *kilo* 'småfisk, fiskyngel'; *salakan*, *särjen kilo* (kis hal, halivadék; alburnus lucidus, leuciscus rutilus ivadéka); — hvassbuk (*clupea sprattus*), N.: Suursaari, Viipuri, Koivisto (MELA-KIVIRIKKO 479) 'clupea sprattus', *kilohaili* LÖNNR. 'hvassbuk' (*clupea sprattus*), N.: Turku, Pori (MELA-KIVIRIKKO 478), Längelmäki, Sääksmäki, Kivennapa id. Karj. (MELA-KIVIRIKKO 472) *kilonen* 'pieni siika' (kis coregonus lavaretus); — észtl WIED. *kilu*, *kilu-silk*, *kiluräime* 'kleine strömlingsart; clupea sprattus L.' A halnév a keletitengeri finnból átment az oroszba (vö. KALIMA, OLR. 117) és a lettbe (vö. THOMSEN, BFB. 261).

A f. *kilo* halnév azonos a f. LÖNNR. *kilo* 'sken, glans, reflex (*käilo*, *kiilu*)' (schein, licht, schimmer, glanz, wiederschein) szóval. A *kilo* nevet viselő kishalak csillogó, ragyogó színűek. Ugyanilyen értelemben növénynévül is használatos a szó két kicsinyítőképzős alakja: LÖNNR. *kilokki* 'salsel (salzola)' és *kilukka* 'näckros (nymphæa alba o. lutea); — dyblad (hydrocharis).<sup>1)</sup>

QVIGSTAD, Beitr. 184. SAXÉN: FUF. XII, 112—113 szerint a *kilo* szó esetleg germán eredetű.

83. Lp. ITKONEN Kld. *smaije* 'muikku' (coregonus albula). A szókezdő s- másodlagos.

< F. LÖNNR. *muije*, *muje* 'muikku; mujka, siklöja' (coregonus albula), N.: Uukuniemi, Polvijärvi, Nurmes, Kesälähti, Kontiolahti, Ilomantsi, Parikkala, Jaakkima, Sääminki, Savonranta, Sonkajärvi id.; Ilomantsi *mujek*, Kontiolahti (ritkán) *muieh*, Korpiselkä *muje(h)* id.; — karj.-aun. GENETZ, Jyvöälähti, Rugajärvi, KARJAL., Suistamo *mujeh*, Suojärvi, AHTIA *muieh* id. Eredete ismeretlen.

ITKONEN (JSFOu. XXXII<sub>3</sub>, 79) egyeztetette a lp. és finn halnevet.

84. LpK. GENETZ *majhk* 'siika, isompi kuin *šäppa*; grössere schnepelart', ITKONEN Ko. *mä<sup>h</sup>kk<sup>a</sup>*, Kld. *mä<sup>h</sup>k<sup>a</sup>* 'iso siika' (nagy coregonus lavaretus).

< F. *muikku* RENV. 'salmo albula; stintenart', LÖNNR. 'mujka,

<sup>1)</sup> Erre a két finn növénynévre FRANS AIMÄ professzor úr figyelmeztetett.

siklőja; *coregonus albula*, N.: Nousiainen, Rauma, Karkku, Suoniemi (= *maiva*), Lempäälä, Kangasala, Sahalahti, Orivesi, Tampere, Längelmäki, Ruovesi, Virrat, Vanaja, Hauho, Hämében általában, Sääksmäki, Pälkäne, Luopioinen, Asikkala, Renko, Iitti, Jaala, Kivennapa (= *rääpys*), Kivennapa (= *haili* ritk.), Parikkala, Jaakkima, Polvijärvi, Nurmes, Korpiselkä, Suomenniemi (újabb időben), Ristiina, Virtasalmi, Kangaslampi, Sääminki, Savonranta, Kontiolahti (ritk.), Karttula, Riistavesi, Sonkajärvi, Maaninka, Iisalmi, Hankasalmi, Laukaa, Rautalampi, Pihtipudas, Pertunmaa, Leivonmäki, Jämsä, Muurame, Keuruu, Lappajärvi, Lestijärvi, Reisjärvi, Kälviä, Pyhäntä, Kestilä, Pudasjärvi, Kuusamo, Vihanti, Paltamo, Kajaani, Simo, Sodankylä, *muikki* Kangasala.

A *muikki* halmév *-kku* kicsinyítő képzős alakja a *muje* 'coregonus albula' (83. sz.) halmévnek (vö. АНЛQV., SKR. 108. §).

ITKONEN: MSFOu. LVIII, 53.

\* \* \*

A halmév-egyeztetések alapján megállapíthatjuk, hogy az uráli őshaza édesvízeiben előforduló halfajták közül kétségtelenül legnagyobb jelentősége volt a lazacféléknek (salmonidae), a szorosabb értelemben vett lazacoknak és talán még fokozottabb mértékben a *coregonus*oknak (összesen 17 egyeztetés). Egy lazacnév-egyeztetés (1. sz.) tanuskodik az ősi uráli-török kapcsolat mellett is. Az uráli ősnép bizonyára nagyon jól ismerte a lazacot és a pisztrángot<sup>1)</sup> (1., 5., 6., 7., 12., 15., 17. sz.). A 'salmo salar v. nobilis' nevének hiánya a vogulok, az osztjások és a szamojédok nyelvében,<sup>2)</sup> nem bizonyítja azt, hogy az uráli őshazában nem volt lazac. A lazac kizárólag európai hal, hazája az Északi-, a Keleti-, a Fehér- és a Jeges-tenger, ivás idején megjelenik minden olyan tiszta-, hidegvízű folyóban, mely az említett tengerekkel összefüggésben áll,

<sup>1)</sup> A pisztráng elnevezés itt és alább mindenütt a lazacpisztrángra vonatkozik.

<sup>2)</sup> АНЛQVIST szerint az északi-osztjások a Pecsora-folyóban előforduló *salmo salar* *saran-χul* vagyis 'zürjén-hal' néven ismerik. SCHRENK (285. sz.) az archangelski szamojédokból jegyezte fel a lazacnak következő nevét: *jürkale* 'lachs; salmo nobilis Pall.', tulajdonképpeni jelentése szerint 'zsír-hal' (vö. *jür* 'fett der seetiere und fische'). Mind a két lazacnév az illető nyelvek külön életében keletkezett európai, ill. Európával határos területen

elterjedése azonban az Urálnál eléri keleti határát, az Ob medence vizeiből már hiányzik (vö. MELA-KIVIRIKKO 465, BREHM, Fische 327, SABANĚEV 138). Természetes tehát, hogy az Urálon túl lakó uráli népek a lazacneveket részben elfelejtették, részben pedig más, az Ob folyamrendszerére elsősorban jellemző lazacféle halak (coregonusok és bizonyos pisztrángfajok) jelölésére alkalmazták.

Az uráli ősnép életében igen nagy szerepe volt a fehér-lazacoknak, a különböző coregonusoknak (3., 4., 8., 10., 11., 14., 16. sz.). Bizonyosan jól ismerték a coregonus leucichthyst (ennek szibériai változata a coregonus nelma), melynek halászata a hal jóízű húsa és hihetetlen tömegekben való megjelenése miatt európai Észak-Oroszországban ma is rendkívül fontos (vö. BREHM, Fische 349, 353) és a faj legnemesebb képviselőjét a coregonus lavaretust.

Természetes, hogy az uráli ősnép táplálkozásában éppen a lazacfélék fontos szerephez jutottak, s nem kell megfélekednünk arról sem, hogy zsír-szükségletüket is elsősorban bizonyára a lazacfélék elégítették ki. Vannak az uráli nyelvekben olyan, az egyes nyelvek külön életében keletkezett lazacnevek, melyek igen jellemzők ebből a szempontból, mert a lazacot mint zsír-, illetve zsíros halat jelölik meg: f. *kuuja*, mely a f. *kuu*, magy. *háj* szóval függ össze, zürj. *vyi-tšeri* (*vyi* 'öl, butter, fettigkeit'; *tšeri* 'hal'), és a már említett szam. *jür-kale* (*jür* 'fett der seetiere und fische'; *kale* = hal), vö. 79. sz.

A halak, különösen pedig a lazacfélék ívása az évnek olyan nagyfontosságú eseménye volt, hogy minden valószínűség szerint az uráli ősnép időbeosztása is részben ehhez igazodott: AHLQVIST szerint az északi-osztjákoknál a kilencedik hónap *vuš tjlis* 'monat der coregonus nelma', a tizenegyedik *muchsán-t*. 'monat der coregonus-art muksun', a tizenkettedik *šogor-t*. 'monat des coregonus lavaretus', vö. még PATK. I. *xüjcm-tiliš* 'halporonty hava; laichmonat'. Ugyancsak AHLQVIST szerint a szoszvai voguloknál a hetedik hónap neve *söxer-jonqyp* 'schnäpel-monat'. Az osztják-szamojédban a július neve CASTRÉN szerint *muenžel-ireäd*, *wuenže* (*wuenžel*)-*ireäd* 'der njelma-monat', vö. osztjÉ. *vuš-tjlis*. Az osztják-szamojéd és az északi osztják hónapnévben szereplő halnevek etymológiailag is összetartoznak (vö. 8. sz.). SCHRENK szerint az archangelski szamojédban a szeptember neve *jáumgale-jirij* (vö. *jáumgale* 'salmonul, Pall.'). Vö. még CASTR. szamO. *kuelet-tiril-ireäd* 'der monat, wenn die fische rogen legen (april)', *kuelet-ireäd* 'monat, wo der

fisch gefangen wird (juni)', *kuetebel-ireäd* 'monat, wenn die fische getrocknet sind'.<sup>1)</sup> Az időmeghatározásnak ez a módja minden valószínűség szerint ősi uráli örökség.

Az uráli őshaza népe ismerte és valószínűleg meg is becsülte a szintén vándorló acipenser-fajokat, a tokhalat és a kecsége-féléket (18., 19., 20., 21. sz.). Nagy számmal voltak az uráli őshaza vizeiben cyprinus-félék, csuka, perca-fajok és *lota vulgaris*.

Az a megállapítás, hogy az uráli őshaza édesvizeiben nagy bőségben fordultak elő a vándorló lazacféle halak, nem lényegesen tényező az uráli őshaza földrajzi fekvésének hozzávetőleges meghatározásánál. A *salmo salar* v. *nobilis* — amint már említettem — kizárólag európai hal és a Jeges-tengerrel összefüggő folyóvizekből is csak az Urálon innen van kimutatva. Ez a körülmény megerősíteni látszik SETÁLÄNEK azt a felfogását (Verw. 50), hogy semmi kényszerítő okunk sincs az uráli ősnépet keletebbre keresni Európa legkeletibb részénél az Urálon innen.

A pisztráng (*salmo trutta* v. *eriox* stb., finn *taimen*),<sup>2)</sup> éppen úgy, mint a lazac (*salmo salar*), Kelet-Európa édesvizeibe a Fehér- és a Jeges-tengerből vonul fel (vö. MELA-KIVIRIKKO 465, 467, BREHM, Fische 327, 337, SABANĚEV 154). A *coregonus lavaretus* Kelet-Európa nagyon sok északi folyójába szintén a Fehér- és a Jeges-tengerből vándorol el, a tundrákon a fenyődnél magasabbra emelkedik ugyan, de a nyírfa-öv felső határát nem éri el (vö. MELA-KIVIRIKKO 472). Mindez SETÁLÄNEK azt a feltevését igazolja, hogy az uráli őshaza meglehetősen északi vidéken terült el.

Helymeghatározó értéke van az acipenser-fajok előfordulásának is, mert a tokhal és a kecsége-félék nincsenek kimutatva európai Oroszország északi folyóiban (csak ritkán és véletlenül fordulnak elő bennük), tekintet nélkül arra, hogy Szibériában az Ob és Jeniszei vízrendszerében nagy számban élnek (vö. SABANĚEV 844, 851). A Kelet-Európában található acipenser-fajok a Fekete-tenger és a Káspi-tó vándorhalai, utóbbiból kerülnek fel ívás idején a Volgába és a Volga mellékvizeibe. Az acipenser *sturio* meglehetősen magasra emelkedik a Volga vízrendszerében és sokkal

<sup>1)</sup> Az idetartozó hónapnevek összeállításában nem törekedtem teljességre.

<sup>2)</sup> A pisztráng alakja és színe a hal kora, az évszak, a víz és egyéb természeti tényezőktől függően hihetetlen mértékben változik. Ezeket a változatokat a régebbi írók külön fajoknak tartották és külön névvel jelölték, vö. MELA-KIVIRIKKO 466.

több van belőle a Kámában, mint a Volga felsőfolyásának vidékén (vö. SABANĚEV 845). Az *acipenser ruthenus* v. *pygmaeus* a Volgában és a Volga összes mellékvízeiben megtalálható, megvan a Kámában és a Káma mellékfolyóiban is (vö. SABANĚEV 851, MELAKIVIRIKKO 490).

A halnév-egyeztetések alapján tehát úgy látjuk, hogy az uráli őshaza nem lehetett keletebbre a *salmo salar* elterjedésének keleti határánál, az Urálnál, nem lehetett délebbre annál a Fehér- és Jeges-tenger vízrendszerébe tartozó folyóvidéknél, melynek vízeiben a *salmo salar*, a *salmo trutta* v. *eriox* és a *coregonus lavaretus* nagy mennyiségben előfordult, és déli határa nem lehetett magasabban, mint a Volga északi mellékvízei, elsősorban a Káma és a Vjatka felsőfolyásának vidéke, ahova az *acipenser*-fajok még nagy számban felvándorolhattak. A Káma és a Vjatka, a a Pécsora és a Vicsegda felsőfolyásának vidéke, tekintetbe véve az Alsó-Szuchona keleti partját, a Jug és a Luza vidékét, lehetett az a terület, amelyen az uráli ősnép a mai szamojédokhoz, a halászó obi-ugor népekhez és a „halász-lappok”-hoz hasonlóan alkalmas téli és nyári vadász- és halászhelyeket keresve nomadizáló életet élt.

Nagyon valószínűnek tartom, hogy az uráli ősnépnek a Fehér- és a Jeges-tengerről is volt tudomása, ami azonban nem azt jelenti, hogy az uráli őshaza északi határa a tengerig terjedt, hanem azt, hogy vándorlásaikban legalább is egyes csoportjaik a tengerig is eljutottak. Az uráli ősnép bizonyosan tudta, hogy a létfenntartásában annyira fontos lazacféle halak a tengerből érkeznek a folyókba és mint jó halászok a folyók torkolataig is eléje mentek a hatalmas rajokban érkező lazacféléknek, a maguk javára fordítva azt a tapasztalatot, hogy ezek a halak csak fokozatosan és lassan szoknak hozzá az édesvizekhez s éppen ezért a folyótorkolatokban hosszabb ideig tartózkodnak, úgyhogy itt a fogásuk aránylag könnyebb. A tenger ismeretét bizonyítja az 5. számú egyeztetés, amely szerint f. *juominki*, *juuminki*, zürj. *jumai*, *juman* tulajdonképpen annyit jelent, mint sham. *jáumgalé* vagyis 'tengeri-hal'. Ha az egyeztetés helyes, akkor ebben a halnévben, más szóval a sham. *jáum* 'tenger' szóban, a f. *juomi*-, *juumi*-, zürj. *juma*-töben a 'tenger' uráli neve őrződött meg.

Felvetődik most már a kérdés, hogy milyen tanulságokat vonhatunk le a finnugor őshazára nézve azokból az egyeztetésekből,

melyeket a finnugor eredetű halnevek címen foglaltam össze. A halneveknek ebben a csoportjában — amint láttuk — bizonyos rétegződés mutatkozik, vannak finn-lapp egyezések, vannak olyan halnevek, amelyek a volgai vagy a permi korig vezethetők vissza s vannak természetesen olyanok, melyek egymástól távol eső rokonnyelvekben maradtak fenn és amelyek kétségtelenül valóban finnugor eredetűek. Ilyen rétegeket a meglevő adatok alapján mégsem lehet teljes bizonyossággal kimutatni, mert bizonyos halneveknek bizonyos nyelvekben való hiányából még nem következik, hogy a halnév az illető nyelvekben sohasem volt meg. Még a korban legfiatalabbaknak látszó finn-lapp egyezések között is lehetnek olyanok, melyeknek eredete a finnugor, sőt az uráli korba megy vissza és még sokkal inkább azok között a halnevek között, melyek a rendelkezésre álló adatok szerint a volgai vagy a permi korig vezethetők vissza.

Az etymológiák alapján megállapíthatjuk, hogy a finn-ugor és az uráli őshaza halfajtái között általában nincs nagy különbség. A finnugor őshaza édesvizeiben is voltak lazacféle halak (összesen 13 egyeztetés, 39—51., sz. ebből 5, vagyis 47—51. sz. lapp-finn egyezés), voltak acipenser-fajok (52., 53. sz.), nagy bőségben abramis-leuciscus-cyprinus-fajok (13 egyeztetés), köztük új az abramis brama, valamint a perca, esox és különböző kis halak (összesen 11 egyeztetés), amelyek közül kettő egész homályos lapp-vogul összefüggést mutat. Az uráli őshazában jól ismert lota vulgaris bizonyára a finnugor őshazában is a legelterjedtebb halak közé tartozott. Fellépett azonban egy nagyon fontos új halfaj, a harcsa (silurus glanis; 54., 55. sz.). A számok világosan mutatják a lazacoknak és általában a halaknak további fontosságát: nemcsak az uráli őshazából hozott halnevek maradtak meg, hanem számuk jelentékenyen gyarapodott (34 + 39).

Ha tekintetbe vesszük az említett halfajok földrajzi elterjedését, bizonyos figyelemreméltó adatokat a finnugor eredetű halnevek is szolgáltatnak a finnugor őshaza földrajzi fekvésének hozzávetőleges meghatározásához.

PAASONEN „Die finnisch-ugrischen s-laute“ című művében a 177. sz. egyeztetés keretében (133—134 l.) kimutatta, hogy a fgr. nyelvekben két olyan szó van (f. *suwanto* 'das stille wasser zwischen wasserfalleu od. strömenden stellen, vorwasser, widerströmung' és f. *pudas* 'arm eines flusses' lapp és vog.-osztj.



megfelelőkkel), amelyből arra lehet következtetni, hogy a finnugor ősnép nagy folyók partjain lakott. SETÄLÄ (Suomen suku I, 148) meg is nevezi ezeket a nagy folyókat: az ő feltevése szerint a finnugor őshaza a Volga középfolyása vidékén terült el, a Volga kanyarulata és az Oka között, hozzávéve az ennek megfelelő Volgától északra eső területeket, valamint keletre a Káma partvidékeit. TOIVONEN a f. *sampi* 'acipenser sturio' etymológiájával kapcsolatban (Vir. 1918, 80; ebben a dolgozatban 52. sz.) kimondotta, hogy a finnugor ősnép olyan folyók mellett élt, amelyekben tokhal volt s ez a meghatározás szerinte ráillik a Volga vagy mellékfolyói vidékére. —

Valóban az *acipenser sturio* és az *acipenser ruthenus* v. *pygmaeus* a Volga középfolyása vidékének (beleértve a Kámát is) legjellemzőbb halai közé tartozik (vö. SABANĚEV 845, 851). Nagy helymeghatározó értéke van a harcsa (*silurus glanis*) előfordulásának (vö. 54., 55. sz.). Ez a fontos hal, mely Észak-Európa vizeiből és Nyugat-Szibériából teljesen hiányzik s Közép-Európában is csak a történeti időben terjedt el, az Aral-, a Fekete- és különösen a Káspi-tenger folyóinak jellegzetes hala. A Volga vízrendszerében különösen sok van belőle, de már a Káma északi mellékfolyóiban alig található (vö. SABANĚEV 794--795). Az *abramis brama* előfordulása (vö. különösen 56., 57. sz.) szintén nem lényegtelen tényező, mert e hálnak, mely legészakibb Európából és Szibériából ma is teljesen hiányzik, éppen Közép- és közép Kelet-Európa a tulajdonképpen hazája (vö. SABANĚEV 503). Mindezen halfajtáknak előfordulása teljes mértékben megerősíti SETÄLÄNEK a finnugor őshaza földrajzi fekvésére vonatkozó feunebb ismertetett feltevését.

Utoljára hagytam a lazacféléket, amelyek — mint már említettem — rendkívüli jelentőségüket a finnugor őshazában (vagy legalább is annak egy részében) továbbra is megtartották. A fehérlazacok, *coregonusok* közül a *salmö* v. *coregonus leucichthys* nemcsak az északi folyóknak, hanem a Volga egész medencéjének jellemző hala (vö. SABANĚEV 262. A Volgába a Káspi-tó északi részéből vándorolnak fel). Figyelembe veendő azonban, hogy ez a hal a Volga felsőfolyásának vidékén — a Káma kivételével — csak csekély mennyiségben van kimutatva.<sup>1)</sup> Egyébként a lazacféle (*salmonidae*) halak közül a Volga vízrendszerében csak néhány fajta

<sup>1)</sup> Н. А. Варпаховский, Определитель рыбъ бассейна рѣки Волги (1889), 27.

él egyes hideg, sebesfolyású vizekben. A salmo v. coregonus thymallus, amely Ororszország északi és észak-keleti vizeiben általánosan el van terjedve, a Volgában és a Volga tulajdonképpeni mellékfolyóiban csak ritkán található. Nagy számban él azonban a Káma, a Bjelaja és az Ufa összes mellékvizeiben (vö. SABANĚEV 221, VARPACHOVSKIJ i. mű 28). A pisztráng-változatok közül a salmo fario L. a Káma, Szura, Szvijaga és egyéb folyók egyes patakjaiban fordul elő (vö. VARPACHOVSKIJ i. mű 30). A salmo fluviatilis Pall., mely az Urál keleti lejtőjén és Szibériában mindenütt megél, csak a Cuszovajában (és ennek egyik mellékvizében, a Szylvában), valamint a Káma és az Ufa felsőfolyásának vidékén van újabb időben kimutatva (vö. VARPACHOVSKIJ i. mű 32). A nemes lazac (salmo salar v. nobilis), a lazacpisztráng (salmo trutta v. eriox) és a coregonus lavaretus — mert a finnugor őshaza bizonyos vizeiből ez utóbbi sem hiányzott — Európa keleti részében, amint az uráli őshaza halaival kapcsolatban már kifejtettem, csak a Keleti- a Fehér- és a Jeges-tenger vízrendszeréhez tartozó vizekben jelenhetik meg. Fel kell tehát tennünk, hogy a finnugor őshaza északon és északnyugaton elérte a Fehér-tenger vízrendszerének folyóvidékét is, más szóval, hogy a finnugor őshaza északon valószínűleg a Vicsegdáig, északnyugaton pedig a Szuchona alsó folyásáig terült el és magába foglalta a Jug és a Luza vidékeit is. Így hát a finnugor őshaza északi része kiterjedt az uráli őshaza egy részére is.

Az uráli és finnugor eredetű halnevek igen régiak, néhány ezer éves mult áll mögöttük s így nem csoda, hogy legnagyobb részük eredeti jelentése teljesen elhomályosodott, feledésbe merült. Vannak azonban olyan nevek is, melyeknek eredeti jelentése kideríthető volt s ezek az esetek világosságot vetnek a halnevek eredetének problémájára. A halnevek jelzős szerkezetekből kiválva önállósultak, vö. f. N.: Sakkola (MELA-KIVIRIKKO 461) *miekkakala* és *miekka* 'pelecus cultratus', tkp. 'kardhal' és 'kard', magy. N. *kövihal* és *kövi* 'cobitis barbatula' (vö. HERMAN, MHALK.). Számos halnév, amelynek jelentése rég elfelejtődött, még ma is használatos a 'hal' szóval összetéve.

A halnév, mint jelző, a primitív szemlélet alapján a hal legfeltűnőbb, legjellegzetesebb tulajdonságát fejezte ki. Így az abramisok és bizonyos erősen összenyomott testű cyprinus-leuciscus fajok 'lapos v. széles-hal, laposka v. széleske' nevüket több világos esetben testük lapos, széles alakjáról nyerték (vö. 22.,

56. sz.). Az abramisokat a magyar nép is *lapátkeszeg*, *lapiska*, *laposkeszeg*, *lepényhal*, *tányérkeszeg*, *tánygérhal* néven ismeri (vö. HERMAN, MHALK.). A f. *sulkava* halnév, amelynek jelentései LÖNNROT szerint 'vimba, abramis vimba; — braxenpanka l. -blicka; — faren; abramis ballerus' a *sulka* 'toll' szónak *-va* képzős származéka (vö. 73. sz.). Az elnevezés a hal testének rendkívüli laposágára vonatkozik (az abramis ballerus magyar neve *lapos keszeg*). A f. *kampela*<sup>1)</sup> 'pleuronectes' halnévnek a 'schief, verbogen' jelentésű *kampela* stb. szóval való összefüggése egészen világos. Ugyancsak a hal testének alakjára vonatkoznak a következő világos népies halnevek: vog. KANN. AK. *päβrxül* 'елецъ', tkp. 'kerek-hal' és MUNKÁCSI, Hal. 304 É. *ássü xul*, AL. *assi khul* 'pérhal; salmo thymallus', tkp. 'vékony-hal', lpN. FRIS *akabiddo* 'cyclopterus lumpas', tkp. 'uxor' + 'braccae muliebres ex pellibus tarandorum contactae, ab imo ad genua pertinentes', *facca-belle* 'navn paa en mindre kveite', tkp. 'chirotheca lanea' + 'pars, alter duorum par facientium', *akšonadta* 'salmo femina, quae ova effudit', tkp. 'fejsejnyél', amely elnevezés igen jól ráillik az ivás után erősen lesóványodott ikrás lazacra. A szam. CASTR. JUR. *šumboy*, Jen. *šuboggo*, PALLAS *sjumbunga* 'salmo muksun'<sup>2)</sup> is a Jur. *šumba*, T. *sunfa*, Jen. *šubo*, O. K., Č., FO. *šumba*, NP. *sümba* 'axt' szó származéka. Bizonyos coregonus-fajokat és a csukát elnevezték e halfajták feltűnően előrenyúló, hosszú, hegyes orráról (vö. 4. sz.). Vö. még szam. PALLAS „Ostiacis . . . ad Kas fl.“ *koelkup* 'salmo muksun (i. e. nasus gibbosus)'.

Több halnév eredetileg a hal jellemző színét jelölte meg. Fehértestű (vagy fehérhúsú) halakat 'fehér-hal' névvel látták el, vö. 3., 53. sz., továbbá zürj. WIED. *jedžyd tšeri* 'weissfisch; leuciscus alburnus', tkp. 'fehér-hal'. Ebbe a jelentéscsoportba tartoznak még a következő világos népies halnevek is: lpI. ITRONEN *rīps-küllē* 'lohi; lachs', tkp. 'vörös-hal'; f. *siniäinen* 'pisciculus, varietas eperlani; stintenart', melynek a f. *sini* 'kék' szóval való kapcsolata egészen világos; magy. HERMAN (MHALK.) *zöldike* 'tinca vulgaris', valamint f. észt RUKOJA 42 *tähnik* 'hörnäs; salmo fario L.', tkp. 'pettyes' (vö.

<sup>1)</sup> A f. *kampela* halnév az orosz közvetítésével a jakutba is átment, vö. BÖHTLINGK *kāmbala* 'pleuronectes'.

<sup>2)</sup> Ezt a szam. halnevet SETÄLÄ Verw. 49 kételkedve egyeztette a magy. *compó* 'cyprinus tinca' halnévvel.

WIED. *tähnrik* 'geflecktes weibl. rind'); vogÉ. MUNKÁCSI, Hal. 303 *xaŋžūn xul* 'cyprinus carassius', tkp. 'tarkahal'; f. LÖNNR. *isokirjanen* 'en laxart', mely kétséggkívül a f. *kirjava* 'tarka' szóval függ össze (vö. RENV. *kirjas* 'vacca varii coloris; bunte kuh', *kirjo* 'maculosus bos l. vacca: scheckiger ochs l. kuh', *kirju* 'bos l. equus maculosus; bunter ochs. schecke' (*iso* 'nagy') stb. A vöröszemű leuciscusokat a lív, a votják és a magyar nép egyaránt 'vörös szem'-nek nevezi, vö. lív SJÖGREN-WIED. *punni šilm* 'rotauge, plötze; cyprinus rutilus L.'; votj. MUNKÁCSI S. *gord šin* 'piroszemű apró pontyfaj; copoga; leuciscus erythrophthalmus; rotauge, plötze'; magyN. (vö. HERMAN, MHalK.) *veresszem, veresszemű hal, veresszemű keszeg* 'scardinius erythrophthalmus' (vö. még *piroska, piroskakeszeg, piroslókeszeg* id.). Ugyanennek a halnak egyik népies finn neve LÖNNR. *punapyrstö* 'sarf; leuciscus erythrophthalmus (sorva)', vagyis 'vörös-fark', vö. votj. WICHM. MU. *gord-burd* 'голова; eräs karpikala', tkp. 'vörös úszószárny'; magy. N. (vö. HERMAN, MHalK.) *vörösszárnyú göndér* 'leuciscus rutilus', úgyszintén cser. SZILASI *šeme-šuldor-kol* 'cyprinus balenus', tkp. 'fekete-úszószárnyú hal'. — Kisebb halaknak csillogó, ragyogó testére vonatkozik a f. *kilo* (82. sz.) elnevezés s ugyanezt a tulajdonságot fejezi ki a f. *kilttu* 'salmonis species; lachsenart' (vö. lív SJÖGREN-WIED. *kild* 'glänzend, blank, hell', f. *kiiltää* 'glänsa, blänka, blicka (om silfver), glimma, glittra, skimra', lpN. *gilddat* 'splendere', *gilddai* 'magnificus, splendidus, lautus', L. *kiilte-* 'glänzen, leuchten', *kiilte-*, csak attr. *kiltis* '(schön und fett und also) glänzend (von renntieren)'); lpN. FRIS *væjek, væjet* 'fetus piscium, pisciculi, fiskyngel, smaafisk', L. WIKLUND *vējēk* 'fischbrut' (vö. lpN. *væjet* l. *væjok* 'splendidus, fulgens, politus'). A pikkelytelen vagy kocsonyás réteggel borított ha'ak a 'csupasz-hal, csupaszka' nevet kapták (vö. 25. sz.), a nagyon kövér lazacokat pedig, amelyek bizonyára zsírszükségletüket elégeítették ki, 'zsír-hal'-nak nevezték (vö. 79. sz.). — Hogy a finnugor, illetve uráli ősnép milyen pontosan és jól ismerte a halakat, mennyire megfigyelte azokat a változásokat is, melyek elsősorban a lazacfélék külsején az ívással kapcsolatban észlelhetők, bizonyítja a f. *nieriä* (25. sz.) és ? *jokkelo* (43. sz.) etymológiája.

A halak életmódját is jól ismerték. Ezen az alapon érthetjük meg a 'tengeri-hal' (5. sz.) elnevezést és a fanevekkal kapcsolatos halneveket (vö. 45. sz.). A mocsaras, zavaros állóvizeket kedvelő halakat ilyenféle tartózkodási helyükről nevezték el a finnek, a

zürjének és az osztjákok: f. LÖNNR. *mutakala* 'dyätare; cobitis fossilis' (vö. *muta* 'moder, schlamm'); zürj. WIED. *ol-tšeri* 'flussskarpfen; cyprinus rivularis' (vö. *ol* 'schwankender, sumpfiger boden, moorgrund'); osztj. AHLQV. *malan-χul* 'cyprinus carassius' (vö. *malan* 'kleiner see; wasserpfuhl nach dem abgange des flusswassers im sommer'). A kövek között élő és kövekhez tapadó kis halakat a finn nép 'kőhal'-nak és 'kőnyaló'-nak nevezi: *kivikala* 'cottus gobio; — gasterosteus pungitius; — cobitis barbatula; — phoxinus aphyra' (vö. MELA-KIVIRIKKO 405, 413, 436, 444), *kivennuolija* és *kivennuolijaincn* 'cottus gobio; — cobitis fossilis; — cobitis barbatula; — cobitis tænia' (vö. MELA-KIVIRIKKO 406, 434—436), hasonlóképpen a magyarban is: *kőhal* 'gobio vulgaris', *kövi*, *kövihal*, *kövecshal*, *kühal* 'cobitis barbatula', valamint *kőfűró*, *kőharapó*, *kővágó* 'cobitis tænia' (vö. HERMAN, MHALK.). — A finn nép (Suursaari, vö. MELA-KIVIRIKKO 423—424, Virrat, Vanaja) *tulenkala* 'szélhal' névvel nevezi azokat a halakat, pl. ammodytes és abramis fajokat, melyeket a szélfújás nagy csapatokba gyűjt össze a halászok kényelmére. A magyar népnyelvben is van *szélhal*, *szélkeszeg*, *szélhajtó* 'alburnus lucidus' és *szellőkeszeg* 'alburnus lucidus; — aspius rapax' (vö. HERMAN, MHALK.). Amint ezek az utalások is mutatják, az uráli nyelvek világos újabb halnevei ugyanolyan szemlélet alapján keletkeztek, mint a régi halnevek.

N. SEBESTYÉN IRÉN.

### Szómutató.

(A szómutató az egyeztetésekben tárgyalt halnevekre és azokra a szavakra vonatkozik, melyekben ritka képzőket mutattam ki. Több nagyon hasonló alakváltozat közül általában csak egyet vettem fel. A szó után következő első dőlt szám annak az etymológiának a száma, melyben az illető szót tárgyalom, a többi szám pedig azokat az egyeztetéseket jelzi, melyeknek keretében az illető szóra valamilyen vonatkozásban hivatkozom. A szibilánsok sorrendje: s, ś, š. Az *ä* az *a* alatt van, az *ä* az *a* után következik. Az *y* a finnben az *ü* helyén áll, egyébként az *i* alatt vagy az *i* után található.)

#### Magyar.

*fűzfahal* 45.

*kesze, keszi, keszeg, keszeg,*

*keszege, kecég* 59.

*lapátkeszeg* 22.

*lapiska* 22.

*lepényhal* 22.

*mé<sup>t</sup>-, mē<sup>-</sup>-, meny-, mény-hal* 55.

*ón, ón-hal* 62.

*ónos jász* 62.

ön, ön-hal, ön keszeg 64.

öny, öny-, öny-hal 64.

öven, öven 64.

ün-hal 64.

tányérkeszeg 22.

tángyérhal 22.

tat-hal 28. sz.

### Osztják.

āyarnā, āyarnāy', āyarnē' 61.

agren 61.

ālən, ālən, ātnā 41.

anker 35.

as-tai-kari 18.

jarəx-pöx 69.

ǰāyūx 27.

ǰāw' 27.

ǰārəx, jerox 69.

ǰey, jeu, jeux 27.

ǰew, jeve 27.

ǰöx, joch, jöx, joih, jux 27.

ǰəβən 61.

ǰūǰəm-ǰük' 62.

kara, kārā, k'ārī 18.

kārəmox, kārəšmox 18.

kārīsūx 18, 20, 29, 40.

kariš, karēš 18.

kəǰxull 6.

kəlsā, kəl'sā, kəl'sā 66.

kəlsā, kəl'sā 66.

kera, kēra, kērū, kērā 18.

kilsī 66.

kolsī 66.

kori, korri 18.

kō'sā 59.

kō'sūmā 59, 27.

k'ō'tšāk' 39.

kuse 59.

lāmsā'n, lāmsan 29, 20, 40.

lār, lār 69.

Lārəy', Lārəx 69.

lāyālī 74.

lāx 74.

lārəx, lerəx 69.

lounin 71.

māu'təx, māu'təx, māwtəy' 65.

məǰəx, məy'təy 65.

meudan, meudəy, meudī 65.

meytəy', meytī 65.

mōy'ləx 65.

mōyā, mōyī, mōgo 73.

mōxə, muxe, mughuj 73.

mūy'ā, mūyā, mūyī 73.

mūwī 73.

nāp'k'ūΔ, nāp'kk'ūΔ 76.

nālək 76.

nāləx, nā'lək, nəlki, natkə 76.

nūr'k'ūΔ, nūn'sāt' 25.

oś, oś 8.

pā'pžā, paža, poža 9.

pāk'ayx 59.

pāy'ul, porchul 26, 9.

pāš'ā, pāči 9.

pisan, piš'an' 9.

pòlāx 39.

sar, sart, sárt 70.

sārəx, sarəx 39.

sārak, sarək' 39.

səy, sey, sig 54.

seuri, sevri 77.

šymri 77.

širroch 39.

sox, sōx, soux, sāx 19.

sōrəx, sorix, sōrox 39.

sorok 39, 76.

sört, sòrt, sòrt-mòx 70.

sōw' 19.

sux 19.

šā̄Barγūa, šebar-χut 40, 4.  
 šō̄yār' 4.  
 šogor, šokor 4, 40.  
 schohor, schokor 4.  
 tāra, tārz, tareyg 69.  
 tormān 61.  
 uns, unš, untš, ūntš(ə) 8.  
 us, uš 8.  
 ūs, ūš 8.  
 "ūāšəχ, ūāšəχ 39.  
 voš, vuš 8.

## Vogul.

ālén, ālín, ālén 41.  
 āntər 4.  
 art, ar<sub>rt</sub> 61, 27.  
 erkì, erkə't, ärkét 61.  
 āryān, qaryān 61.  
 jāχūl, jāχūll, jaktchull 27.  
 jam-gul 27.  
 jēkua, jeytkua 27, 61.  
 jāim 27.  
 xallek 72.  
 xō̄nχelt 27.  
 xulēm-χul, χuljum-χul, cholym-  
 chal 62.  
 kārāi, kārāj 18.  
 karī 18.  
 karkə̄, kärkej 18.  
 kaseu, kāseuw 59.  
 kāsi, kasiw 59.  
 kāsēn 59, 41.  
 koāsēn 59, 41.  
 koasi 59.  
 koasiñ, 59, 41.  
 komər 4.  
 kō̄āryāi 18.  
 lā̄nχsāñ 29, 20, 40.  
 laγsaγ, lāγsəγ, lō̄γ'ssəγ 29.

lan<sub>sy</sub>, lay<sub>sy</sub> 29.  
 lāpak 39.  
 lepā̄χ, lō̄dpx 39.  
 meutek, meutk 65.  
 nála, nálik, nálk 76.  
 nálkānχul, nálek-χul 76.  
 náβram 27.  
 nō̄rχūl 25.  
 oaln 41.  
 q̄ark, q̄ā<sub>rak</sub> 61.  
 oart, o<sub>art</sub> 61.  
 q̄š, q̄š<sub>kō</sub> 8.  
 pajil 1.  
 pajpek, pajpku 39.  
 pišian, pišjan 9.  
 pot, pōt, put, pūti 27.  
 sāl't, sāl'tta, sāl't 27.  
 sārēχ, sērēχ 39.  
 sart, sárt 70.  
 səγ, səi 54.  
 sē't, se't 27.  
 si, siγ, sī 54.  
 simjir, simrā, simri 77.  
 sō̄xer 4, 78 A.  
 sō̄mər, sumrā, sümra 77.  
 sō̄pūi, sopi 52.  
 soréχ, sorix 39, 72, 78 B.  
 sō̄rkħ, sorχān χul 39.  
 sort, sōrt 70.  
 sūχ 19.  
 sukér, sū<sub>r</sub> 4.  
 sūkur 4, 78 A.  
 supī, sūpīj 52.  
 sut, sāt, sūnt 27.  
 sūkwar 4.  
 šā̄βtχ 78 B.  
 šəγ, šəβ 54.  
 šī, šiy 54.  
 šō̄pūi 52.

šupu 52.  
 šou, šu, šū 54.  
 táxt, táxtqol 28.  
 tār, tārī, tārī 69.  
 tarhwan 69.  
 tarka, tärkä, tärqá 69.  
 tärčik 39.  
 tāru, tārū 69.  
 toārei, toārī, toārīy 69.  
 tārī, tūrī 69.  
 tšaxtšər, čaxsər 78 A.  
 ūs, uš, ūz 8.  
 vānkər 35.  
 vāntert 27.

### Zürjén.

ar, ar-pi 7.  
 ar-gytš 59, 7, 19, 29, 40.  
 bad'-kor-myk 65, 45.  
 bad'-kor-tšeri 45.  
 darga 69.  
 dereman 5.  
 doryš 27.  
 d'yniš 27.  
 d'zulej 5.  
 džekan 5.  
 gītš, gītš 59.  
 gołi 43.  
 goryš, gorš 27.  
 görd-boka-lapa 56.  
 guli 43.  
 gurina 2, 4.  
 gušan 5.  
 jokš, jokyš, jokuš 27.  
 jodi, jodj 60, 42.  
 jözna 2.  
 jumaj 5, 40.  
 juman 5, 43, 57.  
 juol 43.

kābas, kebes, kebes, kevös 37.  
 kellši 66.  
 kenej 5.  
 kijniš, korniš 27.  
 kol 43.  
 kom, kumy 36, 37.  
 lapa, lapa-pi 56.  
 lol 43.  
 lömyš 27.  
 mamaj 5.  
 mjk, mək 65.  
 niłan 5.  
 ni,d'zej 5.  
 nukyl 43.  
 nuleg : sir-nuleg 38.  
 orga 61.  
 pevtan 57.  
 pöl, pöl-tšeri 57.  
 pöltan-tšeri 57.  
 pöv, pöv-tšeri 57.  
 pövtan-tšeri 57.  
 rjnış 27.  
 sin, sijn 64.  
 sir, sir-tšeri 70.  
 sir-pi, sir-pijan 70.  
 šul, šuli m 75.  
 tujan 5.  
 tšakyl 43.  
 tšeri, tšerig, čérki 39.  
 tšeri, tšerik, tšeriok 39.  
 tšimi, tšimi-tšeri 42.  
 tšipan 5.  
 tšir, tšir tšeri 3.  
 tšuj : tšuj-pi 40.  
 tšuj-pi-sir 40, 20, 29, 70.  
 udž, udž, utš 8.  
 vyi-tšeri 79.  
 vokej 5.  
 voman 5.



**Votják.**

darga 69, 81.  
 d'uš 27.  
 juš, jüşch 27.  
 karei 18, 40.  
 kili 46  
 klni, kini-čorig 44.  
 lon 71.  
 paja 1, 7.  
 palaš 57.  
 palton 57, 43.  
 pul 57.  
 son : son-tšorig 64.  
 šorég, šoryg 39.  
 tody tšoryg 53.  
 tšipej, tšipej 40, 18.  
 tšorig, tšorig, čorég 39.  
 tšukirna 4.

**Cseremisiz.**

i'män 25.  
 kada'ma, kodama 46.  
 kašal, jaš-yašal 56.  
 kolčak 66.  
 lašal, lašaňbžá 56.  
 lošal, lošal-yol 56.  
 lopa'l 56.  
 men, men-kol 55.  
 mü'kta, müktö 65.  
 nura'n 25.  
 nuš, nuž 21.  
 nükta, nü'kto 67.  
 pardas, pardaš 58.  
 pä'rdäš, pä'rdäkš 58.  
 pažalma 4.  
 pükšer'm 4.  
 su'kmo 4, 46.  
 šere'γa 63.  
 šereye, šereye, šereyka 63.

šamba 59.  
 ši'yol, ši'i-yol 54.  
 ta'ta, toto 28.  
 tumo, tuma kol 45.  
 paža'ran 25.  
 piškälä 68.

**Mordvin.**

koryška 2.  
 mäntuk, mentuk 55.  
 pulla 20.  
 särge, särgü, seřge 63.  
 särgü 63.  
 šenä, šeni 64.  
 šije, šija 54.  
 tutka 28.

**Keleti-tengeri finn. (A finn általanosan jelöletlen.)**

affen, affena 68.  
 ahen, ahun észt 68.  
 ahn, ahnik észt 68.  
 ahn, ah<sup>n</sup> vepszä 68.  
 ahvakko vót 68.  
 ahve f., észt 68.  
 ahven, ahaven, uhven 68, 12.  
 ahven karj.-aun., ahven lüd 68.  
 ahvena 68.  
 ahvenas észt 68.  
 ahvne, ahvnik észt 68.  
 goltsha karj. 66.  
 haapakala, haapiainen 45.  
 haila 75.  
 haili, hailikka 75.  
 ihven 68.  
 jäsen 68.  
 jokkalo, jokkelo 43.  
 joutsen 68.  
 juominki, juuminki 5, 6.

- kanahka 10.  
 karahka 10.  
 kārīkas : lū-k. észt 18.  
 karits, karitski, karnits : luu-k.  
     észt 18.  
 kápälä 56.  
 kārry 48.  
 keno 44.  
 kerts : luu-k. észt 18.  
 kesämä, kesäin 59, 73.  
 keso 59.  
 kilo 82.  
 kilokki 82.  
 kilu, kilu-räime, kilu-silk  
     észt 82.  
 kilukka 82.  
 kirro 48.  
 kīs, kisk észt 32.  
 kiiski, kiisk 32.  
 kiiskoi, kiškoj, kiškojhut karj.-  
     aun. 32.  
 kiš liv 32.  
 kiškiñe lüd 32.  
 kiunki, kiunki 6, 5.  
 kiz, kizlik észt 32.  
 koider, kouder 49.  
 koikama 47.  
 kojama, kojamo 47.  
 kolli 72.  
 koltsak liv 66.  
 kořeh vepszä 2.  
 koret 2.  
 koure 2.  
 koutere, kouteri 49.  
 kower, kowero 49.  
 kuare, kuarre, kuarre<sup>h</sup> 2.  
 kueri, kujeri 79.  
 kulmakko 62.  
 kumsi 49.  
 kumpši karj. 49.  
 kuore, kuorre, kuorre<sup>h</sup> 2.  
 kuoreh karj.-aun. 2.  
 kuorek, kuores, kuoret 2.  
 korjuha vepszä 2.  
 kuoriexa karj.-aun. 2.  
 kuğris, kuğroj karj.-aun. 2.  
 kušk, rawl-kušk észt 32.  
 kutuli, kuturi, kytyri 46.  
 kuuja, kuujas, kuujo 79.  
 kuusama 73.  
 kuveri 79.  
 labakas észt 56.  
 lakka 74.  
 latik, latikas, latingas észt 22, 56.  
 latk, latkas észt 22.  
 latteri 22, 9, 24, 46, 56.  
 latukka 22.  
 lehe-ahvne észt 45.  
 lehtimuje 45.  
 lehtsik, lehtisika 45.  
 lehu 23, 24.  
 lepa-, lepp-maim észt 45.  
 lepik-kala észt 45.  
 lisu 23, 24, 56, 58, 60.  
 lohenpoika 5.  
 lud'žu lüd 23.  
 luts észt, liv 23.  
 lutš lüd, lutšunē karj.-aun. 23.  
 li,d'žu, litšu karj.-aun. 23.  
 maikko : rantamaikko, parta-  
     maikko 73.  
 maikunen, maikuri : rantam. 73.  
 maim lüd, maim vepszä 73.  
 maim : kala-maim, lepp-maim,  
     muda-maim, jõe-maim észt 73.  
 maima, maimo 73.  
 maimu karj.-aun. 73.  
 maiva 73, 41.

- mankki, mankkiainen* 30.  
*marakka, morakka* 11.  
*monni* 55.  
*muje, muje, mujek* 83, 84.  
*mujeħ karj.-aun.* 83.  
*muikko : rantamuikko* 73.  
*muikku* 84.  
*muro, murokas* 11.  
*muroš karj.* 11.  
*murukala* 11.  
*nahkalohi* 25.  
*neikonen* 67.  
*neituri, säynäjän neituri* 31,  
 9, 24.  
*nieri, nieriä* 25, 39.  
*nerinen, nierieinen, nieriäinen*  
 25.  
*nieris, nieries, nieriäs* 25.  
*nikk* észt 50.  
*nikka, nikko, niekko* 50.  
*norjas, nörjas, nörjus* észt 25.  
*nulikka : haukinulikka, hauvin-,  
 hauvennulikka* 38.  
*nierieħe, nierieħ karj.-aun.* 25.  
*nuwikkani : hauģinuwikkani* 38.  
*nuwikki, nulukki : hauģi-, hau-  
 vin-n.* 38.  
*olkava* 41, 73.  
*ou'n, ouħas, ou'ħas* liv 68.  
*pallas* 57.  
*pall, pallay-kala* vepszä 1.  
*päll* lüd 1, 7.  
*parki karj.-aun.* 58.  
*parkki, partti* 58.  
*pasu* 24.  
*pasuri* 24, 9, 46.  
*patu* 24.  
*pähkinä* 68.  
*peähen* 68.  
*pehuli* 9, 46.  
*pehuri* 9, 24.  
*peħ<sup>u</sup>oj* lüd 9.  
*pellava, pellova* 73.  
*pura, purri, puras, purikka* 26.  
*purikas, purikkas* észt 26, 9, 56.  
*purtti : lahnanpurtti* 58.  
*rapos* 51.  
*rābis, rābus* észt 51.  
*rääppö* 51.  
*rääpys* 51.  
*räävys karj.-aun.* 51.  
*rāpus, rāpuz* vepszä 51.  
*reäpoi, reäppöħe karj.-aun.* 51.  
*reäpys, reäpys* 51.  
*reppana, reppänä* 68.  
*repšas* liv 51.  
*riäppöj karj.-aun., lüd* 51.  
*riäppö karj.-aun.* 51.  
*riäpys f., lüd* 51.  
*riipus f., karj.-aun.* 51.  
*ručču : kivi-r.* aun. 23.  
*sainam, sainias* észt 64.  
*saippa* aun. 52.  
*sarag* lüd, vepszä 10.  
*salahka, salakka, salkki* 10.  
*saläk* liv 10.  
*salakas* észt 10.  
*salatti* 10.  
*salatti karj.-aun.* 10.  
*salava* 73.  
*samb, samm* észt 52.  
*sambi* 52.  
*samikala* észt 52.  
*sammi, samme, sammet* 52.  
*sampi, sämpi* 52.  
*sampainen* 52.  
*sapakko, sapikka* 40.  
*sāra, saara* észt 69.

*sarana, säränä* 68.  
*sä kalla, sägä, seggä* észt 54.  
*säe, säekala* 54.  
*säinas, säinakas, säinamas,*  
*säinames* észt 64.  
*säkä, säke, säket* 54.  
*säkiä* 54.  
*sääne* 64.  
*särekala, säri* észt 63.  
*särg, särg* észt 63.  
*särg* vepszä 63.  
*särgi karj.-aun.* 63.  
*särjakala* észt 63.  
*särki, särk* 63.  
*särtši* vót 63.  
*säüna, sänäs* észt 64.  
*säynä* f., karj.-aun. 64.  
*säynäjü* f., vót 64.  
*säynäs, säynät, säynävä* 64.  
*säyne, säynek* 64.  
*säyneh. säüneä, säünü* karj.-  
*aun.* 64.  
*seinas, seinakas, seinamas,*  
*seinames* észt 64.  
*sempi, sembi* 52.  
*silakka* 10.  
*silava, silevä* 73.  
*sirkka* 81, 69.  
*sirri, sirrinen* 3.  
*sintti, sitti* 14.  
*sögi* észt 54.  
*sopakka* 40.  
*sorra* 39.  
*sulkava* 73.  
*suvikka* 80.  
*šalakka, šalahka* karj.-aun. 10.  
*šaruga* karj.-aun. 10.  
*šäüneä, säünä* karj.-aun. 64.  
*šäynäg* lüd 64.

*šärg lüd, šärgi* karj. 63.  
*taim, taimo, taimed* észt. 12.  
*taimen* 12, 15, 68.  
*taimin* liv 12.  
*taiminka, taimetka* 12.  
*talvikko* 80.  
*tammakko, tammukka* 12.  
*tampukka* 12.  
*tämik* liv 12.  
*toikelo* 13.  
*tolokka* 80.  
*tonko, lohentonko* 15.  
*tökes, töki, tökk* észt 28.  
*tötikes, tött* észt 28.  
*töyd'jas, töuggjas* észt 25.  
*tüdi* észt 53.  
*untuva* 73.  
*varolainen* 7.

**Lapp.** (A norvég-lapp általában jelöletlen).

*aččan* 3.  
*baldes* 57.  
*Bá'ldis* P. 57.  
*bulkur* 49.  
*bussai* 68.  
*dabmug* 12, 40.  
*dabmok* 12, 14, 15.  
*däbmot* 12.  
*dalvek* 80.  
*däbmuk* Arj. 12.  
*döbmug* Ht. 12.  
*Düöpmáx'k'e* Wefsen 12.  
*duov'vaš* 45.  
*duovve* 45.  
*düöv'vi* P. 45.  
*cajto* S. 34.  
*gäpan* 3.  
*gierkam* 68.

- gilhan, gilkan* 3.  
*gilhar* 49.  
*gilok, gilok-saidde* 82.  
*gilot, gilot, gilot-dor'skë* 82.  
*goagjem* 47.  
*goaigem* 47.  
*goam'sa* 49.  
*goaskem, gūāškim* 68.  
*goles* 72.  
*gugjor* 79.  
*gulmek: ruovdde-gulmek* 62.  
*gumpeg* 40.  
*guokan* 3.  
*guovčur* K. 49.  
*guvč'š'a* P. 49, 79.  
*guvčča* 49.  
*guvčče* Lyngen, Balsfjord 49.  
*guvčur* Sydvaranger 49.  
*jiđač<sup>d'tš</sup>, Kld., jiđač* Jokostr. 60,  
 34.  
*jobberm* S. 68.  
*kaito* S. 34.  
*kasag, kasaig* K. 40  
*kāskem* S., *kōskēm* L. 68.  
*kāččūk* L. 59, 12, 14.  
*k'éjē* Nj. 6.  
*kčěrr<sup>a</sup>* Ko. 48.  
*kierax* Kld. 48.  
*koali'habž: ruow<sup>d'</sup>-koali'hož*  
 I. 62.  
*kóaubžur* I. 49.  
*kođ'd'em* L. 47.  
*kolēs* L. 72.  
*kolla* S. 72.  
*kolmex* T. 62.  
*koms* S. 49.  
*koubžar* Ko. 49.  
*kulmihabž* S. 62.  
*kuora, küörr<sup>a</sup>γvž* Ko. 2.  
*kuū<sup>d'</sup>š'a* Kld. 49.  
*kuū<sup>d'</sup>žai* T. 49.  
*kuvče* K. 49, 7, 9.  
*kuū<sup>u</sup>, Džur* I. 49.  
*læppadak* 56.  
*liddam* 68.  
*liddan* 3.  
*luöbbag* 56, 12, 40.  
*mā<sup>č</sup>k<sup>d</sup>* Kld., *mā<sup>č</sup>kk<sup>d</sup>* Ko. 84.  
*majhk* K. 84.  
*maiv, maivā* 73.  
*mā<sup>ñ</sup>e<sup>č</sup>* Sk., Ko. 55, 12.  
*moanji, moanjigaž* K. 55.  
*müöger* 49.  
*muökker* 49.  
*mur<sup>a</sup>ka-* L. 11.  
*navillo* 76.  
*noiso* S. 21.  
*nugkeš* Kld. 50.  
*nu<sup>h</sup>keš* Kld., Not. 50.  
*nuš<sup>k</sup>ēš* Nj. 50.  
*nuš<sup>k</sup>keš* T. 50.  
*nūkkeš* K. 50.  
*njabai* K. 68.  
*nāγγvž* Nj. 33.  
*niaka, niakats* S. 33.  
*nāš<sup>k</sup>ka* P. 33.  
*njā<sup>k</sup>ka* 33.  
*nāš<sup>k</sup>, Nj., nā<sup>č</sup>k<sup>k</sup><sup>E</sup>* Ko. 33.  
*njāhi* K. 33.  
*nāuv<sup>i</sup>* I. 33.  
*njoavdnja* 17.  
*nū<sup>č</sup>teš* Ko. 50.  
*olmai* 68.  
*orrev* S. 68.  
*pāldes* Kld. 57.  
*pāldis* I. 57.  
*per<sup>d</sup>ta<sup>i</sup>* Kld. 58.  
*polleg* S. 40.

- põcuj* L. 68.  
*ravem* S. 68.  
*ræppen* 3.  
*rævas* 51.  
*riepas* K. 51.  
*rievà'n* 3.  
*rievas* Nj. 51.  
*roabak, roabat* 51.  
*sappeg* S. 40, 12, 56.  
*särg* S. 63.  
*særga* S. 63.  
*særgge* 63.  
*sævnjat* Kt. 64.  
*sejuvel* 78.  
*siḡs<sup>A</sup>* Kld. 78 A.  
*siēḡs<sup>A</sup>* Nj. 78 A.  
*sieppa* Lg. 40.  
*sieùsðž* Nj., *siusvñd'ž* Kld. 78.  
*sievna* Folden 64.  
*sirkke* 81.  
*sittek* 14, 12, 62.  
*siugna* L. 64.  
*siun<sup>a</sup>* Kld. 64.  
*siuyna* S. 64.  
*sīvel, sīvel, siovel* 78 B.  
*sivn* K. 64.  
*smaije* Kld. 83.  
*soavvel* 78 B.  
*soavvil* I. 78 B.  
*søvvel* Not. 78 B.  
*suæjuvel* Kld. 78 B.  
*suoivan* 3.  
*suoloi* K. 68.  
*suøvvel* Kld. 78 B.  
*šafša* 40.  
*šakša* 40.  
*šall* K., *šall<sup>a</sup>* T. 10.  
*šābp<sup>A</sup>* Kld., T. 40.  
*šāpp* Kld., *šāppa* T. 40.  
*šappa* K. 40.  
*ša'pš<sup>A</sup>, šāpšvž* Sk., Nj. 40.  
*sjato* L. 16.  
*šēraš* 3.  
*šilah* S. 10.  
*šilla* L., *ruövde-šilla* Lg. 10.  
*šoarran* 3, 68.  
*tämmi'k' : jaūr-tämmi'k'* Ko. 12.  
*tāpmuk* 12.  
*cambaj* K. 68.  
*cuapuj* K. 68.  
*čærmak, čiermak* 14.  
*čierrek, čærrrek* 14.  
*čilla : ruövde-čilla* Lg. 10.  
*čimar* 49.  
*čičīn* K. 3.  
*čoarran* 3, 68.  
*čūauča* L. 40.  
*tšūau'ðžá* P 40.  
*čulgom* 68.  
*čuoinča* 42, 40.  
*čuon'ža* 42.  
*tšūōñ'd'žá* P. 42.  
*čuopsem* 68.  
*čuouča* S. 40.  
*čuovča* 40, 42.  
*čuow'žá* 40.  
*čuruk, čurok, čiruk* 14.  
*vā'itsek'* Kld. 8, 12.  
*watjew* S. 68, 73.  
*vāčau* L. 68, 73.  
*vāžam* 68, 73.  
*viester* 49.  
*viøzvan* Not., *viøzvan* T. 68.  
*vīrdāš* Nj. 7.  
*vuodnav* S. 68, 73.  
*vuorro* 7.  
*vuøsk* Kld., *vuask* Not., *vuøsk<sup>A</sup>*  
Nj. 68.

- vüššk<sup>4</sup>nvž* Nj., *vüšknwńb<sup>4</sup>š* Kld. 68.  
*vuosko* 68.  
*vuoskom* 68, 73.  
*vuoskon* S. 68.  
*vüšsku*, *vüšsku* I. 68.  
*vüšskuj* L. 68, 58.  
*vüšskun* L. 63.  
*vüšsküw* L. 68, 73.  
*vuótnam* L. 68, 73.
- Szamojéd.** (Arch. = Archangelsk  
 A. = Adelong, P. = Pallas,  
 K. = Klaproth.)
- adde* Jen. 8.  
*argalae* Taigi 7.  
*bachkónnu* Tawgy 35.  
*bákunu* Tawgy 35.  
*behana* Jen. 35.  
*behannä* P. 35.  
*buákonnu* Tawgy 35.  
*domuchey* P. 12, 17.  
*faeha* Jen. 1.  
*fa'uka* Tawgy 1, 12.  
*gonš* Laak 8.  
*hājar*, *haijer* Jur. 35.  
*hāsawa* Jur. 73.  
*hiry* Jur. 18.  
*jagana* P. 35.  
*jáumgalé* Arch. 5.  
*jehena* Jur. 35.  
*jena* P. 35.  
*jiddu* Jen. 8.  
*jidurtea* Jur. 9.  
*jihana* Jur. 35.  
*jintu* Tawgy 8.  
*jinttu*, *jinty* Tawgy 8.  
*judado*, *judaro* Jen. 9.  
*jürkale* Arch. 79.
- chy-challe* P. 6.  
*chyrri*, *kyrri* P. 18.  
*chori* P. 2.  
*churrü* Koib. 2.  
*kaha* O. 32.  
*kami-kola* Kam. 36.  
*kamme* Kam. 36.  
*canegulla* Koib. 36.  
*kapteda* P. 36.  
*kāsa*, *kāssa* O. 32.  
*kāsama* Jur. 73.  
*kāsauwa* Jur. 73.  
*katifatamā* Tawgy 34.  
*kāsen* O. 35.  
*kesan*, *kēsen* O. 35.  
*kháwia* P. 37.  
*kinthae* P., K. 34, 1, 12, 17.  
*kintjä* K. 34.  
*kirgalae* Taigi 3.  
*kirre* P. 18.  
*kyogon* O. 35.  
*kór*, *kör* O. 2.  
*korro* Kam. 2.  
*kuagan* O. 35.  
*kuajúmu* Tawgy 73.  
*kuana* O. 35.  
*kuegar*, *kuogar*, *kuógor* O. 35, 9.  
*k'uegrân* O. 35.  
*kudgyâr*, *k'uvrâr*, *kuëgâr* O. 35.  
*kuekar* O. 35.  
*kuor* O. 2.  
*kür* O. 2.  
*kuriar* Mot. 35.  
*kuru* Kam. 2.  
*kšāyân* O. 35.  
*lā* O. 29.  
*laeto-challe* Taigi 22, 71, 73.  
*laga* O. 29.  
*lagge* O. 29.

- laja, läya* O. 29.  
*langge* P. 29.  
*lanye* Laak 29.  
*latu* Jen., Tawgi 22, 71, 73.  
*lätachalé* A. 22.  
*läa* O. 29.  
*lear, leara* Jur. 69.  
*learako* Jur. 69.  
*leasu* Jur. 23, 58.  
*ly* P. 23.  
*lysu* Jur. 23, 24, 58, 60.  
*lyssu* P. 23.  
*lyzu* Arch., *lizu* Jur. 23.  
*loa* O. 29.  
*lar* Jur. 69.  
*met* P. 65.  
*miara* Taigi 11.  
*muenž* O. 8.  
*munga* P. 30.  
*nadsik* Jur. 21.  
*nehai* P. 17.  
*néide* P. 31.  
*nengahai* P. 17, 12.  
*nize* Laak 33.  
*noa* Jen. 33.  
*nōdak, nōdek, nōdok* O. 21.  
*nōdey* O. 21.  
*nōje* Arch. 33.  
*nóje* P. 33.  
*nōtay* O. 21.  
*noōtok* Laak 21.  
*nuija* Jen. 33.  
*nuja* Kam. 33.  
*nujá* Koib 33.  
*nuočuy* O. 21.  
*nūtey, nuotey* O. 21.  
*nuotil-kuel, nūtyl-kuel* O. 21.  
*ňazahaei* Jur. 17, 1, 12.  
*ňihe* Jur. 27.  
*ňilák* Jur. 76.  
*ňilok* Arch. 76.  
*ňōjea* Jur. 33.  
*ňōjje, ňōjja* Jur. 33.  
*ňorak* O. 25.  
*ňuiju* O. 33.  
*ňjukol* P. 33.  
*ňuňu* O. 33.  
*ňü* O. 33.  
*ňūne* O. 33.  
*pái* 1.  
*paiha* Jur. 1, 12, 34.  
*paja* Jur. 1.  
*palkur* Jur. 26.  
*pátara* Arch. 9, 13, 16.  
*päže* O. 24.  
*päče, päčä, petsche* O. 24.  
*päteä* O. 24.  
*pet, petä, pette* O. 24.  
*pettä, petteä* O. 9.  
*peča* O. 9.  
*pit, pite, pitä* O. 9.  
*pitsja* O. 9.  
*piča, pičä* O. 9.  
*polkur* P. 26.  
*potje, potsi* O. 24.  
*pur, purre* O. 26, 9.  
*puře, puřea* Jur. 26.  
*purie* Jur. 26.  
*puča, pytscha* Laak 9.  
*pürre* P., K. 26.  
*saturáj* Arch. 16.  
*sáug-chall* P. 4.  
*seatorei* Jur. 16.  
*sepka, seapka, sepukka* O. 25.  
*säpek* O. 25.  
*sigge* : *siggewulla* Koib. 19.  
*siggewulla* Koib. 29, 40.  
*siri kola* Kam. 3.



*sirre-golla* Kam., Koib. 3.  
*sitti* P. 14.  
*sull* P. 10.  
*sjaúta* Jur. 16.  
*šauta, sāuta* Jur. 16, 9.  
*šeatorei, šatorei* Jur. 16, 9, 13  
*šätura* K. 16, 9, 13.  
*šauta* Jur. 16.  
*šäbek* O. 25.  
*šäpek, šäpeka* O. 25.  
*schitte* P. 14.  
*šüreür* Kam. 35.  
*tädäk* O. 25.  
*tiu* P. 15.  
*tyhng* Laak 15.  
*tyy* Laak 15, 12.  
*tod* O. 28.  
*tonne* P. 15.  
*toto* O. 28.  
*tölö* O. 28.  
*túdo* P. 28.  
*tughe* P. 13.  
*tughuræ* Kam. 13, 9, 16.  
*tui* Jur. 15.  
*tuju* P. 15.  
*tut* O. 28.  
*tuth* Laak 28.  
*tutto, tuttu* O. 28.  
*täsen* O. 35.  
*täzen* Kam. 35.  
*těji* Kam. 15, 12.  
*tesen* O. 35.  
*čeher* O. 35.  
*tschooker* Laak 4.  
*waáger* K. 35.  
*βadđžə* O. 8.  
*waıđž* O. 8.  
*wanže* O. 8'

*wehana* Jur. 35.  
*wəndʒ* O. 8.  
*wuenž* O. 8.  
*wěntsche* O. 8.  
*βihānna* Jur. 35.  
*wulla : siggewulla* Koib. 20.

**Török.**

*ak-balyk* 1.  
*bil, bəl* 1.  
*kälčäk* 66.  
*kōra, chōra* 2.  
*maima* 73.  
*pəl, pel* 1.  
*syryq* 39.

*Jeniszei-osztják.*

*bāzgnl jenniszei-osztják* 35.

*Indogermán nyelvek.*

*asp dán* 45.  
*äsche* n. 62.  
*breitling* n. 22.  
*ellerling, erling* n. 45.  
*elritse dán* 45.  
*elritze* n. 45.  
*güdda* sv. 34.  
*карыуь* or. 18.  
*kenki, Kenk'is* lett 6.  
*lahs* ófn. 39.  
*laks* tochar B. 39.  
*lasasso, lósosı ó-porosz* 39.  
*lasziszà* litv. 39.  
*lochü ó-porosz* 39.  
*пыжьянз* or. 9.  
*schnäpel* n. 4.  
*snæbel* dán 4.  
*цокорз, цокурз* or. 4.  
*weisslachs* n. 3.  
*white-fish, whiting* ang. 2.